

Matica

broj

no.

3

ožujak

march

2022.

MJESEČNA REVIJU HRVATSKE MATICE ISELJENIKA MONTHLY MAGAZINE OF THE CROATIAN HERITAGE FOUNDATION

9 771330 214009

**DINARA – PLANINA NA KOJOJ HRVATSKA
DODIRUJE NEBO**

Mjesečna revija Hrvatske matice iseljenika / Monthly magazine of the Croatian Heritage Foundation

Godište / Volume LXXII
Broj / No. 3 / 2022.

Nakladnik / Publisher
Hrvatska matica iseljenika / Croatian Heritage Foundation

Za nakladnika / For Publisher
Mijo Marić

Rukovoditeljica Odjela nakladništva / Head of Publishing Department
Vesna Kukavica

Uredio / Edited by
Željko Rupić

Tajnica / Secretary
Snježana Radoš

Lektorica / Lector
Sandra Ćudina

Dizajn i priprema / Layout & Design
Krunoslav Vilček

Tisak / Print

VJESNIK d.d.
TISKARSKO IZDAVAČKE DJELATNOSTI

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA
Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matis.hr

Naslovnica: Judita Marka Marulića, naslovna strana novoga čitanja, transkripcija i prilagodba na suvremeni hrvatski jezik, prvoga književno-umjetničkoga djela na hrvatskome jeziku (Foto: Zvonimir Kuhtić, HINA)

Posjetite stranice web portala Hrvatske matice iseljenika!

www.matis.hr

Web stranice HMI čitaju se diljem svijeta, dostupne su na tri jezika (hrvatski, engleski, španjolski) i bilježe stalan porast posjećenosti.

Budite korak ispred ostalih i predstavite se hrvatskim iseljeničkim zajednicama, uglednim poslovnim Hrvatima u svijetu i njihovim partnerima.

Oglašavajte na web portalu Hrvatske matice iseljenika!

Internet marketing HMI osmislio je nekoliko načina oglašavanja:

■ **BANERI** ■ **SPONZORIRANI ČLANAK** ■ **SPONZORIRANE RUBRIKE**

Odjel za marketing i promociju HMI - Ivana Rora

tel. (+385 1) 61 15 116 ■ fax. (+385 1) 61 11 522

mob. 099 61 15 116 ■ E-mail: marketing@matis.hr

TEMA BROJA

HRVATSKE PLANINE DINARA

str. 33-36

Kolumne

8
Globalna Hrvatska
Vesna Kukavica

37
Jezični podsjetnik
Sanja Vulić

40
Hrvatsko planinsko bilinstvo
Darko Mihelj

44
Klikni – Idem doma!
Vesna Kukavica

62
(S)kretanja
Šimun Šito Ćorić

- 4** Saborski odbori o BiH
- 5** Hrvatski narodni sabor BiH
- 6** Stepinčevo
- 7** Uvođenje EURA
- 9** Čestitka Milanovića Boricu
- 10** Potpora Hrvatima Crne Gore
- 11** Mjesec hrvatskoga jezika
- 12** Razgovor: lingvist dr. sc. Jim Hlavac
- 16** Velika izložba u Trstu
- 18** Konferencija o strateškom komuniciranju država
- 20** Hrvati u Wiesbadenu
- 22** Monografija o Katolju
- 23** Hrvatski kalendar u Mađarskoj
- 24** Nove knjige
- 26** Hrvatska nastava u Stuttgartu
- 27** Hrvatska nastava u Rimu
- 28** Razgovor: dr. sc. Jelena Nadinić
- 32** Park prirode Dinara
- 38** Povijesna razmišljanja o Dinari
- 46** Tri Marije, hrvatske Čehinje
- 48** Lektorat hrvatskoga jezika u Punta Arenasu
- 51** In memoriam
- 52** Međunarodna znanstvena suradnja
- 54** Hrvatska katolička misija u Irskoj
- 57** Časopis Nova riječ - Subotica
- 60** Zaklada Čilić
- 61** 50. Skifest HBZ-a
- 62** "Hrvatski stećak" Šimunu Šiti Ćoriću
- 64** Crorama
- 66** Crosport

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA

Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matiz.hr Web: www.matis.hr

GODIŠNJA PRETPLATA / ANNUAL SUBSCRIPTION

Običnom poštom / regular mail:
Hrvatska / Croatia 100 kn
ostale europske države /
other European countries 25 EUR
Zračnom poštom / airmail:
SAD / USA 65 USD
Kanada / Canada 65 CAD
Australija / Australia 70 AUD
ostale prekomorske države /
other overseas countries 70 USD

DEVIZNI RAČUN BROJ /

FOREIGN CURRENCY ACCOUNT:

IBAN: HR06 2340 0091 5102 96717
SWIFT CODE: PBZGHR2X
Privredna banka Zagreb, Radnička cesta 50

ŽIRO RAČUN ZA UPLATU U KUNAMA / DOMESTIC CURRENCY ACCOUNT (IN KUNA):

IBAN: HR80 2390 0011 1000 21305
Hrvatska poštanska banka

Naručite i vi svoju Maticu jer Matica je most hrvatskoga zajedništva

Želite li primati MATICU kao dar koji će stizati na Vašu kućnu adresu? Jedino što trebate učiniti jest poslati nam popunjenu narudžbenicu i uplatiti na naš račun odgovarajući novčani iznos koji pokriva troškove slanja. MATICA će potom svaki mjesec stizati u Vaš dom. Naručite, čitajte i preporučite MATICU Vašoj rodbini i prijateljima, kako biste aktivno sudjelovali u ostvarivanju MATIČINE misije: biti čvrsti most između Hrvatske i Hrvata diljem svijeta.

Ime i prezime / Name and surname

Adresa / Address

Grad / City

Država / State

Pošt. broj / Zip Code

Tel.

Fax.

E-mail

Datum / Date

Izborni zakon BiH najveći problem

Uvodno izlaganje izrekao je ministar vanjskih i europskih poslova Gordan Grlić Radman koji je istaknuo da je situacija vezana uz Izborni zakon BiH ipak najveći i gorući problem

Tekst: Uredništvo

(izvor: HRT Glas Hrvatske)

O političkim prilikama u Bosni i Hercegovini nakon neuspješnih pregovora u Neumu govoreno je 3. veljače i u Hrvatskome saboru. Na zajedničkoj sjednici Odbora za Hrvate izvan RH i Odbora za vanjsku politiku tema je bila "Analiza stanja i aktualne političke prilike u Bosni i Hercegovini i susjedstvu Republike Hrvatske". Uvodno izlaganje izrekao je ministar vanjskih i europskih poslova Gordan Grlić Radman koji se dotaknuo svih pitanja koja su u ovom trenutku aktualna i problematična za Hrvate u susjedstvu. Istaknuo je da je situacija vezana uz Izborni zakon u BiH ipak najveći i gorući problem. – Uzevši u obzir kako su razgovori o Izbornom zakonu BiH u završnoj fazi, svakako je ovo pravedna rasprava koju ovako važna tema i zaslužuje – rekao je.

Na ovu sjednicu pozvani su i stručnjaci: član stručnog tima Instituta za društvena istraživanja Ivan Vukoja i pročelnik Odjela za politologiju Filozofskog fakulteta u Mostaru Dražen Barbarić. Svojim izlaganjima i odgovorima na pitanja zastupnika dodatno su objasnili što je trenutačno najveći remetički čimbenik u BiH. Ivan Vukoja velikim problemom smatra to što su Hrvati jedini konstitutivni narod koji nema alternativu. Oni jedini nemaju plan B. – Prije samog poduzimanja bilo kakvog konkretnog poteza ili politika mislim da treba razumjeti tu svojevrsnu kompleksnost BiH, njezina društvenog i državnog uređenja, koja na prvi pogled izgleda dosta složena i većini zbunjujuća, ali ako ra-

Mora se tražiti novo rješenje Izbornog zakona koji će zadovoljiti pravo Hrvata da svoje predstavnike legitimno biraju, zaključeno je na zajedničkoj sjednici Odbora za vanjsku politiku i Odbora za Hrvate izvan RH Hrvatskoga sabora.

zumijemo osnovne pojmove i načela na kojima je ustrojena država, onda nam sve brzo postaje jasnije i razumljivije – objasnio je Vukoja. Osnovni preduvjet za funkcioniranje BiH kao države jest ravnopravnost konstitutivnih naroda, a da bi se to postiglo mora biti osigurana legalitet predstavljanja, što je definirano i u Daytonu.

NOVO RJEŠENJE ZAKONA

Pročelnik Odjela politologije Filozofskog fakulteta u Mostaru Dražen Barbarić okupljenim zastupnicima predstavio je trenutačni javni diskurs rekavši da je medijska atmosfera toliko zagađena da ne bi pomogao ni najsavršeniji izborni zakon u reguliranju nacionalnih odnosa koji su u BiH ozbiljno narušeni.

– Potpuno vam je jasno da je jako teško pridobiti nekoga da sjedne za pregovarački stol ako mu nije interes mijenjati status quo – obrazložio je profesor Barbarić.

Podnositelj Inicijative za ovu raspravu i neumorni zagovaratelj promjena Izbornog zakona BiH, predsjednik Glavnog vijeća Hrvatskoga narodnog sabora Bosne i Hercegovine Božo Ljubić smatra da se izbori u BiH ne bi trebali održati prema neustavnome Izbornom zakonu. Zanimljiv je podatak kako se čak 97 posto stanovnika u BiH izjasnilo pripadnicima jednog od triju konstitutivnih naroda pa je teza o nekakvom "građanskom principu" u BiH jednostavno neodrživa, a nametanje predstavnika jednome konstitutivnom narodu od drugoga jednostavno je nepravedno. Zato se mora tražiti novo rješenje Izbornog zakona, koji će zadovoljiti pravo Hrvata da svoje predstavnike legitimno biraju, zaključeno je na zajedničkoj sjednici Odbora za vanjsku politiku i Odbora za Hrvate izvan RH Hrvatskoga sabora. ■

ENG A session of two of Parliament's committees—on foreign policy and Croats abroad—held on 3 February noted that the legislation covering the election process in neighbouring Bosnia-Herzegovina must be revised in a manner that will safeguard the right of the Croatian component of that country to elect their legitimate representatives.

Zaustaviti preglasavanje na izborima

Jednoglasno su usvojeni zaključci koji su poticaj za nastavak razgovora o izbornoj reformi, ali i upozoreno da će Hrvati pokrenuti pitanje preustroja BiH ako se ne prestane s preglasavanjem na izborima

Tekst i foto: HINA

Razgovori vodećih hrvatskih i bošnjačkih stranaka o izbornoj reformi u BiH nastaviti će se sljedećeg tjedna, objavljeno je nakon održanoga izvanrednog zasjedanja Hrvatskoga narodnog sabora BiH, održanoga 19. veljače, te je upozoreno da će Hrvati pokrenuti pitanje preustroja BiH ako se ne prestane s preglasavanjem toga naroda na izborima. "Jednoglasno su nakon četiri i pol sata zasjedanja Hrvatskoga narodnog sabora BiH usvojeni zaključci koji su poticaj za nastavak razgovora o izbornoj reformi", rekao je predsjednik HNS-a BiH Dragan Čović na konferenciji za novinare.

"Uvjeren sam da će bošnjačke kolege razumjeti što smo danas zaključili. Stoga smo do kraja otvorili vrata za razgo-

vore i dogovore", rekao je Čović okružen predsjednicima 13 stranaka čiji su dužnosnici sudjelovali na izvanrednom zasjedanju HNS-a BiH. Objasnio je kako će prvi dio razgovora o izbornoj reformi biti organiziran bez predstavnika američke i europske administracije, no da bi se u slučaju napretka između dvije strane u BiH posrednici iz međunarodne zajednice mogli uključiti u nastavku razgovora krajem sljedećeg tjedna.

Prema Čovićevim riječima početna pozicija za nastavak razgovora hrvatske strane su stajališta iznesena u Nemu kada su predstavnici Venecijanske komisije potvrdili kako nije prijeporna uloga konstitutivnih naroda, legitimnoga političkog predstavljanja, postojanja dviju izbornih jedinica, ali i suglasnost da se ne mora brisati nacionalni predznak u izbornoj reformi.

U zaključcima usvojenima na izvanrednom zasjedanju Hrvatskoga narod-

nog sabora (HNS) ocijenjeno je kako sada ne postoje zakoniti niti ustavni uvjeti za raspisivanje i održavanje izbora. U slučaju da se izbori ipak raspišu prema neustavnome zakonu, HNS BiH poduzeo bi sve raspoložive pravne i političke korake kako bi se suprotstavio nastavku nezakonitih poteza, što Čović nije objasnio. On nije do kraja otkrio niti što podrazumijeva posljednji zaključak HNS-a BiH po kojemu bi Hrvati poduzeli "sve pravne procedure i političke korake za novu institucionalnu i teritorijalnu organizaciju BiH na načelima federalizma i konsocijacijske demokracije, kojom će se osigurati potpuna ustavna jednakopravnost svih triju konstitutivnih naroda u BiH" u slučaju da njihove predstavnike brojniji Bošnjaci posve izbace iz vlasti.

BiH mora provesti presude Europskoga suda za ljudska prava i Ustavnoga suda BiH kako bi otklonila diskriminaciju manjina da bi se njihovi pripadnici mogli kandidirati za vodeće pozicije u državi te zajamčiti trima konstitutivnim narodima legitimno političko predstavljanje uz prestanak preglasavanja Hrvata i nametanja političkih predstavnika od tri i pol puta brojnijih Bošnjaka kao što je to slučaj s članom Predsjedništva BiH Željkom Komšićem. ■

ENG *The conclusions of an extraordinary session of the Croatian National Assembly of Bosnia-Herzegovina held on 19 February noted that the requisite legal and constitutional conditions under which elections may be called and held have not been met. The body further warned that the Croatian component of Bosnia-Herzegovina would broach the issue of restructuring the country if efforts to negate the will of the Croatian component through a majoritarian election strategy—i.e., by simply overwhelming the will of Croats by vote splitting and the blunt force of the substantially greater number of voters of another component—continued.*

Simbol duhovne snage i promicatelj univerzalnih vrednota

U Krašiću, Zagrebu i Rimu te stotinjak naših misija održana su posebna euharistijska slavlja u čast blaženika Alojzija Stepinca, privukavši velik broj vjernika i štovatelja blaženikove karizme

Tekst: **Vesna Kukavica** Foto: **Bojan Ivešić**

U domovini i dijaspori rašireno je štovanje bl. Alojzija Stepinca, zagrebačkoga nadbiskupa i kardinala koji je 10. veljače 1960. preminuo u Krašiću nakon dugih godina mučeništva i protiv koje je vođen nepravedan sudski postupak pred komunističkim sudom. Hrabri promicatelj kršćanskih vrednota Alojzije Stepinac zapamćen je u narodu i kao zaštitnik univerzalnih vrijednosti, a time se upisao na popis onih ljudi čije djelovanje postaje baština čitavoga čovječanstva. Tako je na Stepinčevo, 10. veljače ove godine, zagrebački nadbiskup kardinal Josip Bozanić predvodio svečano koncelebrirano euharistijsko slavlje na trgu ispred katedrale. "Posebno je Stepinčevo u Zagrebu, pokraj katedrale koja čuva zemne ostatke blaženog Alojzija", rekao je kardinal, "jer na taj blagdan želimo učvrstiti polazišta, potvrditi tko je Bog i kakav je čovjek koji njemu služi te pročistiti smjer u kojemu nam je ići."

Osim u Zagrebu, blaženikov blagdan svečano je obilježen u njegovu rodnome Krašiću, misnim slavljem i svečanom sjednicom Općinskoga vijeća. Na svečanoj sjednici krašićkog OV-a izaslanik predsjednika Vlade i njezin potpredsjednik, ministar Tomo Medved, pozvao je sve da sačuvamo svoju najveću snagu poput blaženoga Stepinca, a to je zajedništvo. Pred-

Blaženi Alojzije Stepinac

Misno slavlje u Hrvatskoj crkvi sv. Jeronima u Rimu

sjednik Hrvatske biskupske konferencije, zadarski nadbiskup Želimir Puljić, u propovijedi u krašićkoj crkvi Presvetog Trojstva zahvalio je Stepincu, uz ostalo, što je "dobro razlikovao slobodu od liberalizma, blagostanje od kapitalizma". Nazivajući Stepinca "uzorom svetosti", nadbiskup Puljić istaknuo je da će Crkva upisati Stepinca u niz najhrabrijih biskupa Europe onoga tragičnog vremena kada ga u vjeri nije pokolebala ni lažna osuda na 16 godina zatvora s prisilnim radom.

Unatoč pandemiji koronavirusa, diljem svijeta u više od stotinu hrvatskih zajednica održana su misna slavlja u čast blaženoga Stepinca. Posebno dojmljivo bilo je misno slavlje u hrvatskoj crkvi sv. Jeronima u Rimu koje je predvodio kardinal Marcello Semeraro, prefekt Kongregacije za kauze svetih. Rektor Zaveda i crkve sv. Jeronima preč. Marko Đurin tom je prigodom rekao: "Skupili smo se oko oltara Gospodnjega potaknuti primjerom svetosti našega

blaženog Alojzija Stepinca, velikog čovjeka vjere i mučenika za jedinstvo Crkve, osobe duboke duhovnosti i velikog branitelja ljudskih prava", podsjetivši na riječi sv. Ivana Pavla II. prigodom Stepinčeve beatifikacije 1998.

Ovom prigodom skrećemo vam pozornost i na recentnu knjigu američke povjesničarke židovskog podrijetla dr. sc. Esther Gitman koja opisuje cjelovitu istinu o zagrebačkome blaženiku pod naslovom "Alojzije Stepinac - Pillar of Human Rights" (2019.), koja dokumentirano tumači kako je Stepinac branio vrijednosti zapadne civilizacije i ujedno hrvatske vrijednosti. Za osobite zasluge stečene istraživanjem, dokumentiranjem i promicanjem istine o kardinalu Stepincu te produbljivanjem razumijevanja između hrvatskog i židovskog naroda dr. sc. Esther Gitman odlikovana je *Redom kneza Branimira s ogrlicom* (2019.), visokim odličjem Republike Hrvatske. ■

ENG The memory of the Blessed Alojzije Stepinac (Krašić, 8 May 1898–Krašić, 10 February 1960) was celebrated among diaspora and homeland members of the Roman Catholic Church on 10 February. A cardinal of the Roman Catholic Church and a faithful proponent of Christian values, Stepinac is remembered as a champion of universal human values.

Predavanje guvernera HNB-a

Okrugli stol "Uvođenje eura u Hrvatskoj", u organizaciji Hrvatskoga gospodarskog saveza te u suradnji s Hrvatskim svjetskim kongresom u Njemačkoj, Industrijskom i trgovinskom komorom Frankfurt na Majni i Europskom unijom Frankfurt

Tekst: Mario Šušak

Za manje od godinu dana u eurozonu će se priključiti Hrvatska, najmlađa članica EU-a. Zajedno s Hrvatskim svjetskim kongresom u Njemačkoj, Industrijskom i trgovinskom komorom Frankfurt na Majni i Europskom unijom Frankfurt, Hrvatski gospodarski savez u Njemačkoj (KWVD) pozvao je sugovornike na okrugli stol u Frankfurtu, u petak 11. veljače 2022., u povodu predstojećeg uvođenja eura u Hrvatskoj. Tom prigodom Boris Vujčić, guverner HNB-a, održao je predavanje o aktualnim pitanjima vezanim uz gospodarski interes, odnosno uvođenje eura.

Na početku je Klaus-Stefan Ruoff, potpredsjednik IHK Frankfurt na Majni, pozdravio sve prisutne goste i izričito zahvalio predstavnicima Hrvatskoga gospodarskog saveza te Hrvatskoga svjetskog kongresa Franji Akmađi i Mariju Šušku na organizaciji vrhunskog događaja.

"Ulazak Hrvatske u eurozonu dodatno će ojačati gospodarske odnose između naših dviju zemalja i ponuditi nove mogućnosti. Pogotovo ovdje u Frankfurtu i okolici. Mnogobrojne tvrtke odr-

Guverner HNB-a s organizatorima okrugloga stola o uvođenju eura u Hrvatskoj

žavaju vrlo uspješne poslovne odnose s kupcima i partnerima u Hrvatskoj, a snažna hrvatska poslovna zajednica ovdje u regiji daje vrlo važan doprinos našem gospodarstvu", rekao je Klaus-Stefan Ruoff u pozdravnome govoru. Pozdravni govor održao je i novoimenovani državni tajnik za europske poslove u Hessenu Uwe Becker. U njemu je istaknuo snažnu zajednicu Hrvata ne samo u pokrajini Hessen, nego i u Njemačkoj.

Nakon pozdravnih govora guverner HNB-a, Boris Vujčić, započeo je predavanjem "Ulazak Hrvatske u eurozonu i aktualni izazovi monetarne politike". Boris Vujčić u svom izlaganju istaknuo

je da je, kako se približava vrijeme ulaska Hrvatske u eurozonu, pandemijska kriza stavila hrvatsko gospodarstvo i financijski sustav na kušnju. Iako se gospodarska aktivnost znatno oporavila nakon pandemijske krize, i veliki suficit tekućeg i kapitalnog računa kako bi se smanjile vanjske neravnoteže, inflacija je porasla u skladu s kretanjima u europodručju.

"Bankarski sektor dobro je prebrodio krizu i ostaje dobro kapitaliziran i stabilan. Cilj uvođenja eura je dodatno poboljšati otpornost hrvatskoga gospodarstva i olakšati brže konvergencije", rekao je Vujčić. Nakon toga sudionici iz politike, diplomacije i poslovanja raspravljali su o aktualnim pitanjima vezanim uz gospodarski interes koji se odnosi na uvođenje eura. ■

Predavanje guvernera Borisa Vujčića u Frankfurtu

ENG The German chapter of the Croatian World Congress, the chamber of industry and commerce in the German city of Frankfurt am Main, the European Union Association of Frankfurt, and the Croatian Business Association in Germany (Kroatische Wirtschaftsvereinigung in Deutschland, KWVD) staged a panel discussion in Frankfurt on 11 February on the topic of the proposed introduction of the euro as the official currency in Croatia. Croatian National Bank governor Boris Vujčić lectured at the event on the current issues of interest to business related to the introduction of the euro.

Prinosi zelenoj tranziciji i razvojni modeli

Čileansku političku elitu u 21. stoljeću vodi predsjednik hrvatskih korijena Gabriel Boric Font, čiji petogodišnji mandat starta 11. III. 2022. Među ministrima u Borićevoj vladi zapažamo znanstvenicu za klimu Maisu Rojas, uz eksperte iz ostalih područja bitnih za razvoj te napredne zemlje Latinske Amerike

O voga proljeća Republika Čile i Republika Hrvatska slave tri desetljeća uspostave diplomatskih odnosa i to u trenutku kada u *La Monedu* ulazi predsjednik Gabriel Boric Font (36), najmlađi lider te andske zemlje. Uz inauguracijsku čestitku predsjedniku Boriću i želje da razborito obnaša tu odgovornu visoku dužnost u epohi globalnog apokaliptičnog preslagivanja političke moći, s ponosom se prisjećamo fascinantne sudbine pečalbarske skupine naših dalmatinskih težaka, pomoraca i ribara iz jednog odvojka velikoga transkontinentalnoga emigracijskog vala koji je krajem 19. stoljeća krenuo iz Hrvatske i zaustavio se na čileanskoj obali, u to vrijeme poželjnoj migrantskoj destinaciji *zlatne i salitrene groznice*. Od prve do četvrte industrijske revolucije stasalo je u toj prosperitetnoj regiji u blizini Južnoga pola četiri-pet hrvatskih naraštaja mahom dobro obrazovanih, kojima pripadaju i Borićevi preci s otoka Ugljana. Pisma su se razmjenjivala nekoć mjesecima, dok danas u realnome vremenu dvije udaljene države već prakticiraju gigabitne brzine 5G mreže, koja se širi diljem planeta. Reindustrijalizacija je u fokusu nacionalnih ekonomija, dok pandemija i iznenadni rat na istoku Europe usložnjavaju otvorenu globalnu raspravu oko pristupa i razvojnih modela. "Govorimo o održivom rastu u Čileu popraćenom pravednom preraspodjelom bogatstva", istaknuo je predsjednik Borić prigodom nedavnog imenovanja nove čileanske Vlade. Ministarstvo financija vodit će Mario Marcel Cullell, čiji su mandat guvernera Središnje banke RČ hvalili financijski analitičari. Ranije je radio u Svjetskoj banci, Organizaciji za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) te u prethodnim čileanskim vladama lijevog centra. Usto, među imenovanim ministrima u Borićevoj vladi, koja se sastoji od 24 eksperta, prevladavaju žene poput ugledne intelektualke Maye A. Fernandez Allende i znanstvenice svjetskoga ugleda za klimu Maisu Rojas. Ona tumači kako je priča o gospodarskom rastu u suprotnosti sa zaštitom okoliša lažna dihotomija koja doista pripada 20. stoljeću te ističe kako se ne hvali da će oni Čile pretvoriti u jedan veliki nacionalni park bez ikakve industrije, ali upozorava kako futurističke modele svijet svakako mora raditi drukčije.

U listopadu 2019. u Čileu su buknuli prosvjedi protiv nejednakosti neoliberalnoga ekonomskog modela, što je navelo stratege, uključujući Borića, da potpišu sporazum o izmjeni sadašnjeg ustava, koji je napisan za vrijeme Augusta Pinocheta (1973. - 1990.). Skupština u kojoj je dogovoreno pisanje novog ustava donijela je rezoluciju u kojoj se ističe da se proces događa u kontekstu izvanredne klimatske situacije. Golemi po-

Piše: Vesna Kukavica

tencijali solarne energije i vjetra potaknuli su ljetos čileanski donji dom Kongresa da odobri nacrt zakona kojim bi se zabranila izgradnja novih elektrana na ugljen od 2025. do 2040. godine. Senat tek treba donijeti odluku o tom zakonu za koji Rojas kaže da je apsolutni prioritet. "Kada se bavimo klimatskim promjenama, to nije samo pitanje okoliša", kaže ona, dodavši kako političari i eksperti moraju sagledati strukturne elemente čileanskoga društva, što također znači promjenu njihova razvojnog puta.

Borić, kozmetički, prekida predsjedničku tradiciju stanovanja u najbogatijim četvrtima glavnoga grada Santiaga, poput Providencie ili Las Condesa, gdje su općenito živjeli šefovi država. S druge strane, pred njegovom vladom je ključni izazov dubinske transformacije društva kako bi proveo ambiciozno zamišljene socijalne, porezne i gospodarske politike u Kongresu koji se sastoji od 21 političke stranke. Čile bi u trećem tromjesečju 2022. trebao održati referendum o novom tekstu ustava koji će omogućiti reforme za suzbijanje rastuće dohodovne nejednakosti te poboljšati položaj autohtonih naroda, prije svega najbrojnijega indijanskoga naroda Mapuche. Kritičari smatraju da Čileu prijeti lijevo skretanje kakvo nije viđeno od vremena Allendea.

Čileanski građani znaju za ljude hrvatskih korijena (oko 180.000 osoba) koji su dio povijesti i čileanskoga naroda - među kojima su slavni Antonio Skármeta (najčitaniji pisac hispanističkoga svijeta), Lily Garafulic (svjetski poznata kiparica), mnogobrojni inženjeri, doktori, biskupi, sportaši ili pak Rado-miro Tomic (bivši senator i kandidat za predsjednika Republike). Ono što nije pošlo za rukom Tomicu prije 50 godina, ostvario je Gabriel Boric Font, pronoseći slavu čileansko-hrvatskog prijateljstva. Zanimljivo, u Čileu su (samo)nikli i najuspješniji hrvatski doseljenici - poslovni ljudi. Vodio ih je gospodar s Koločepa Paško Baburica početkom 20. stoljeća, a kasnije poduzetnik bračkih korijena Andronico Lukšić Abaroa (Antofagasta, 1926. - Santiago, 2005.), otišavši s ovoga svijeta kao najbogatiji građanin Čilea. Divovsku kompaniju Lukšićevih, Andronicovi nasljednici afirmirali su među 100 najvećih kompanija izlistanih na Londonskoj burzi, a uspješno posluju i u RH, slijedeći uzorne prakse u korporativnoj filantropiji, što bi mogao cijeliti i sam Borić. ■

ENG *Standing at the helm of Chile's political elite in the 21st century is Gabriel Boric Font, a thirty year old president of distant Croatian ancestry. He won the popular vote among the citizens of this eighteen million strong South American land and will see his five year term in office begin on 11 March of this year. His broad cabinet includes twenty-four ministers, including fourteen women, among which are Maya Alejandra Fernández Allende and academic climate activist Maisa Rojas.*

Stoljetne bliske veze

Izabrani predsjednik Čilea Gabriel Boric Font pozvao je predsjednika Zorana Milanovića u posjet Čileu, što je hrvatski predsjednik prihvatio, poželjevši Boriću što uspješniji mandat

Tekst: **Uredništvo**

Predsjednik Republike Zoran Milanović razgovarao je 4. ožujka telefonom s izabranim predsjednikom Čilea Gabrielom Boricem Fontom. Predsjednik Milanović još mu je jednom čestitao na pobjedi na predsjedničkim izborima u Čileu te je izrazio žaljenje što neće moći osobno sudjelovati na inauguraciji novog predsjednika Čilea, zakazanoj za 11. ožujka 2022. Predsjednik Milanović i izabrani predsjednik Boric razgovarali su o važnoj ulozi hrvatske zajednice u društvenom i političkom životu Čilea te su se složili kako zahvaljujući toj zajednici Hrvatsku i Čile vežu stoljetne bliske veze. Razmijenjena su i mišljenja o aktualnoj situaciji u svijetu, s posebnim naglaskom na kriznu situaciju u Europi. Izabrani predsjednik Boric pozvao je predsjednika Milanovića u posjet Čileu,

što je hrvatski predsjednik prihvatio. Dogovorili su se da će ostati u stalnom prijateljskom kontaktu.

ČILEANSKO-HRVATSKE KULTURNE VEZE

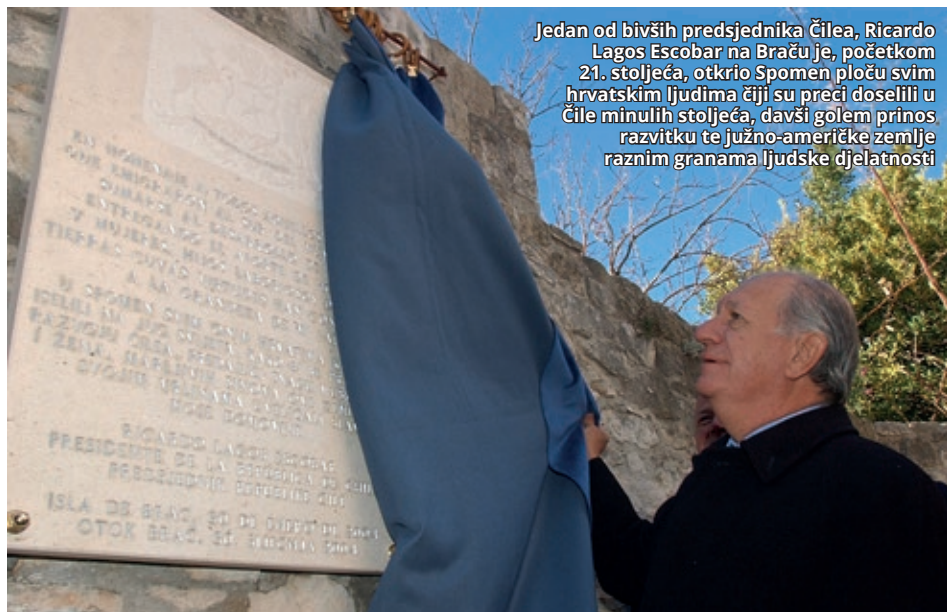
Diplomatske i prijateljske veze između dviju država Republike Čile i Republike Hrvatske, između *La Monede* i *Pantovčaka*, redovito jačaju brojne prekogranične kulturne, znanstvene, umjetničke i gospodarske aktivnosti različitih vladinih i nevladinih organizacija s oba kontinenta i u kojima rado sudjeluje i Hrvatska matica iseljenika. Tako je na međunarodnome sajmu knjiga u Zagrebu Interliberu bila više puta prikazana bogata recentna književna produkcija čileanskih pisaca hrvatskih korijena pod skupnim nazivom "Španjolska Croatica". Među više od dvije stotine pisaca hrvatskih korijena u Čileu osobitu pozornost privukli su slavni suvremeni pisci kao što su Juan Mihovilovich, Eugenio Mimica

Predsjednik Republike Čile Gabriel Boric Font

Predsjednik RH Zoran Milanović

Barassi, Andrés Morales Milohnic, Antonio Skármeta i Ramón Díaz Eterovic. No, najdirljivije je bilo tijekom službenog posjeta 31. predsjednika Republike Čile Ricarda Lagosa Escobara Republici Hrvatskoj prije osamnaest godina, točnije 27. siječnja 2004. Hrvatska matica iseljenika promovirala je tom prigodom hrvatski prijevod knjige spomenutog čileanskog pisca hrvatskog podrijetla Ramóna Díaza Eterovica "Sedmero Simenonove djece", a potom je na otoku Braču bivši čileanski predsjednik gospodin Ricardo Lagos Escobar 30. siječnja 2004. u mjestu Škripu otkrio *Spomen obilježje hrvatskom iseljeniku* – simbolu prisnih veza između dviju prijateljskih zemalja. Naime, procjenjuje se kako čileanskih građana hrvatskog podrijetla danas ima oko 180 tisuća, tj. oko 1% čileanskog stanovništva koje prema posljednjem popisu broji osamnaest i pol milijuna stanovnika. Čileanski su Hrvati zacijelo pozitivno utjecali na Čile da, kao prva zemlja Latinske Amerike, prizna Republiku Hrvatsku 16. siječnja 1992. Najbrojnije hrvatske etničke zajednice u Čileu trenutačno, za razliku od ranije rasprostranjenosti, kaže ravnatelj HMI-a profesor Mio Marić, žive u Santiagu, Punta Arenasu i Antofagasti, iako hrvatske potomke možemo susresti u svih 13 čileanskih pokrajina od Tarapaca do Magallanesa i Antartice Chilena. ■

Jedan od bivših predsjednika Čilea, Ricardo Lagos Escobar na Braču je, početkom 21. stoljeća, otkrio Spomen ploču svim hrvatskim ljudima čiji su preci doselili u Čile minulih stoljeća, davši golem prinos razvitku te južno-američke zemlje raznim granama ljudske djelatnosti

ENG President Zoran Milanović has congratulated his Chilean counterpart Gabriel Boric Font on the occasion of his inauguration on 11 February. The two presidents spoke of the significant role of people of Croatian heritage in Chile, its society and political life, during a telephone call on 4 March, and agreed that this community in Chile has been pivotal in the centuries of close ties between the two countries. President Milanović accepted Boric Font's invitation to visit Chile.

Potpورا Hrvatima Crne Gore

Državni tajnik Zvonko Milas izrazio je potporu Hrvatima u Crnoj Gori u povodu nedavne odluke Općine Tivat da se hrvatskoj krovnoj zajednici Dux Croatorum neće produljiti Ugovor o najmu Doma kulture u Donjoj Lastvi, a pismo je uputio predsjedniku Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore Zvonimiru Dekoviću. Objavljujemo pismo u cijelosti.

"Poštovani gospodine Dekoviću, iznimno neugodno iznenadila nas je nedavna odluka Općine Tivat da se hrvatskoj krovnoj zajednici Dux Croatorum neće

produljiti Ugovor o najmu Doma kulture u Donjoj Lastvi, važnoga prostora u kojemu je sjedište izabраних predstavnika hrvatske nacionalne manjine – Hrvatskoga nacionalnoga vijeća, u kojemu radi jedini hrvatski radio u Crnoj Gori Radio Dux, gdje se nalazi Hrvatska knjižnica Ljudevit Gaj i u kojemu se okupljaju brojne hrvatske udruge i pojedinci.

Budući da su upravo Hrvati 1922. godine, dakle prije stotinu godina, svojim sredstvima izgradili zgradu

Hrvatske čitaonice koja danas nosi ime Dom kulture „Josip Marković“ te da su ga potom dvaput obnavljali, od javnih vlasti koje uvažavaju svoje vrijedne i lojalne sugrađane bilo bi za očekivati da u godini tako velike i značajne obljetnice razmisle o proširenju prava nad korištenjem nekretnine, a ne da donose ovako negativnu i neprijateljsku odluku čijom provedbom bi se potpuno blokirao i onemogućio rad ključnih ustanova autohtone hrvatske zajednice.

Stoga očekujemo da će se ova ni u čemu utemeljena, nerazumljiva i potpuno neprihvatljiva odluka još jednom preispitati kako bi se mogao nastaviti kulturni i društveni život pripadnika hrvatske nacionalne manjine u Boki kotorskoj, ali i kako ovakva pogrešna odluka ne bi bila prepreka razvijanju dobrih odnosa Republike Hrvatske i Crne Gore.

Razumijemo zatečenost i ogorčenost Hrvatskoga nacionalnog vijeća i drugih naših sunarodnjaka u Crnoj Gori te im pružamo našu snažnu i punu potporu." ■

Državni tajnik Zvonko Milas

ENG A recent decision of the Tivat municipality in neighbouring Montenegro to not extend the lease on the premises housing the Culture House in Donja Lastva has seen state secretary Zvonko Milas express his support of the ethnic Croatian community in the country in a letter addressed to Zvonimir Deković, the chair of the Croatian National Council of Montenegro.

Hrvatska diplomacija

Odlikovanje Martinu Živkoviću

Odlikovani Martin Živković i veleposlanik Daniel Glunčić

Veleposlanik Daniel Glunčić u veljači je na prigodnoj svečanosti u veleposlanstvu u Beču uručio odlikovanje, Red Danice hrvatske s likom Marka Marulića, bivšem dugogodišnjem direktoru dvojezične gimnazije u Borti, mag. Martinu Živkoviću, za izniman doprinos i zasluge u očuvanju hrvatskoga jezika, kulture i identiteta gradišćanskih Hrvata.

OTVOREN KONZULAT RH U ANTOFAGASTI

Uz Antofagastu, novootvoreni konzulat ostvaruje nadležnost i za regije Atacama i Coquimbo. Svečana ceremonija održana je u prostorijama Sportskog kluba Hrvatski Sokol. Marco Buzolić treći je počasni konzul RH u gradu u kojem, uz Punta Arenas na jugu Čilea, živi najveći broj potomaka Hrvata.

Uz veleposlanicu Miru Martinec, otvorenju je krajem siječnja prisustvovao i bivši počasni konzul dr. Pedro Marinov, a svečanost je uljepšana prigodnim nastupom Klope Trisulara.

OTVOREN KONZULAT RH U IQUIQUEU

Prošloga mjeseca svečano je otvoren Konzulat Republike Hrvatske sa sjedištem u gradu Iquique na čelu s počasnim konzulom Hrvojem Bogdanom Ostojicom Pericem, koji već niz godina okuplja hrvatsku zajednicu i radi na očuvanju hrvatskog identiteta na sjeveru Čilea. Uz regiju Tarapacá, novootvoreno konzularno predstavništvo ostvaruje konzularnu nadležnost i nad regijom Arica y Parinacota. Uz prisutnost veleposlanice Mire Martinec, svečana ceremonija održana je u prostorijama velebnog Hrvatskog doma u Iquiqueu koji od 1954. godine djeluje na glavnom gradskom trgu Plaza de Armas. (Priredila: dšš)

Od 21. veljače do 17. ožujka

Mjesec hrvatskoga jezika

Manifestacija koju je 2014. godine pokrenuo Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje počinje Međunarodnim danom materinskoga jezika, a završava na dan objave Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika

Tekst: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

Na Međunarodni dan materinskoga jezika, 21. veljače, počeo je Mjesec hrvatskoga jezika, manifestacija koju je 2014. godine pokrenuo Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, a koja završava na dan objave Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika 17. ožujka.

Bila je to prigoda da sve kulturne, obrazovne i znanstvene ustanove raznim događajima proslave mjesec u kojemu se odaje počast hrvatskome jeziku, jednom od najsnažnijih obilježja nacionalnoga i kulturnoga identiteta. Hrvatski jezik tijekom povijesti bio je i sinonim narodnosti i svojevrsan supstitit državnosti, dom u kojemu se i u najtežim vremenima čuvala i očuvala nacionalna luč.

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje obilježio je Mjesec hrvatskoga jezika mnogobrojnim događajima i pojačanom djelatnošću. Tako su se institutski znanstvenici

pridružili tribinama o hrvatskome jeziku - ponajprije onoj koju je organizirao hrvatski P.E.N. na temu "Odumire li hrvatski jezik?", zatim sudjelovanjem na znanstvenome skupu o glagoljici 22. veljače, na dan koji je Hrvatski sabor nedavno proglasio Danom hrvatske glagoljice i glagoljaštva. Institut je organizirao i predavanja o hrvatskome jeziku preko internetskih platformi te pozvao sve škole u Hrvatskoj i inozemstvu da se pridruže.

Institut je pojačao i svoju međunarodnu djelatnost izvođenjem nekoliko međunarodnih projekata te u sklopu aktivnosti Europske federacije nacionalnih jezičnih institucija, u čijem upravljačkom tijelu od nedavno i Hrvatska ima svojeg predstavnika.

Na samome kraju Mjeseca hrvatskoga jezika organizirana su i predstavljanja najnovijih izdanja, od kojih se posebno ističu dva dijalektološka rječnika: Žminja u Istri i Blata na Korčuli, zatim "Rječnik velikoga i maloga početnog slova" te "Etimološki rječnik hrvatskoga jezika". Predstavljena je i "Judita Marka Marulića: transkripcija i prilagodba na suvremeni hrvatski jezik", kojom je obilježena Godina Marka Marulića, koja traje do travnja ove godine.

Institut je pozvao sve da zajednički slave ljepote i vrednote hrvatskoga jezika koji se, kako je to i davna i nedavna povijest pokazala, najbolje čuva proučavanjem, učenjem i poučavanjem. ■

Nastavak ovogodišnje Zimske škole hrvatskoga folklora

Plesovi Hrvatskoga zagorja online

Ovogodišnja Zimska škola hrvatskoga folklora održana je u siječnju u Koprivnici, ali zbog više sile nismo stigli odraditi kolegij Narodni plesovi Hrvatskog zagorja. U dogovoru sa Senkom Jurinom koja već tradicionalno predaje ovaj kolegij, održali smo školski program 21. veljače u virtualnoj Zoom dvorani preko Interneta. Senka Jurina, predsjednica Hrvatske udruge koreografa i folklornih voditelja i voditeljica folklornog ansambla Zabok iz Zabočka, uz asistenciju članova ansambla održala je predavanje i radionice u realnom vremenu iz dvorane u Zaboku. Na programu je bilo više od dvadeset plesova iz bogate baštine ovoga kraja koje su s druge strane ekrana u svojim prostorima polaznici Škole mogli ponavljati i uvježbavati. Tako smo imali priliku vidjeti osnovne korake i elemente plesova Pajeriš, čiji naziv je nastao na temelju austrijsko-njemačke Bayrische polke; Krajc polke, Oberštajera, Ajnzerice, jednog od najosebujnijih zagorskih plesova koji često znaju pogrešno interpretirati pa se Ansambl Zabok uz folklornu zajednicu ovoga kraja trudi na svaki način zaštititi autohtonost i originalnost ove baštine. Uz ostale, predstavljeni su i plesovi Judin polka, Swing, Bistranjski drmeš, Išla žena, Tri koraka, Pod mostec i dr. Svi plesovi plešu se u parovima, prema plesnom krugu koji se kreće u smjeru suprotnom od kazaljke na satu (karakteristika alpske zone plesanja), dok se parovi okreću u smjeru kazaljke na satu. (Snježana Jurišić)

ENG UNESCO's International Mother Language Day, celebrated on 21 February, also marks the start of Croatian Language Month, launched in 2014 by the Institute of Croatian Language and Linguistics. The events wrap up on 17 March, the date of the pivotal Declaration on the Name and Status of Standard Croatian. Our culture, education, and academic institutions staged a range of events celebrating our language, one of the pillars of our national and cultural identity.

ENG This year's Winter School of Croatian Folklore, a programme of the Croatian Heritage Foundation, was staged in January in the northwestern town of Koprivnica. Due to factors out of our control it did not include the course on the folk dances of the Hrvatsko Zagorje region. Working with Senka Jurina, the chair of the Croatian Association of Choreographers and Folklore Association Directors, we staged this course online on 21 February via the Zoom company's Internet conference platform.

Govore li potomci naših iseljenika hrvatski jezik?

Serijska publikacija *Language Contact and Bilingualism*, koju uređuje Yaron Matras, svoj 17. svezak posvetila je govornicima hrvatskoga jezika u inozemstvu pod naslovom *Diaspora Language Contact, The Speech of Croatian Speakers Abroad*. Uz Međunarodni dan materinskih jezika zamolili smo priređivača toga sveska, istaknutoga lingvista Jima Hlavaca (Sveučilište Monash, Melbourne) da nam otkrije što je njegov istraživački tim jezikoslovaca uočio u nasljednih govornika hrvatskoga jezika Y naraštaja u dijaspori na četirima kontinentima.

Jim Hlavac

Razgovarala: **Vesna Kukavica** Foto: **R. P.**

Profesore Hlavac/Hlavač, imali smo čast upoznati Vas u Zagrebu na 1. Hrvatskome iseljeničkom kongresu. Što Vas je odvelo nakon studija u Beču na australsko sveučilište te na koja ste znanstvena polja usredotočeni?

– Studirao sam u domovini germanistiku i lingvistiku i diplomirao na temu njemačkoga govora naših ljudi na tzv. privremenom radu u inozemstvu, odnosno gastarbajtera u Njemačkoj uoči devedesetih. Veliku ulogu u pronalaženju ispitanika igrali su moji rođaci u gradu Offenbachu pa sam upoznao ne samo Njemačku, odnosno tadašnju Zapadnu Njemačku, već i situaciju i način

života ljudi s prostora bivše jugoslaven-ske federacije, uključujući gastarbajtere s teritorija Republike Hrvatske. Usavršavao sam se na Sveučilištu u Beču, gdje je djelovao znameniti jezikoslovac Radoslav Katičić, davne 1990. Slijedi jednogodišnje usavršavanje na Pedagoškom fakultetu Sveučilišta u Melbourneu gdje, stekavši "The Graduate Diploma in Education", postajem nastavnik engleskoga kao stranoga jezika u jednoj melburnskoj srednjoj školi, a u koju tada počinju pristizati ratne izbjeglice iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Sjećam se da sam toj djeci (a ponekad i njihovim roditeljima) neko vrijeme bio ne samo učitelj, već i tumač, socijalni radnik, riječju *Katica za sve!* Istodobno uz rad u toj školi dopisnim putem studirao sam nekoliko kolegija s kroatistike i lingvisti-

ke na Sveučilištu Macquarie u Sydneyu i stekao "Grad. Diploma of Arts". Godine 1996. upisao sam doktorat koji sam 2000. godine obranio na Sveučilištu Monash u Melbourneu. Sredinom 2000-ih sam postao predavač (lecturer) na Filozofskome fakultetu tog sveučilišta, a od 2012. sam viši predavač na Odsjeku za prevođenje.

TERENSKA ISTRAŽIVANJA OBUHVAĆAJU 4 KONTINENTA

De Gruyter Mouton jedan je od vodećih svjetskih izdavača u području lingvistike i komunikologije – kako ste uspjeli izdavača zainteresirati za dodirnu jezikoslovnu kroatistiku, odnosno hrvatski jezik u višejezičnome okružju?

Cro Conference na Sveučilištu Macquarie u Sydneyu

– Uz suradnju s profesoricom Dianom Stolac sa Sveučilišta u Rijeci podnio sam detaljni nacrt znanstvenoga zbornika (2015.) koji je imao cilj dokumentirati govor hrvatskih iseljenika i njihovih potomaka u većem broju zemalja od Zapadne Europe do Južne i Sjeverne Amerike te Australije. Posebno mi je bilo važno da se ljudi i njihovi govori snimaju kako bi se došlo do sociolingvističkih podataka o govornicima koji pripadaju što različitim migrantskim naraštajima. Lingvistički korpusi su iznimno važni u opisivanju manjinskih govora jer pružaju empirijske podatke o tome kako je zapravo “na terenu” u tim hrvatskim zajednicama diljem svijeta. Uz opis hrvatskih govora u tim zajednicama bilo nam je važno da imamo i sociolingvistički prikaz sredina u kojima govornici žive. To znači da imamo statistike o broju naših ljudi u tim zemljama, koliko otprilike ima i govornika hrvatskoga jezika, kakva je infrastruktura što se tiče škola, kulturnih udruga, sportskih klubova i vjerskih ustanova koji - ili njeguju hrvatski jezik ili u kojima se naši ljudi druže itd. To daje neki društveni okvir u kojemu se može bolje razumjeti zašto i kako se određene promjene u jeziku mogu dogoditi. Presudnu odluku

za izdavača imala je povezanost ove tematike sa suvremenim teorijama i modelima u kontaktnoj lingvistici. Naš inovativni nacrt je upravo to predočio, da želimo istražiti ono što se događa s hrvatskim jezikom kao sredstvom komuniciranja među ljudima koji su ili rođeni u Hrvatskoj ili Bosni i Hercegovini ili odrastaju izvan Republike Hrvatske gdje je dominantan jezik u sredinama u kojima žive engleski, njemački, talijanski, norveški ili španjolski. Najavili smo da također želimo vidjeti događaju li se slične ili čak identične promjene ljudima koji žive u posve različitim zemljama u višejezičnome okruženju. Ili je češći slučaj da su te promjene zapravo specifične tim domicilnim sredinama. Na kraju smo najavili da ćemo učiniti sve te razne korpusne dostupnima cjelokupnoj znanosti kako bi drugi znanstvenici imali primjere i relevantnu recentnu građu iz hrvatskoga kao nasljednoga jezika. Hrvatski tako može stajati uz bok drugim jezicima koji su dobro proučavani kao jezici iseljeničkih zajednica poput njemačkoga, talijanskoga, kineskoga jezika i tako dalje.

ISTRAŽIVAČI KONTAKTNE LINGVISTIKE

Predstavite kratko znanstvenike čiji su radovi uvršteni u zbornik, je li bilo teško pronaći lingviste koji se bave hrvatskim dodirnim jezikoslovljem?

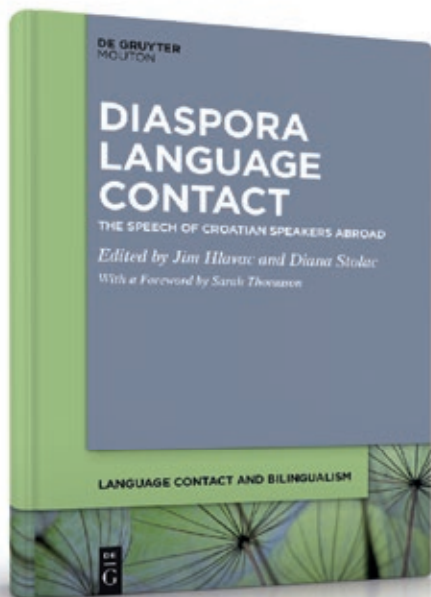
– Većina autora i autorica uvrštenih radova u zborniku djeluje na sveučilištima diljem Hrvatske. Suurednica Diana Stolac je s Odsjeka za kroatistiku na Sveučilištu u Rijeci i suautorica je uvodne studije i teksta o govoru naših ljudi u Australiji. Uključeni su istaknuti jezikoslovci s poliglotskom naobrazbom s većine hrvatskih sveučilišta, ali i eksperti diljem svijeta kao što su Aleksandra Šćukanec, Nada Županović Filipin, Anita Skelin Horvat, Maša Musulin, Ana Gabrijela Blažević, Ivana Petrović,

Diana i Jim u Rijeci, 2015.

Marijana Kresić Vukosav, Lucija Šimičić, Dunja Jutrović, Vesna Piasevoli, Hanne Skaaden, Walter Breu, Dora Vuk, slavni lingvist Victor Friedman, dok posebno mjesto zauzima Carol Myers-Scotton s Michigan State University koja je vodeći stručnjak u znanstvenoj disciplini - kontaktne lingvistika. Imali samo veliku sreću kad nam se priključila poznata specijalistica za proučavanje jezika u kontaktu Sarah Thomason sa Sveučilišta u Michiganu koja nam je napisala predgovor. Sarah Thomason je dobro upoznata s hrvatskim jezikom jer je boravila godinu dana na našim otocima istražujući čakavske dijalekte nakon što je dobila Fulbrightovu stipendiju. Jednog kolegu želio bih posebno istaknuti, a to je Hans-Peter Stoffel koji se kao rusist odselio iz rodne Švicarske na Novi Zeland i tamo proučavao i poučavao hrvatske iseljenike iz srednje Dalmacije, ostvarivši plodan jezikoslovni opus o kojemu je časopis Matica izvijestavao desetljećima. Hans-Peter Stoffel napisao je 30-ak relevantnih znanstvenih radova koji opisuju njihove govore u svim iseljeničkim naraštajima na vremenskoj okomici duljoj od 150 godina.

Njegove studije s Novog Zelanda za mene su bile ključni poticaj da se nešto slično napravi u 21. stoljeću na četirima kontinentima.

U zemljama u kojima živi razmjerno mlado iseljeničtvo kao što su Irska i Švicarska ili u zemljama u kojima je hrvatska iseljenička zajednica velika sa značajnim brojem pripadnika prve, druge pa i treće generacije poput Kanade, Njemačke ili Austrije hrvatski jezik još se dobro čuva.

Sveučilište Monash, Melbourne

Studentski kampus Sveučilišta Monash, Melbourne

Molim Vas, predstavite našim čitateljima seriju u kojoj su objavljeni radovi – njezin značaj i utjecaj u globalnoj akademskoj zajednici.

– Serija u kojoj je zbornik objavljen zove se “Language Contact and Bilingualism” ili “Jezični kontakt i dvojezičnost” kod uglednog akademskog nakladnika u Berlinu, *De Gruyter Mouton*. Seriju uređuje kontaktni lingvist svjetskog ranga, profesor emeritus Yaron Matras sa Sveučilišta u Manchesteru. Serija postoji 12 godina i u njoj je objavljeno 20-ak svezaka. Ovu seriju, kao i ostale u području lingvistike ovog nakladnika, prate sveučilišne knjižnice i druge znanstvene institucije. Prema mojoj procjeni, ta serija kao i sve publikacije tog nakladnika imaju značajan utjecaj.

U čemu se sastoji inovativnost ovoga zbornika u odnosu na sociolingvističke opise hrvatskoga jezika, odnosno jezikā u kontaktu?

– Inovativnost ovog zbornika ogleda se u “polaznoj točki” za opisivanje građe, a to je “svakidašnji, običan govor naših ljudi”, tj. bilo koji hrvatski govor, dijalekt ili narječje koje se govori u Hrvatskoj ili u krajevima u susjednim zemljama u kojima Hrvati višestoljetno žive kao etnička manjina. Dakle, ne bilježimo “odstupanja” od standardnog jezika, nego je naša “mjerna jedinica” bilo koji *vernakular* koji se govori u migrantskoj destinaciji. Kada smo prikupili sociolingvističke pokazatelje, pokušali smo detektirati koje jezične pojave

se mogu pripisati novoj okolini i većinski nehrvatskome jezičnom okruženju. U nekim slučajevima autori radova morali su posezati za opisima iz prošlosti. Na primjer, na Novome Zelandu jedan govornik rekao je sljedeće: *Sin mi je paso sve ežame* (Sin mi je položio sve ispite). Na prvi pogled izgleda da je utjecaj engleskoga glagola *to pass* presudan u analizi ove rečenice. Međutim, u kraju iz kojega *dida* ovoga govornika vuče svoje korijene baš se tako govorilo prije 100 godina. Dakle, u tom dijelu Dalmacije glagol *pasat* od venecijanskoga talijanskog *spassare* imao je značenje *položiti (ispit)*. To se podudara s engleskim homofonom *to pass*, tako da je objašnjenje zašto govornik tako govori moralo uključivati ta dva utjecaja.

Inovativnost ovog zbornika očituje se i u analizi sintaktičke razine u odnosu na korištenje padežnih oblika da se otkrije mijenja li se padežni sustav ili ne u hrvatskome jeziku. U Hrvatskoj vlada mišljenje da je padežni sustav jedan od “ranjivijih” dijelova našega jezika kada su govornici u kontaktu s drugim jezicima koji nemaju takav padežni sustav. Empirijski podaci pokazuju da nema baš puno dokaza za takvo mišljenje. Odstupanja od očekivanih padežnih nastavaka ima u nekim primjerima. Ali u skoro 90% imeničkih skupina morfologija se poklapa s obilježjima govora kraja iz kojega su govornici podrijetlom. Statistički gledano, pragmatika je dosta “ranjivija” od sintakse pa će mnogi iseljenici, na primjer u Njemačkoj ili Austriji, brže početi koristiti *ja* kao po-

tvrdni odgovor umjesto *da* nego, recimo, sklanjati imenice i zamjenice s promijenjenim sufiksima. Zanimljivo je da za zamjenice skoro nema nikakvih primjera odstupanja od normi koje vladaju u lokalnim govorima u domovini. (...) Morfosintaktičke osobine tako se prenose s dominantnijeg jezika u društvu na manjinski hrvatski jezik. Slične pojave zabilježili su drugi kontaktni lingvisti koji su istraživali poljski u Njemačkoj ili ruski u Americi.

DVOJEZIČNOST U HRVATA NA GLOBALNOJ RAZINI

S obzirom na raširenost i brojnost hrvatske dijasporae na četirima kontinentima hrvatski jezik pokazao se kao izvrstan istraživački potencijal u vrlo složenom položaju slavenskih jezika s obzirom na utjecaje iz germanskih, romanskih i anglofonih jezika, zar ne?

– Da, u slučaju hrvatskoga jezika imamo situaciju da se možemo referirati na ono što se već dogodilo s drugim iseljeničkim skupinama s naših prostora koji su otišli davno prije ovih koji su se iselili tijekom 20. i sada početkom 21. stoljeća. Riječ je o gradišćanskim i moliškim Hrvatima i promjene u njihovu jeziku zbog kontakta s jezicima s kojima su oni u dodiru – njemačkim i talijanskim – mogu nam biti pokazatelj za ono što se događa s hrvatskim jezikom u drugim sredinama, ali opet u kontaktu s drugim germanskim i romanskim jezicima. Po tome je hrvatski jezik jedinstven jer ne postoji drugi slavenski jezik čiji su govornici pripadnici autohtone manjine koja u tim zemljama živi već nekih 500 godina. Zbog tog razloga bilo nam je važno imati dijakronijsku perspektivu, tj. povijesni filološki slijed u razvitku

Ugledna lingvistička serija *De Gruyter Mouton* postoji dvanaest godina, a među sedamnaest svezaka nedavno je objavljen zbornik posvećen hrvatskome jeziku, točnije hrvatskim govorima u dijaspori.

jezičnih pojava. To je vrlo važna podloga za prezentiranje sadašnjega "stanja stvari" u raznim sredinama istodobno, što se zove sinkronijska perspektiva.

Koliko je govornika, prema procjenama Vašega lingvističkog tima, hrvatskoga jezika u iseljeničkim destinacijama u zemljama diljem svijeta u kojima su provedena istraživanja?

– Teško je procijeniti koliko ima govornika hrvatskoga jezika među onih 2,9 milijuna ljudi hrvatskog podrijetla koji žive na ova istraživana četiri kontinenta. Mnogi autori i autorice ovog zbornika spomenuli su da su u fazi prikupljanja snimaka i podataka od naših iseljenika i njihovih potomaka svako malo nailazili na ljude koji su rekli da ne znaju hrvatski. Možda neki imaju određeni strah, osobito mladi rođeni u anglofonom ili hispanofonom pa i germanofonom svijetu, jer misle da ne govore hrvatski "dovoljno dobro" ili zbog osjećaja nelagode da se radi o testiranju njihova znanja standardnoga oblika hrvatskoga jezika i sl. No, često je riječ o ljudima čiji su roditelji govorili neki drugi jezik kod kuće i time oni kao djeca nisu imali priliku naučiti hrvatski, nisu imali potreban jezični "input". Takva je situa-

cija u potomaka treće, četvrte pa i pete generacije u zemljama poput SAD-a ili Čilea, kamo su naši ljudi počeli odlaziti prije 150 godina pa i ranije. U zemljama gdje su hrvatske zajednice dosta stare i u kojima nije bilo značajnijih novih valova useljavanja u posljednjih 50 godina razina znanja jezika opada. Možda su se zadržale neke riječi za oslovljavanje starijih članova širih porodica kao što su "nana" i "dida" ili za neke naše kulinarske specijalitete kao što su "sarma" ili "pita", ali uglavnom smjenom generacija, obično s druge na treću generaciju, jezik se polako gubi. U zemljama u kojima živi razmjerno mlada dijaspora kao što su Irska i Švicarska, ili u zemljama u kojima je hrvatska iseljenička zajednica velika sa značajnim brojem pripadnika prve, druge pa i treće generacije poput Kanade, Njemačke ili Austrije, hrvatski jezik još se dobro čuva. S obzirom na sve ove okolnosti, dopuštamo si procjenu da od tih 2,9 milijuna naših ljudi u svijetu možda oko 2 milijuna zna hrvatski jezik.

Kakav je položaj hrvatskoga jezika danas u Australiji?

– Australija je zanimljiva po tome što je priznala hrvatski kao samosvojni jezik već 70-ih godina prošlog stolje-

Cro Conference na Sveučilištu Macquarie u Sydneyu

ća zahvaljujući lobiranju vrijedne hrvatske zajednice. Ondašnja savezna vlada (nakon usvajanja *The Galbally Report*, 1978.) započela je uporabu hrvatskoga jezika. Australijski ministar useljeničtva Ian McPhee odobrio je Hrvatima u Australiji pravo na upotrebu materinskoga jezika na svim razinama 15. listopada 1980. Imamo radijske i televizijske programe diljem zemlje. (...) Imamo mrežu hrvatskih subotnjih škola, ali uočavamo starenje naše zajednice i emigranti koji su došli tijekom 60-ih i 70-ih godina 20. stoljeća polako odlaze s ovog svijeta. Na popisu stanovništva jedno od pitanja je - koji jezik govorite kod kuće? Zabilježen je lagani pad u broju onih koji su izjavili da govore hrvatski kod kuće u popisu iz 2016. kada se 56.885 osoba izjasnilo potvrdno dok je 63.617 govornika bilo 10 godina ranije (2006.). Ove brojke ne održavaju pravo stanje jer ne obuhvaćaju sve pripadnike iz druge generacije, koji su naučili hrvatski u roditeljskom domu useljeničke destinacije, a koji nakon što se osamostale i odu iz roditeljskog doma više ne govore hrvatski kod kuće, ali ipak znaju taj jezik i obično ga jako dobro govore. (...) Sažeto, situacija nije ružičasta, ali s druge strane mnogi mladi ljudi iz treće generacije ulažu ponosno velike napore da govore hrvatski jezik pod Južnim križem. ■

Istaknuti australski lingvist iz Melbournea dr. sc. Jim Hlavac, naših korijena, otkriva za čitatelje pojedinosti o vlastitoj karijeri i timu lingvista eruditske naobrazbe s kojima je sastavio relevantan korpus govora hrvatskoga jezika u dijaspori 21. stoljeća.

Melbourne

ENG On the occasion of UNESCO's International Mother Language Day (21 February) we spoke with eminent linguist Jim Hlavac of Monash University (Melbourne, Australia) on the status of the Croatian language in our diaspora across five continents. Our discussion focused on linguist research published in *Diaspora Language Contact: The Speech of Croatian Speakers Abroad*, co-edited by Hlavac and Diana Stolac of the University of Rijeka. The volume is published by De Gruyter Mouton, one of the world's leading publishers in the field of linguistics and communication.

Tekst: **Vesna Ledić** Foto: **MUO**

Nakon 142 godine vrata zgrade Muzeja za umjetnost i obrt zatvorena su za javnost zbog priprema za konstruktivnu obnovu oštećenja nastalih u potresima u 2020. godini.

No, kontinuitet predstavljanja hrvatske kulturne baštine nastavlja se programom krovnog naziva *MUO u gostima*. Prva izložba *MUO u gostima* događa se u suradnji s našim dugogodišnjim partnerima iz Hrvatske zajednice u Trstu zahvaljujući agilnosti njezina predsjednika Damira Murkovića.

U Gradskome kazališnome muzeju "Carlo Schmidl" otvorena je 3. ožujka ove godine izložba *Una vita per il balletto / Hommage à Jelko Yuresha / Život za balet*. Izložba je rezultat iznimne suradnje Muzeja za umjetnost i obrt, Hrvatske zajednice u Trstu i Uprave gradskih muzeja u Trstu.

Na izložbi su prikazani odabrani artefakti i memorabilije iz velike donacije baletnog umjetnika i rođenoga Zagrepčanina Jelka Yuresha Muzeju za umjetnost i obrt.

Prigodom otvorenja izložbe kojoj su, među ostalima, nazočili i Jasen Mesić, veleposlanik RH u Italiji, Joško Klisović, predsjednik Gradske skupštine Grada Zagreba, te Giorgio Rossi, pročelnik za kulturu grada Trsta i Ivana Rora iz Hrvatske matice iseljenika, Damir Murković, predsjednik Hrvatske zajednice u Trstu istaknuo je da izložba "govori o čovjeku kojega je krasio veliki plesачki talent i ljudskost, potpuna posvećenost svojoj profesiji i poučavanju mlađih generacija". Ravnatelj Muzeja za umjetnost i obrt Miroslav Gašparović istaknuo je

Na izložbi su prikazani odabrani artefakti i memorabilije - kostimi i asesoari, fotografije i slike te baletna literatura iz velike donacije baletnoga umjetnika i rođenoga Zagrepčanina Jelka Yuresha Muzeju za umjetnost i obrt.

Izložena velika donacija Jelka Yuresha

Izložba *Una vita per il balletto / Hommage à Jelko Yuresha / Život za balet* rezultat je iznimne suradnje Muzeja za umjetnost i obrt, Hrvatske zajednice u Trstu i Uprave gradskih muzeja u Trstu

Predsjednik Hrvatske zajednice u Trstu Gian Carlo Damir Murković, kći Jelka i Belinde, Annabel Yuresha, ravnatelj MUO Miroslav Gašparović, voditeljica projekta MUO Vesna Ledić, pročelnik za kulturu Trsta Giorgio Rossi i konzulica RH u Trstu Nevenka Grdinić

važnost Yureshine donacije ne samo za MUO, nego i zbog toga što ona "postaje važan dio korpusa svjetske, ali i hrvatske kazališne baletne baštine". Otvorenju izložbe prisustvovala je i kći Jelka Yureshe i Belinde Wright, Annabel Yuresha koja je istaknula kako je znala da je njezin otac skupljao kostime i memorabilije, ali nije bila svjesna koliko je toga posjedovao dok joj nije otkrio da će ih izložiti Muzej za umjetnost i obrt. Podsjetila je da su njegov cijeli život bili ples, kazalište i ljepota.

Naime, donacija Jelka Yureshe sastoji se od triju glavnih zbirki: kostimi i asesoari, fotografije i slike te baletna literatura. Svaka od ovih zbirki jedinstvena je i iznimno bogata, pogotovo ako uzmemo u obzir da u Hrvatskoj unatoč dugoj baletnoj tradiciji i značajnim uspjesima još uvijek nema

Jelko Yuresha u Trnoružici

Kostimi iz Orašara

Muški kostim –
Romeo i Julija

Izložba je i svojevrsni *hommage* Jelku Yureshi koji je svojedobno u jednoj rečenici sažeo svoj životni moto: "Umjetnost jest i bit će jedina mjera naše civilizacije."

Jelko Yuresha i Belinda
Wright u ulogama
Romea i Julije

odgovarajuće krovne institucije koja se ovom tematikom sustavno bavi pa stoga ne postoji niti tradicija prikupljanja i čuvanja važnog dijela nacionalne kulturne baštine.

Željko Jureša (Zagreb, 1937. – Zürich, 2020.) stekao je svoja prva baletna iskustva u rodnome Zagrebu koji je napustio kao šesnaestogodišnjak kada odlazi u međunarodnu baletnu školu Ane Roje i Oskara Harmoša u Kaštel Kambelovcu, a nakon pet godina upisuje Legatovu školu u Tunbridge Wellsu u Engleskoj te mijenja ime u Jelko Yuresha. Ubrzo kreće s nizom nastupa u Velikoj Britaniji. Na Festivalu u Baselu dolazi do sudbonosnog susreta s Belindom Wright, jednom od vodećih britanskih balerina koja se elegancijom i ljupkošću isticala u klasičnim ulogama romantičnoga baletnog repertoara. Baletni, a zatim i životni partneri, prvi put zajedno plešu *Veliki kraljevski pas de deux* pred kraljicom Elizabetom II. na priredbi *Royal Variety Performance* u Manchesteru 1959. godine. Nakon toga uslijedile su mnogobrojne profesionalne ponude od kojih je Jelko Yuresha odabrao angažman u *London Festival Ballet* (danas *English National Ballet*) u kojemu je ubrzo postao prvak ansambla. Kao prvaci *London Festival Balleta* Belinda Wright i Jelko Yuresha ple-

sali su glavne uloge na mnogobrojnim britanskim pozornicama te na gostovanjima u gradovima Europe i Latin-ske Amerike.

Nakon odlaska iz Kraljevskog baleta, u suradnji s British Councilom nastupali su kao veleposlanici baleta britanske vlade. S programom *Baletna večer s Belindom Wright i Jelkom Yureshom* nastupali su diljem svijeta gdje su bili dočekivani kao baletne zvijezde.

Ovaj veliki baletni umjetnik i donator napustio nas je, na žalost, tijekom priprema tršćanske izložbe kojoj se jako veselio jer je sa suprugom Belindom Wright nastupao i u tršćanskom Teatro Verdi. Stoga je izložba i svojevrsni *hommage* Jelku Yureshi koji je svojedobno u jednoj rečenici sažeo svoj životni moto: "Umjetnost jest i bit će jedina mjera naše civilizacije." Izložba u Trstu otvorena je do 1. svibnja ove godine. ■

ENG The Carlo Schmidl museum of theatre in Italy's Trieste saw the opening of the *Una vita per il balletto: Hommage à Jelko Yuresha* ("Living for Ballet: A Homage to Jelko Yuresha") exhibition on 3 March. The exhibition is the fruit of the collaboration of our Museum of Arts and Crafts, the Croatian Community in Trieste, and the administration of the municipal museums in Trieste. The exhibition features selected artefacts and memorabilia, including costumes, and accessories, photographs and other images, and ballet literature, all from a major donation ballet artist and native of Zagreb Jelko Yuresha made to the Museum of Arts and Crafts.

Moderni akteri hrvatske javne diplomacije

Diplomati i stručnjaci o javnoj diplomaciji na konferenciji u Zagrebu, 15. veljače 2022.

U Zagrebu je 15. veljače održana konferencija "Kako unaprijediti hrvatsku javnu diplomaciju i imidž Hrvatske" na kojoj su sudjelovali vodeći domaći i inozemni stručnjaci

Tekst: **Vesna Kukavica** Foto: **EBVŠ**

Konferenciji "Kako unaprijediti hrvatsku javnu diplomaciju i imidž Hrvatske", čiji su organizatori bili njemačka zaklada Hanns Seidel i Edward Bernays Visoka škola za komunikacijski menadžment, prethodila je promocija prvoga sveučilišnog udžbenika posvećenog javnoj diplomaciji i strateškom komuniciranju država, novoj disciplini koja povezuje međunarodne odnose i komunikacijski menadžment autora prof. dr. sc. Bože Skoke. Kako smo o knjizi koja ima 850 stranica u dva toma objavili opsežan prikaz u prošlom broju Matice iz pera hrvatsko-američkoga pisca dr. sc. Vladimira Gossa, ovdje ćemo se usredotočiti na naglaske ove jedinstvene konferencije. Uz ministra vanjskih i europskih poslova RH Gordana Grlića Radmana, obol konferencijskoj zanimljivosti dali su bivši hrvatski ministri sociologinja Vesna Pusić i politolog Davor Ivo Stier te tridesetak izlagača koje je na ovome

nakladničkom i diplomatskom projektu okupio prof. dr. sc. Božo Skoko s Fakulteta političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Zanimljiva zapažanja iznijeli su znanstvenici kao što su Dubravka Sinčić Ćorić; dr. sc. Mladen Andrić, veleposlanik Republike Hrvatske u Mađarskoj i bivši ravnatelj Diplomatske akademije MVEP RH; dr. sc. Daniela Angelina Jelinčić, znanstvena savjetnica u

Ministar vanjskih i europskih poslova dr. sc. Gordan Grlić Radman

Institutu za razvoj i međunarodne odnose; dekan Edward Bernays Visoke škole za komunikacijski menadžment dr. sc. Damir Jugo i dr. sc. Katarina Miličević; Tomislav Gugo, voditelj Odjela za javnu diplomaciju i kulturne odnose pri Veleposlanstvu Kraljevine Danske u Hrvatskoj i drugi.

DVOSMJERNO KOMUNICIRANJE

Prema mišljenju stručnjaka, javna diplomacije obuhvaća širok spektar diplomatskih i komunikacijskih vještina u javnom djelovanju u vanjskopolitičkim odnosima kojima se želi utjecati na oblikovanje javnog mišljenja u drugim državama kako bi se poboljšali prepoznatljivost i ugled određene zemlje.

Države sa snažnim identitetom i jasnom porukom, ističe komunikolog Božo Skoko, izdvajaju se iz gomile, zadržavaju svoj nacionalni identitet i napreduju kao poželjan dio cjeline.

“Prošlo je vrijeme trgovanja ugnjetavanjem hrvatskom”, rekao je slavni dizajner Davor Bruketa dodajući kako “odličan obol hrvatskoj javnoj diplomaciji daju ovi mladi ljudi koji sa svježom diplomom stječu radno iskustvo diljem zapadnoeuropskih metropola, koje će kasnije uz transfer znanja obogatiti Lijepu Našu”.

Sociologinja i bivša ministrica Vesna Pusić i autor knjige Božo Skoko na konferenciji

“Uspješne javne diplomacije, poput Njemačke ili Danske, angažirano se posvećuju stvaranju partnerstava i višeslojnih dugotrajnih veza utemeljenih na vjerodostojnosti i povjerenju”, istaknula je sociologinja Pusić. Kako bi što učinkovitije ostvarivala strateške ciljeve, javna diplomacija mora biti prijemčiva za stajališta javnosti, uključujući sredstva razvojne pomoći koja su mladim državama dostupna, razmjenu studenata, institucije civilnog društva, nevladine organizacije, interesne skupine i ostale protagoniste u zemlji i inozemstvu. “Teško će netko, kada izgradi karijeru diplomata ili političara ili poslovnog čovjeka, zaboraviti gdje je bio i u kojoj zemlji, na kojem sveučilištu u svojim dvadesetima”, objasnila je bivša ministrica Vesna Pusić.

Planirane aktivnosti taktički se prilagođavaju ciljanoj publici, a angažirano djelovanje u javnoj diplomaciji jednako je važno kao i stalno preispitivanje korištenih komunikacijskih kanala. “Prošlo je vrijeme trgovanja ugnjetavanjem hrvatskom”, rekao je slavni dizajner Davor Bruketa dodajući “kako odličan obol hrvatskoj javnoj diplomaciji daju ovi mladi ljudi koji sa svježom diplomom stječu radno iskustvo diljem zapadnoeuropskih metropola, koje će kasnije uz transfer znanja obogatiti Lijepu Našu nakon njihova povratka u zemlju”. Bruketa ističe kako su u uvjetima globalizacije i “slabe prođe koncepta nacionalne države” prijemčljivije suvremene metode dvosmjernog komuniciranja koje se temelje na interakciji vladina i nevladina sektora, a čiju uspješnost potvrđuje praksa razvijenih javnih diplomacija.

Diplomat i političar s bogatim iskustvom ministra vanjskih i europskih poslova Davor Ivo Stier ocjenjuje da se u aktivnostima javne diplomacije nerijetko isprepliću sinergije mudrog upravljanja medijima i propagande, pri čemu su metode javne diplomacije suptilnije. “Fenomeni javne diplomacije preklapaju se s brendiranjem destinacija”, istaknula je Daniela Angelina Jelinčić tumačeći kako strategije razrađene u komercijalnom sektoru u svrhu jačanja prepoznatljivosti država, regija i gradova mogu biti i te kako afirmativne u marketingu inovacija raznih grana kreativnih industrija iz Hrvatske - od filmske industrije do tradicijskih obrta.

PRIHVAĆANJE JAVNOSTI

Okupljeni stručnjaci, znanstvenici, političari i diplomati zaključili su kako je usmjerenost država na brendiranje u suvremenim međunarodnim odnosima prijeko potrebna budući da jačanje demokratske vladavine na globalnoj razini, sve veća transparentnost vladā i otvorena komunikacija među njima te utjecaj javnog mnijenja na međunarodne odnose potiču države da sve više prihvaćaju stajališta javnosti u politici, diplomaciji i međunarodnim odnosima. Zagovarajući strateško planiranje i konsenzus u izgradnji ugleda Hrvatske u međunarodnoj zajednici, ministar Goran Grlić Radman podsjetio je na dobre prakse naših i stranih diplomata. Izdvojene su spoznaje harvardskoga sveučilišnog profesora kakav je Joseph S. Nye koji naglašava da mudra javna diplomacija pretpostavlja njegovanje dugotraj-

nih odnosa kao pogodnog okruženja za provedbu vladine politike.

DIPLOMATSKA PRAKSA

Uzorna je javna diplomacija Velike Britanije, rečeno je na konferenciji, koja djeluje u sinergiji s British Councilom, svjetskom mrežom BBC-a, dok istodobno preko stipendija Chevening omogućava izobrazbu naraštaja budućih političkih vođa dulje od četvrt stoljeća, uz balansiranu otvorenost prema javnom mnijenju i raznim interesnim skupinama koje su preko tzv. javnih konzultacija aktivno uključene u kreiranje politika i donošenje odluka.

Njemačka javna diplomacija svoj nacionalni ugled osmišljava pak na temelju analize imidža zemlje u inozemstvu, identificirajući pozitivne i negativne stereotipe o zemlji, a zatim se negativne predodžbe umanjuju, pozitivne razrađuju i naglašavaju, pri čemu je komunikacija s javnošću izravna uz potporu političkih zaklada. Uz primjere dobre prakse iz europskoga okruženja ocijenjena su postignuća hrvatske javne diplomacije uključujući i prinose hrvatskoga iseljeničtva, kako devedesetih u vrijeme osamostaljenja RH tako i danas kada Hrvatska slavi 30. obljetnicu međunarodnog priznanja. ■

ENG *Thirty experts from Croatia and abroad spoke at the Enhancing Croatian Public Diplomacy and Croatia's Image conference, organised by the German-based Hanns Seidel Foundation and the Edward Bernays University College of communication management. The conference was followed by the promotion of our first university textbook dedicated to public diplomacy and strategic communication, penned by Božo Skoko.*

Postignuća Hrvatske kulturne zajednice u Wiesbadenu

Hrvatska kulturna zajednica - ogranak Matice hrvatske predstavila je u Wiesbadenu aktualno izdanje časopisa *Riječ* broj 63/64, 20. veljače 2022. godine, na XXXII. Saboru društva, u povodu Međunarodnoga dana materinskoga jezika

Erika Hornbogner i Ivica Košak na Sajmu knjiga

Tekst: Marina Beroš, Ivica Košak

Foto: HKZ

Hrvatska kulturna zajednica – Ogranak Matice hrvatske u Wiesbadenu (HKZ/OMH) ulazi u trideset i drugu godinu javnog djelovanja, rada i napora da se zajedništvo iseljenih Hrvata predstavi kao model za promidžbu kulture i umjetnosti. O dosadašnjem radu i postignutim ciljevima HKZ/OMH postoji obilna dokumentacija objavljena u vlastitom časopisu *Riječ*. Dosadašnjih 62 broja predstavljaju na više od tisuću i pol stranica život, rad i djelokrug mogućnosti jednog dijela hrvatske dijasporice na njemačkome govornom području.

Hrvatska kulturna zajednica/Ogranak Matice hrvatske u Wiesbadenu pokrenula je 2017. godine projekt *Hrvatske čitaonice u Wiesbadenu*. HKZ/OMH predstavila je aktualno izdanje časopisa *Riječ* broj 63/64, u nedjelju 20. veljače 2022. godine, na XXXII. Saboru društva, u povodu Međunarodnoga dana materinskoga jezika. Iako je *novo normalno* snažno

utjecalo na uvjete rada Zajednice, a o čemu piše Aleksandra Brnetić u tekstu *Moć razgovora*, i ovaj je dvobroj (63/64), zahvaljujući predanom radu članova i vanjskih suradnika, tematski i sadržajno tradicionalno bogat i raznovrstan. Aktivnosti Zajednice tema su i teksta *Svjetski dan knjige i autorskih prava* Ivice Košaka, a njezinu ulogu u društvu propituje i opravdava u tekstu *Zašto partnerstvo s institucijama civilnog društva? Obilježje kulturne zajednice nije zurenje u kulturu*. Lijlana Tadić iscrpno je predstavila djelo *Andrić i Krleža: poetike i politike, O naraciji nacije/nacija i (književnim) prelaženjima granica* Borisa Škvorca u tekstu *Iščitavanje prošlog u tekstovima Andrića i Krleže u diskursu prelaženja granica*.

KNJIŽEVNE VEZE
Tekst o Jarilu, autora Ivica Košaka, donosi prikaz slavenske pretkršćanske legende o Jarilu/Juraju kao vjesniku proljeća. Roman Bojane Meandžije *Trči! Ne čekaj me ...* snažno je obilježio aktivnosti Zajednice u prošloj godini. Prikaz romana na njemačkome jeziku napisao je Tihomir Glowatzky. Temu dječjih ratnih dnevnika zapisa razvija i proširuje Ivica Košak, a na ratne strahote i patnje maloga čovjeka na istom lokalitetu, ali u različitim ratovima, osvrnuo se i Joško Maznik u *Pred zid*.
Kratkim tekstom i snažnim riječima

Odabranu njemačku *Croaticu* iz pera mnogobrojnih autora koje okuplja časopis *Riječ*, raspoređenu na više od tisuću i pol stranica, nakladnika HKZ u Wiesbadenu, možete iščitavati iz udobnosti svoga doma u internetskome digitalnom repozitoriju <http://www.rijec.hkz-wi.de/>, dok je slavni Hrvatski tjednik, nakladnika MH, dostupan na Mreži na ovoj poveznici <https://www.matica.hr/knjige/hrvatski-tjednik-1971-1372/>.

Kulturni djelatnici, suradnici i aktivisti HKZ – ogranak MH, Wiesbaden: Luka Ilić, Ljiljana Tadić, Tihomir Glowatzky, Marina Beroš, Aleksandra Brnetić. (Foto: S. Pavlović)

Ivica Košak osvrnuo se na još jednu tužnu i zaboravljenu ratnu tragediju, smrt Mihovila Pavleka Miškine. *Novo svjetlo na stare pisce* prikaz je djela *Prva svitlost*, odnosno studije profesora Tomislava Bogdana o piscima hrvatske renesansne književnosti. Hrvatski pisci, odnosno prezentacija i recepcija djela hrvatske književnosti na njemačkome govornom području tema su i teksta Tihomira Glowatzkog. Petstota godišnjica rođenja Matije Vlačića Ilirika učinila ga je čestom temom prošlo-

godišnjih videokonferencija Zajednice. Zanimanje za njegov lik i djelo dodatno je potaknuto suradnjom s prof. dr. Lukom Ilićem, odnosno njegovim djelom *Teološka biografija Matije Vlačića Ilirika*, čiji prikaz je napisao Jaroslav Pecnik. Jela Šare prikazala je lik i djelo Dragutina Trumbetaša te monografiju *Gastarbeiter* u tekstovima *Kunst als Kommunikation* i *Umjetnost kao dijalog/Kunst als Dialog*. U povodu Ivandana 24. 6. 2021. održana je videokonferencija posvećena većem broju hrvatskih autora i njihovim djelima, među kojima je poseban naglasak stavljen na Josipa Kosora i njegov *Požar strasti*, a koji je prikazan i u ovome izdanju *Riječi*.

Na konferenciji, ali i u *Riječi*, ulomkom *Pa i ja sam vaš!* predstavljen je i *Fafarikul* Đurđice Čilić.

Sajam knjiga u Frankfurtu tradicionalno je tema jesenskih susreta Zajednice, o čemu svjedoče i članci *Literarna tribina u povodu Svjetskog sajma knjige u Frankfurtu* i *Međunarodni sajam knjiga FFM 2021*. Ivica Košak predstavio je i prošlogodišnje dobitnike Nobelove nagrade – Abdulrazaka Gurnaha (književnost), Mariju Ressu i Dmitrija Muratova (mir) te Tsitsi Dangarembgu, dobitnicu Nagrade za mir Njemačkog udruženja za trgovinu knjigama.

Prošlu godinu obilježila je i smrt hrvatske Virginije Woolf, Irene Vrkljan, s višedesetljetnom berlinskom adresom.

RECEPCIJA NJEMAČKE CROATICE

Na književni i znanstveni rad Mira Gavrana, novoga predsjednika Matice hrvatske, pismeno se osvrnuo Ivica Košak. Aktualne događaje na književnoj, odnosno kulturnoj sceni prati i članak *Splitski književni razgovori*, prikaz istoimene književne večeri na kojoj je stalna suradnica Zajednice, Alida Bremer, čitala ulomke iz svoga romana *Träume und Kulissen*. Prijevod romana *Rod* Miljenka Jergovića na engleski jezik bio je povod da se, uz osvrt na engleski prijevod, uredništvo još jednom osvrne na njemački prijevod, ali i sam sadržaj romana. Jergović, odnosno njegov istoimeni roman, tema je teksta *Dvori od oraha* Ljiljane Tadić. Posljednje stranice *Riječi* donose Izvješće o radu Hrvatske kulturne zajednice/Ogranka Matice hrvatske u Wiesbadenu za 2021. godinu te protokol sjednice od 21. 2. 2021. HKZ/OMH objavljuje naslovnicu posljednjeg broja (34) *Hrvatskog tjednika* iz 1971. godine zajedno s uvodnim tekstom Vlade Gotovca *Čuvanje nade*. Broj 34 *Hrvatskog tjednika* bio je zabranjen, ali spašen zahvaljujući hrabrosti Aleksandre Brnetić, o čemu je govorila Aleksandra i na predstavljanju novog broja *Riječi*, 20. veljače 2022. ■

ENG The Croatian Culture Foundation, a chapter of Matrix Croatica, presented the nos. 63/64 double issue of its *Riječ* ("The Word") journal on 20 February at the 32nd convention of the association in the German city of Wiesbaden. The event celebrated International Mother Language Day. The 62 issues to date comprise over 1,500 pages covering the life, work and scope of activities of a part of our diaspora in the German speaking world. Dozens of authors have contributed to this publication. See more from their work at the online repository (<http://www.rijece.hkz-wi.de/>).

Plakat HKZ – ogranak MH, Wiesbaden, s naslovnicom časopisa *Riječ* (63/64, 2022.) i slavim Hrvatskim tjednikom, MH, iz doba Hrvatskog proljeća

Katolj: bogatstvo čuvano stoljećima

Knjiga je pisani spomenik o Katolju za sve Katoljce i Katoljkinje, njihove prijatelje i goste, posjetitelje, prolaznike, proučavatelje, a izdana je u suizdavaštvu Hrvatske narodnosne samouprave Katolja i Znanstvenoga zavoda Hrvata u Mađarskoj

Tematske tekstove napisalo je troje autora: Ernest Barić, Branka Pavić Blažetin (ujedno i urednica knjige) i Lilla Trubics

Tekst: Maja Matijević

Knjiga *Katolj: bogatstvo čuvano stoljećima* - prva je monografija o tome baranjskom selu na hrvatskome jeziku. Pisani je spomenik o Katolju za sve Katoljce i Katoljkinje, njihove prijatelje i goste, posjetitelje, prolaznike, proučavatelje... Izdana je u suizdavaštvu Hrvatske narodnosne samouprave Katolja i Znanstvenoga zavoda Hrvata u Mađarskoj, a tematske tekstove napisalo je troje autora: Ernest Barić, Branka Pavić Blažetin (ujedno i urednica knjige) i Lilla Trubics. Njihovi su tekstovi zaokruženi radovima Katoljaca - uvodnim tekstom o rodnome selu Stanka Kolara te zaključnom potpisanom antologijom fotografija koje je brižno skupljao i potpisao Mirko Ivanković. Napisi tematiziraju povijest Katolja i Hrvata koji ga nastanjuju te važne dijelove ili

dionike te povijesti, katoljsku poljoprivrednu zadrugu i njezina predsjednika Katoljca Andriju Kasapovića. Opisani su jezik i kultura u Katolju te povijest i sa-

dašnjost odgoja i obrazovanja. Srce knjige susreti su s onima koji Katolj žive, odnosno razgovori s onima do čijih sjećanja o Katolju vrijedi doprijeti: Mari-com Kolar Balatinac, Perom Andrićem, Vinkom Klaićem, Katom Zec Ivanković i Ivom Ivankovićem, Ružom Junašić Polić, Ivom Barićem i njegovom suprugom Jelom, Katom Divjak, Ankom Divjak, Vinkom Živkovićem te na kraju Mijom Ivankovićem i njegovim unukom Mirkom Ivankovićem. Opisan je kulturni život, manjinska samouprava i njezini projekti (zavičajna kuća i zgrada nekadašnje škole i vrtića), vjerski život, usmena predaja i narodni običaji. Knjiga završava riznicom s više od šest stotina fotografija sela i seljana.

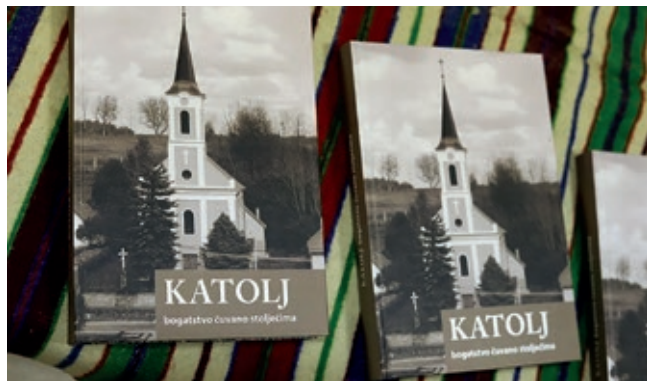
Prvo poglavlje napisao je preminuli nastavnik povijesti i srpskohrvatskoga jezika Katoljac Stanko Kolar, a drugo, *Povijest Hrvata u Katolju*, napisala je Lilla Trubics, koja je i sama po majci podrijetlom iz Katolja.

KASAPOVIĆ - DOBITNIK NAGRADE KOSSUTH

U trećem tekstu, autorice Branke Pavić Blažetin, riječ je o dvjema katoljskim poljoprivrednim zadrugama: 21. *prosinca* (mađ. *December 21*) i *Novi život* (mađ. *Új élet*). Tema četvrtoga teksta je Katoljac po majci Andrija Kasapović (1916. - 1963.), seoski sudac te kasnije osnivač katoljske zadruge Novi život i njezin

Urednica knjige Branka Pavić Blažetin

predsjednik od 1957. do 1963. godine. Dobitnik je Nagrade Kossuth 1948. i do danas jedini je Hrvat u Mađarskoj koji je dobio tu nagradu.

U poglavlju *Jezik i kultura Šokaca u Katolju* kroatist Ernest Barić tematizira katoljska hrvatska prezimena i uspoređuje ih s pojavom tih prezimena u Hrvatskoj (uspoređujući ih s *Hrvatskim prezimenikom*), a u napisu *Obrazovanje i odgoj* Branke Pavić Blažetin čitatelji se mogu upoznati s obrazovnom i kulturnom politikom od samih početaka školstva do danas.

Sljedeću cjelinu naslova *Deset susreta* čine razgovori s Katoljcima koji živim sjećanjima prikazuju prilike svojega djetinjstva, odrastanja i mladosti, a zatim slijedi tekst Lille Trubics pod naslovom *Kulturni život u Katolju*. Knjiga se nastavlja tekstem Branke Pavić Blažetin koja s pomoću zapisnika sa sjednica upoznaje čitatelje s utemeljenjem i radom Hrvatske manjinske samouprave Katolja tijekom proteklih skoro trideset godina, njezinim položajem te opisuje suradnju s mjesnom samoupravom Katolja.

ZAVIČAJNA SOBA I KUĆA

Uspješni projekti iz 2017. godine opisani su u sljedećem poglavlju: *Svoji na svome - Zavičajna soba i kuća*. U njemu autorica Branka Pavić Blažetin uz pomoć predsjednice Hrvatske samouprave Katolja Ružice Kovačević Ivanković dočarava kako je samouprava organizirala zavičajnu sobu te preuzela od mjesne samouprave zgradu vrtića, koju je dobila na uporabu do 2032. godine.

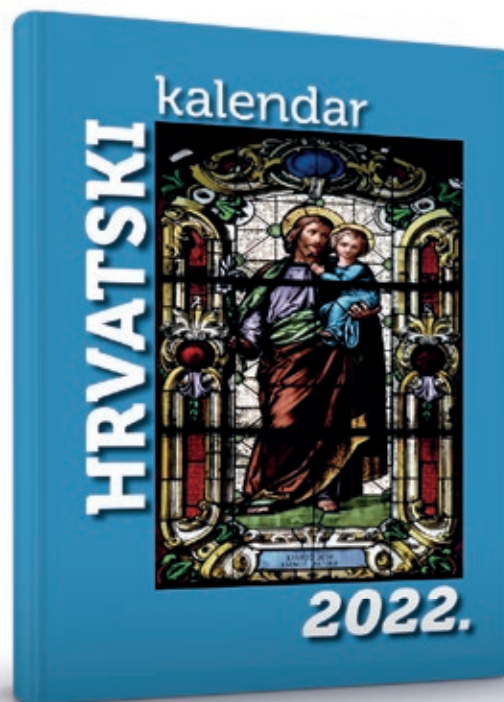
U poglavlju *Vjerski život* autorica Lilla Trubics ističe višestoljetnu religioznost Katolja, u kojemu se crkva nalazila i prije Mohačke bitke, a ista autorica u sljedeća dva poglavlja, *Usmena predaja* i *Narodni običaji u Katolju*, donosi najpoznatije katoljske balade, molitve, pripovijetke, stare svatovske pjesme te praznovjerja ili pučka vjerovanja, kao i blagdanske i narodne običaje.

Knjiga se nastavlja ilustracijom onoga što je riječju opisano: antologijom fotografija sela i onih koji selo čine - seljana. Slike je skupio i potpisao mladi Katoljac Mirko Ivanković. Neka one govore i same za sebe i za Katolj. U posebnom poglavlju donosi se sažetak na hrvatskome i na mađarskome jeziku. ■

ENG *Katolj: bogatstvo čuvano stoljećima* ("Katolj: Centuries of Preserved Wealth") is the first Croatian language monograph to detail the village of Kátoly in Hungary's Baranya county. The book looks at the people of the village, its friends and visitors, passers-by, and the people that have studied the village's history. The book is co-published by the local state-sponsored administrative organisation for the Croatian ethnic minority in Hungary and the Hungarian Croatian Institute of Sciences, with texts penned by Ernest Barić, editor Branka Pavić Blažetin, and Lilla Trubics.

Najčitanija knjiga Hrvata u Mađarskoj

Uz urednicu Branku Pavić Blažetin, uređivački odbor kalendara čine Stipan Balatinac, Bernadeta Blažetin, Kristina Goher i Timea Horvat

Još početkom prosinca 2021. godine prijatelji, pomagači, simpatizeri i čitatelji godišnjaka Hrvata u Mađarskoj, Hrvatskog kalendara, 2022. mogli su ga uzeti u ruke. Izdavač Neprofitno poduzeće distribuira najčitaniju knjigu Hrvata u Mađarskoj. Cilj je ostao isti - omogućiti Hrvatima u Mađarskoj uvid u raznolikost njihova života. Kroz objektiv fotoaparata donosi napise o političkim, društvenim, kulturnim, vjerskim, znanstvenim i školskim događajima.

"Želi se dati poticaj svim uzrastima i raznovrsnim interesima, praktičnim, sadržajno, tematsko i žanrovski raznolikim štivom. Zahvaljujemo svima koji su nesebično (bez naknade) obogatili sadržaj Hrvatskog kalendara 2022. uz molbu da pomognete u promociji Hrvatskog kalendara 2022. u svom selu, gradu, samoupravi, udruzi, među prijateljima", poručuje njegova urednica Branka Pavić Blažetin dodavši kako je poziv za sudjelovanje svojim prinosima u kalendaru javan i objavljuje se već u lipnju. Uz urednicu Branku Pavić Blažetin, uređivački odbor kalendara čine Stipan Balatinac, Bernadeta Blažetin, Kristina Goher i Timea Horvat. (DSB)

Četiri izdanja iznimne vrijednosti

Nova knjiga Molitva svetom Franji književnika, slikara, publicista, novinara i fotografa Tomislava Marijana Bilosnića objavljena je na dvadeset i sedam jezika i pet pisama (latinici, ćirilici, glagoljici, arapskom i japanskom pismu), obima 128 stranica

Priredila: **Diana Šimurina Šoufek**

MOLITVA SVETOM FRANJI

Već prvih dana 2022. godine u kojoj književnik, slikar, publicist, novinar i fotograf Tomislav Marijan Bilosnić obilježava jubileje : 75 godina života i 55 godina umjetničkog djelovanja u zemlji i inozemstvu, iz tiska je izašla njegova nova knjiga Molitva svetom Franji.

Objavljena je na dvadeset i sedam jezika i pet pisama (latinici, ćirilici, glagoljici, arapskom i japanskom pismu), obima 128 stranica. Riječ je o Bilosnićevoj pjesmi Molitva svetom Franji prvotno objavljenoj u zbirci Molitve (2009.) za koju je autor dobio prestižnu Nagradu Tin Ujević. Potom je uvrštena u antologiju Hvaljen budi, Gospodine moj – Sveti Franjo u hrvatskom pjesništvu (2009.),

da bi je s vremenom više od dvadeset svjetskih pjesnika prevelo na svoje nacionalne jezike.

Ideja za prijevod pjesme na više jezika svijeta potekla je od akademika Alfreda Péreza Alencarta, španjolsko-peruanskog pjesnika, tijekom autorova gostovanja u Salamanci i Ávili za posjeta rodnoj kući sv. Terezije Avilske.

Uz izdanje na svjetskim jezicima pjesma je u prijevodu dr. sc. Šandora Horvata objavljena i na gradišćansko-hrvatskom jeziku, te na zadarskoj šćakavici u izvedbi Daria Tikulina Zadrana, u ćirilskoj verziji Vlaste Mladenovića, te na glagoljici.

PRAKTIČNA GRAMATIKA

Knjiga dr. sc. Darka Matovca Basic Croatian Grammar: For Croatian Language Learners utemeljena je na suvremenim lingvističkim spoznajama i, premda je

Tomislav Marijan Bilosnić

riječ o praktičnoj gramatici namijenjenoj primjeni u poučavanju neizvornih govornika, jako je dobro teorijski utemeljena, a po tome se razlikuje od većine ostalih gramatika namijenjenih poučavanju. Ona donosi opis morfologije i sintakse hrvatskoga jezika iz perspektive osoba koje nemaju izvornojezičnu kompetenciju i lingvističko obrazovanje te kojima se ništa u hrvatskom jeziku samo po sebi ne podrazumijeva.

Riječ je o izvornom djelu na engleskom jeziku, gramatici hrvatskoga jezika za neizvorne govornike. U njoj se na 309 str. daje gramatički opis hrvatskoga jezika namijenjen učenju i poučavanju hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika na razinama A1, A2 i B1, zajedničkoga europskog referentnoga okvira za jezike. Do sada nije postojala takva gramatika hrvatskoga jezika pa će Basic Croatian Grammar: For Croatian Language Learners biti korisna svima koji žele neizvornim govornicima približiti hrvatski jezik i njegovu gramatiku.

POSVEĆENO TONKU MAROEVIĆU

Knjiga argentinske Hrvatice, akademkinje Carmen Vrljičak Croacia desde el principio u izdanju Krivodol Pressa, 2021., nova je karika koja će povezati

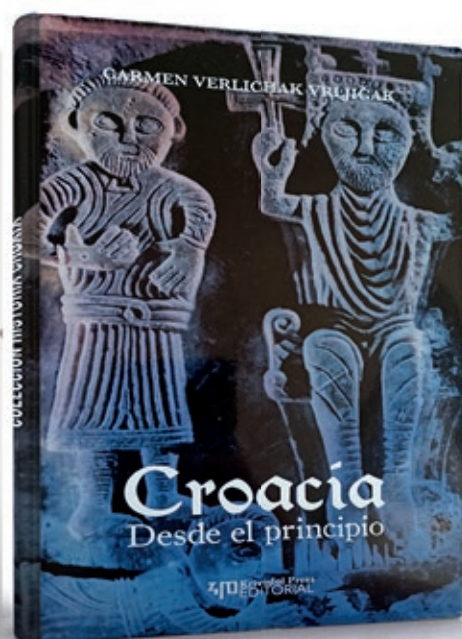
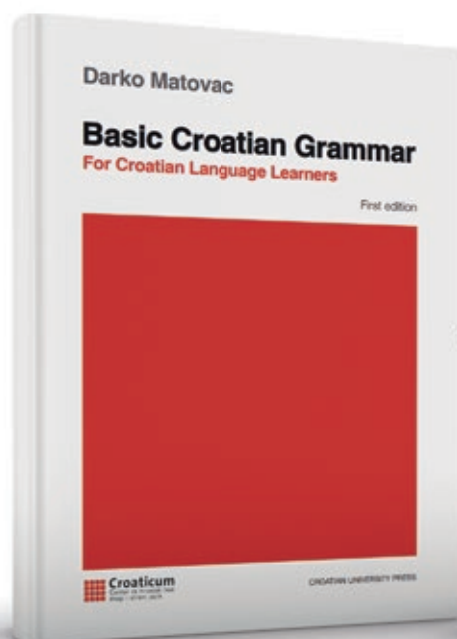

"Panonski katalog" u izdanju Panonskoga instituta (PAIN)

sve Hrvate španjolskoga govornog područja s domovinom. Uvrštena je u bibliotečni niz Hrvatska povijest (Colección Historia Croata), a pod naslovom Hrvatska od početka označena je kao prvi svezak. Posvećena je pokojnom akademiku Tonku Maroeviću. Nakon predgovora, važnu ulogu za španjolske čitatelje imaju tri kratka uvodna razjašnjenja posebnih pojmova: knez, ban i sabor. Predstavljanje Hrvatske kao uvod u glavni dio knjige sastavio je mons. Zvonimir Kurečić. Prvi odlomak posvećen je podrijetlu Hrvata, koje autorica na području današnje domovine ispravno povezuje s počecima crkvenoga života među Hrvatima. Prepoznajući osobitu ulogu redovničkih zajednica među Hrvatima, autorica uvrštava i prikaz uloge isusovačkoga reda u ovoj jubilarnoj godini sv. Ignacija, o 500. godišnjici njegova obraćenja, koji je izradio Niko Bilić, ujedno i pisac ovoga osvrt. M. Espain Vrljičak i M. L. Acedo autori su tablica koje zorno predložuju slijed hrvatskih vladara. Kao svojevrsni središnji dio slijedi sažeti popis povijesnih osoba i zbivanja pod naslovom Kronologija, koji započinje 6. stoljećem, a završava atentatom u Sarajevu 1914. Autorica, s oko dvjesto natuknica na više od pedeset stranica knjige, donosi katkad tek kratku bilješku o naznačenoj godini ili pak sažeto ističe što obilježava cijelo stoljeće. Drugi put pak donosi cijeli životopis važnih osoba ili ističe nekoliko različitih povijesnih podataka iz iste godine.

U knjizi Dora Jelačić-Bužimski daje, kao posljednja čuvarica, kratki pregled povijesti svojega slavnoga prezimena. Dva iduća poglavlja posvećena su Dori Pejačević te biskupu Josipu Jurju Strossmayeru, dok pretposljednje poglavlje govori o Tinu Ujeviću. Završni dio knjige obilježavaju dva posebna priloga. U

Knjižna produkcija hrvatskih autora u svijetu već odavno nije samo na hrvatskome jeziku. U multikulturnim sredinama prisutna je višejezičnost, a u susjedskom okružju i prijevodi s hrvatskoga na europske, njima domicilne jezike. Ovisno o žanru, autori temu vrlo namjerno prezentiraju na jeziku koji će omogućiti veću vidljivost i množinu čitalačke publike.

Knjiga argentinske Hrvatice, akademkinje Carmen Vrljičak Croacia desde el principio u izdanju Krivodol Pressa, 2021., nova je karika koja će povezati sve Hrvate španjolskoga govornog područja s domovinom.

šetnji Zagrebom Marija Luz Espain Vrljičak susreće velikane hrvatske kulture. Knjigu zaključuje sažeti, stručni pregled povijesti hrvatskoga jezika koji u pet odlomaka donosi kroatistica Sanja Vulić.

"PANONSKI KATALOG"

Panonski institut (PAIN) sastavio je "Panonski katalog", koji sadrži izabrana izdanja višejezičnoga informativnoga Panonskoga lista iz 2019. Časopis od 2019. godine, naime, izlazi samo u elektronskom obliku. Obimni katalog na 500 stranica objavljen je umjesto ljetopisa.

Ljetopis zbog financijskih razloga ne tiskaju od 2018. Izdavač knjige je Radna zajednica hrvatskih komunalnih političara u Gradišću. Glavni urednik je Robert Hajszan, predsjednik Panonskoga instituta u Pinkovcu. U katalog su uvr-

stili svaki Panonski list, koji je izašao u tom razdoblju. U konačnici su objavili 20 brojeva, svakoga u posebnom bloku, kaže Hajszan. U Panonskom su listu ove godine prilikom 100. obljetnice Gradišća objavljeni dijelovi diplomskoga rada Sophie Bruckner na njemačkom jeziku o utvrđivanju granice između Mađarske i Austrije, od 1918. do 1923. Nastavit će se baviti poviješću Gradišća na hrvatskom jeziku, navijestio je Hajszan. Potom će u fokusu biti gradišćanskohrvatski pisci: nakon Ignaca Horvata pin-kovački župnik Ferdinand Sinković pa Augustin Blazović. ■

ENG In this issue we look at four new books of exceptional merit. Tomislav Marijan Bilosnić's latest book *Molitva svetom Franji* ("A Prayer to Saint Francis") was published early this year in twenty-seven languages and five scripts. Darko Matovac's *Basic Croatian Grammar: For Croatian Language Learners* is a grammar of our language written in English and targeted at non-native speakers. Argentinean academician Carmen Vrljičak's *Croacia desde el principio* ("Croatia from the Beginning") was published by Krivodol Press in 2021 and serves as a new link connecting people of Croatian heritage in Spanish speaking areas with Croatia. The Pannonian Institute (PAIN) has compiled a Pannonian Catalogue comprised of selected issues of the multilingual Panonski list ("Pannonian Bulletin") in 2019.

30 godina zajedno

U veljači je, u Centru hrvatske nastave u Baden-Württembergu otvorena izložba radova učenika hrvatske nastave u povodu 30. obljetnice osnutka hrvatske nastave u toj njemačkoj saveznoj pokrajini

Tekst i foto: Hrvatska nastava Stuttgart

U petak, 11. veljače, u Centru hrvatske nastave u Baden-Württembergu otvorena je izložba radova učenika hrvatske nastave u povodu 30. obljetnice osnutka hrvatske nastave u toj njemačkoj saveznoj pokrajini. Među skoro 1500 zbilja predivnih i maštovitih radova, koliko ih je nastalo tijekom kreativnoga natječaja koji su učitelji organizirali u 100 nastavničkih mjesta, izabrano je 150 najuspješnijih i najoriginalnijih te postavljeno u prostorije Centra. Učitelji su zajedno s učenicima priredili bogat program: pjesme, recitacije, igrokaze, a posebno je oduševljenje u publici izazvala šaljiva predstava *Razgovor ugodni o hrvatskoj školi*. Komad koji na šaljiv način prikazuje hrvatske iseljenike u Njemačkoj prenio je okupljenima posebnu poruku o važnosti učenja hrvat-

skoga jezika i čuvanja hrvatske kulture u dijaspori te je predstavljao svojevrsan poklon učitelja učenicima povodom obljetnice, a osmislile su ga, uvijek i izvele učiteljice Tea Žunić i Lorina Sabljko Matić, zajedno s Antonijem Šunjićem, počasnim gostom večeri i članom kazališne skupine *Putujuća scena*. Posebno dirljiv dio večeri bile su videočestitke učenika hrvatske nastave iz cijeloga svijeta: Poljske, Francuske, Srbije, Njemačke, Belgije, Kanade, Švicarske, Irske, Crne Gore, ...

CENTAR U NOVOME RUHU

Uz bogat program, razgledavanje izložbe i zakusku učenici su imali priliku glasovati za najbolji rad. Na kraju je druženja održano svečano proglašenje pobjednika: izabrano je njih devet prema izboru stručne komisije i jedan prema izboru publike. 30. obljetnica zaslužila je i posebne poklone, tako da su prva dva mjesta iz svih triju koordinaci-

ja osvojila kućna kina – vrijedan poklon koji je omogućilo Ministarstvo znanosti i obrazovanja RH. Uz to su podijeljene i ostale vrijedne nagrade, za koje organizatori zahvaljuju Hrvatskom prosvjetnom društvu i Središnjemu državnom uredu za Hrvate izvan Republike Hrvatske koji je podržao projekt obilježavanja 30. obljetnice osnutka hrvatske nastave u Baden-Württembergu. Posebna zahvala ide svim vrijednim učenicima koji su sudjelovali u natječaju i izrađivali radove, bez obzira na to jesu li prošli selekciju ili ne; učiteljima i koordinatorima za njihov neumoran rad s djecom na terenu; višoj stručnoj savjetnici Slavici Schreng za veliki trud i podršku u radu, posebno u projektu uređenja Centra hrvatske nastave; Generalnom konzulatu u Stuttgartu za dugogodišnju podršku u radu i organizaciji hrvatske nastave u njemačkim školama te predstavnicima Glavnoga školskog odbora Koordinacije Stuttgart, koji su nesebičnim radom i zalaganjem pomogli u uređenju Centra te je on u novome ruhu dočekaio svoje goste, željne novih susreta i druženja na hrvatskome jeziku. ■

ENG An exhibition of the work of pupils attending Croatian language instruction at the Croatian Teaching Centre in Baden-Württemberg was opened on 11 February on the occasion of the thirtieth anniversary of Croatian language instruction in this German federal state. The top 150 works were selected among the almost 1,500 truly wonderful and imaginative contributions created during a competition organised by teachers across some 100 instruction locations.

Tridesetak učenika ove godine

Predsjednica Hrvatsko-talijanske udruge u Rimu razgovarala je s Annom Blajić, učiteljicom u dopunskoj školi za djecu u Rimu

Tekst: **Svjetlana Lipanović, predsjednica Hrvatsko-talijanske udruge Rim**

Hrvatsko-talijanska udruga, prisutna u Rimu od 1993., uputila je, 1998. godine, molbu Ministarstvu znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske za otvaranje hrvatske dopunske škole, namijenjene djeci naših sunarodnjaka. Nakon što je prihvatilo molbu Ministarstvo je imenovalo Zdravku Krpinu za prvu učiteljicu. Sjedište škole bilo je godinama u dvorani Sv. Jeronima koja je u sastavu Papinskoga hrvatskog zavoda sv. Jeronima. Škola, odnosno hrvatska nastava se, radi raznih poteškoća uzrokovanih pandemijom, trenutno odvija na tri lokacije. Nastavu je tijekom prošlih godina pohađalo oko 170 učenika. Na kraju svake školske godine učiteljica i učenici zajedno uređuju i objavljuju zanimljiv, lijepo dizajnirani časopis "Hrvatsko srce" koji je kronika njihovog druženja i rada tijekom prošlih mjeseci.

Ove školske godine 2021. – 2022. nastavu vodi gospođa Anna Blajić koja će nam reći nešto više o svojem radu sa oko 30-tak učenika u rimskoj školi.

Gospođa Blajić, od jeseni 2021. godine predajete u dopunskoj školi za djecu u Rimu. Ukratko nam se predstavite.

– Zovem se Anna Blajić. Dolazim iz Sinja gdje sam završila osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje. Diplomirala sam povijest na Sveučilištu u Zadru 2017. godine. Prvo radno iskustvo kao učiteljica stekla sam u Osnovnoj školi Ivana Lovrića u rodnom gradu. Voljela bih istaknuti da mi ovo nije prvi put da radim kao učiteljica u inozemstvu. Naime, već sam jednu školsku godinu radila kao učiteljica hrvatske nastave na području Lombardije i u Piacenzi.

Gdje se odvija nastava za našu djecu te koliko je polaznika u školskoj godini 2021. – 2022.?

– Što se tiče grada Rima, hrvatska nastava se za sada održava na tri različite lokacije: u prostoru Župe san Filippo Neri in Eurosia (Via delle Sette Chiese 103), školi I.C. Nitti (Via Francesco Saverio Nitti 61) i na Papinskom hrvatskom zavodu svetog Jeronima (Via Tomacelli 132). Trenutno imamo tridesetak učenika, a nadam se da će taj broj s vremenom rasti.

Kakav je program rada sa djecom i što sve obuhvaća? Do kojeg uzrasta djeca pohađaju nastavu?

– Program hrvatske nastave bazira se na stjecanju znanja o hrvatskome jeziku, ali jednako tako važan segment je i predstavljanje naše povijesne, kulturne i prirodne baštine. Svrha nastave

Učiteljica Anna Blajić

ve je pridonijeti razvijanju osjećaja pripadnosti hrvatskom narodu.

Nastava je namijenjena djeci i mladima školskog uzrasta, odnosno svim učenicima od prvog razreda osnovne škole do završnog razreda srednje škole. Hrvatska nastava je izborna nastava, a učenici su u pravilu redoviti u pohađanju.

Kako ste organizirali nastavu u trenutnoj situaciji uvjetovanom pandemijom?

– Nastava se još uvijek odvija "uživo". Nadam se da će takva situacija potrajati i da nećemo biti prisiljeni na prelazak na "on-line" nastavu.

Planirate li neka događanja do kraja školske godine? Namjeravate li objaviti časopis "Hrvatsko srce"?

– U planu je svakako predstava na kraju školske godine i nekoliko radionica za djecu u suradnji s udrugama. Ako epidemiološka situacija bude dozvoljavala, možda organiziramo terensku nastavu. Časopis "Hrvatsko srce" će biti objavljen na kraju školske godine. ■

S jedne od aktivnosti hrvatske nastave u Rimu

ENG The chair of the Croatian-Italian Association of Rome spoke with Anna Blajić, a teacher providing Croatian language instruction in the Italian capital, attended this year by some thirty pupils.

Ne možemo ostati ravnodušni na ono što se događa Hrvatima u BiH

Razgovor s prof. dr. sc. Jelenom Nadinić sa Sveučilišta u Buenos Airesu o 5. Hrvatskome iseljeničkom kongresu koji će biti održan u Mostaru

Tekst: **Dario Pušić** (*preneseno iz Večernjega lista, izdanje za BiH*)

Foto: **Obiteljski album**

Održavanje 5. Hrvatskoga iseljeničkog kongresa u Mostaru od povijesnog je značaja, a organizatori žele istaknuti kako je Bosna i Hercegovina uz Hrvatsku druga domovina Hrvata, poručila je u razgovoru prof. dr. sc. Jelena Nadinić, ravnateljica poslijediplomskog studija iz fitokozmetike na Sveučilištu u Buenos Airesu te jedna od najavljenih sudionica Kongresa koji će se održati u lipnju.

Koje poruke možemo očekivati na 5. Hrvatskome iseljeničkom kongresu u lipnju u Mostaru?

– Održavanje 5. Hrvatskoga iseljeničkog kongresa u Mostaru od povijesnog je značaja zbog nekoliko razloga. U prvome redu organizatori i sudionici Kongresa na ovaj način žele pokazati globalno hrvatsko zajedništvo. Drugo, želimo reći da je BiH uz RH druga do-

movina Hrvata i da se ne može ostati ravnodušan i sa strane gledati što se događa s Hrvatima u BiH. Želimo poslati poruku međunarodnoj zajednici, diplomatskim predstavništvima u BiH da Hrvati u cijelom svijetu, od Argentine, Australije, SAD-a, Kanade, Njemačke do Austrije i drugdje, pažljivo prate događaje u BiH. I na kraju, Hrvati rođeni u BiH, kao i njihovi potomci di-

ljem svijeta, dali su golemi doprinos u očuvanju hrvatskoga nacionalnog, vjerskog, kulturnog i sportskog identiteta u svijetu. Imajući to u vidu, normalno je da se ovaj Kongres prvi put održava u Mostaru, najvećemu hrvatskom gradu u BiH. Smatram da Kongres predstavlja brigu za hrvatsko iseljeničtvo i približavanje Hrvata koji žive u domovini prema sunarodnjacima koji su se mo-

Jelena Nadinić s članovima HPZ Jadran, Buenos Aires

Uz karijeru redovite profesorice na Sveučilištu u Buenos Airesu, sudjelujem u radu upravnog odbora dviju najznačajnijih hrvatskih organizacija u Južnoj Americi, Argentinsko-hrvatskoj industrijskoj i trgovačkoj komori (CACIC) i Hrvatskoj udruzi Jadran, dok sam istodobno i članica Savjeta Vlade RH za Hrvate izvan Hrvatske. Zajedno s predstavnicima Južne Amerike u tome Savjetu činimo vrlo jedinstvenu skupinu jer smo svjesni da je u našim zemljama velik broj hrvatskih potomaka diljem južnoameričkoga kontinenta.

Cijela obitelj Jelene Nadinic s braćom prigodom Božića, Buenos Aires, 2019.

Prvi put sam na Kongresu i zahvalna sam na pozivu da sudjelujem kao suorganizator kako bismo Hrvatima Južne Amerike dali veću vidljivost u domovini.

rali iseljavati i tako generirati veze i uspostaviti specifične politike kako bi hrvatski narod bio jedinstven i osnažen u svom identitetu.

Koliki je značaj u činjenici da se Kongres ovaj put održava u BiH, jednoj od dviju domovina hrvatskoga naroda?

– Prvi put sam na Kongresu i zahvalna sam na pozivu da sudjelujem kao suorganizator kako bismo Hrvatima Južne Amerike dali veću vidljivost. S druge strane, to za mene ima posebno značenje jer su mi roditelji, iako su se upoznali u Argentini, rođeni u BiH. Otac Vladimir rođen je u Konjicu, gdje je moj djed Vladimir, iz Sukošana, došao zbog posla. Tamo je upoznao baku i zaljubio se, vjenčali su se i živjeli ondje nekoliko godina, a tamo su rođeni i moji stričevi Mladen i Željko. Moja majka, Mila Jarak, rođena je u Hotnju, gdje su se moji djed i baka po majci upoznali, vjenčali i dobili osmero djece, od kojih je dvoje djece umrlo. Za mene je to povratak korijenima i ima vrlo posebno i emotiv-

no značenje. Tata je govorio da je kao mladić skakao s mosta u Mostaru. A s druge strane, moji ujaci pričaju kako su se kupali u Neretvi.

Na jednom od posljednjih putovanja s majkom, u posjetu pokrajini Córdoba u Argentini, rekla je kako je taj krajolik podsjeća na njezinu Hercegovinu. Na žalost, nismo zajedno doputovali do njezina mjesta rođenja. Da, definitivno mi je jako važno da je to u Mostaru jer hrvatski narod ima dvije domovine i iz te dvije domovine ima mnogo iseljenika i potomaka u Argentini.

S obzirom na poznate političke i društvene izazove s kojima se danas susreću Hrvati, a napose oni u BiH, mogu li događaji poput ovoga pružiti odgovore na neka pitanja, ali i donijeti rješenja za određene probleme i izazove?

– Bez sumnje Iseljenički kongres nije politički skup Hrvata koji dolaze sa svih strana svijeta, međutim, kako možete vidjeti iz najave Kongresa, planira se otvoreno govoriti o raznim temama kao što

su, na primjer, povratničke perspektive i integracijski procesi, o statusu iseljenih Hrvata iz BiH, zatim analizirati političke, gospodarske i socijalno-kulturne procese koji povezuju Hrvate BiH i RH, uz ostalo. Nadam se da na Kongresu nećemo govoriti samo o prošlosti, moramo se okrenuti budućnosti, planirati kako se i na koji način umrežiti na globalnoj razini. Prema tome, na Hrvatima iz BiH, Hrvatima iz RH i Hrvatima iz iseljeništa koji će sudjelovati na Kongresu u Mostaru je da dođu s nekim prijedlozima ili pak programima koji će nas sve ujediniti.

Profesorica ste na Sveučilištu u Buenos Airesu. Možete li nam predstaviti uže područje Vašega profesionalnog djelovanja te ima li među Vašim studentima i onih podrijetlom iz hrvatskih obitelji?

– Već sam radila kao student na Farmaceutsko-biokemijskom fakultetu Sveučilišta u Buenos Airesu, u području farmakognoze, gdje sam obavljala istraživački rad i bila na različitim

Sa sudionicima 5. susreta dijaspore Južne Amerike, među kojima je i ravnatelj HMI-ja prof. Mijo Marić

S klapom Valovi prigodom nastupa na Festivalu klapa u Omišu, 2019.

Dr. sc. Jelena Nadinić sa svojim studentima poslijediplomskog studija na Farmaceutsko-biokemijskom fakultetu Sveučilišta u Buenos Airesu

Građani hrvatskih korijena u 21. stoljeću organizirali su već pet kontinentalnih Susreta hrvatske dijaspore u Južnoj Americi, a posljednji prijepandemijski bio je u Buenos Airesu 2019., u organizaciji CACIC-a, gdje sam bila suorganizator, s više od 300 sudionika iz 13 zemalja. Sljedeći Susret na kontinentalnoj razini u Južnoj Americi bit će prema najavama na proljeće u Asuncionu u Paragvaju.

nastavnim pozicijama na preddiplomskim studijima. Diplomirala sam, obranila doktorsku disertaciju sa studijom argentinske ljekovite biljke (*Gentianella spp.*), nekoliko poslijediplomskih studija u Argentini i Belgiji, a profesionalno sam radila u industriji prerađevina ljekovitog bilja i za kozmetičku industriju prirodnih proizvoda. Trenutačno i od 2012. ravnateljica sam poslijediplomskog studija iz fitokozmetike na Sveučilištu u Buenos Airesu / University of Buenos Aires (UBA). Cilj mi je realizirati projekte u suradnji UBA-e sa sveučilištima u RH i BiH, uspostaviti centar za kroatistiku na Sveučilištu u Buenos Airesu (UBA). Nadam se da će Kongres potaknuti ove pregovore. Kao profesorica i budući da koristim hrvatsko ime, mnogi već znaju moje podrijetlo i prilaze mi jer u Argentini doista ima mnogo hrvatskih potomaka!

Kako danas živi hrvatska iseljenička zajednica, kako u Argentini tako i u Južnoj Americi?

– Hrvati su rasprostranjeni u mnogim zemljama Južne Amerike, prema migra-

cijskim valovima. U Argentini posebno imamo tri velika migracijska vala koji su naselili Argentinu od sjevera do juga. Najviše doseljenika, gotovo 80%, nastalo se u tri velika grada: Buenos Airesu, Rosariju i Córdoba, ali Hrvata ima u svakoj provinciji Argentine. Vidjeli smo to u 1. digitalnom popisu Hrvata u Argentini, koji razvijamo kao dobrovoljni registar preko www.censocroata.com. ar zajedno sa stručnjacima Cristianom

Šprljanom i Ivom Vidić, a pod pokroviteljstvom Središnjega ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske i Veleposlanstva RH u Argentini. Imamo mnogo hrvatskih organizacija koje se uglavnom bave širenjem hrvatske kulture i običaja. Radim u upravnom odboru dviju najznačajnijih: Argentinsko-hrvatske industrijske i trgovačke komore (CACIC) i Hrvatske udruge *Jadran*. Članica sam Savjeta Vlade za Hrvate izvan Hrvatske od 2017. i zahvaljujući tome upoznala sam i druge predstavnike iz cijelog svijeta. Zajedno s predstavnicima Južne Amerike činimo vrlo jedinstvenu skupinu jer smo svjesni da je u našim zemljama velik broj hrvatskih potomaka diljem južnoameričkoga kontinenta. Održali smo već pet skupova u Južnoj Americi pod nazivom Susret hrvatske dijaspore iz Južne Amerike, a posljednji prijepandemijski bio je u Buenos Airesu 2019., u organizaciji CACIC-a, gdje sam bila suorganizator, s više od 300 sudionika iz 13 zemalja. Sljedeći će prema najavama biti uskoro u Asuncionu u Paragvaju.

Koliko su snažne veze iseljenika s domovinama, kako Hrvatskom tako i BiH?

– Iako osobne veze ovise o svakome pojedincu i njegovim obiteljskim kontaktima, kao institucije iseljenika održavamo čvrste veze. Vrlo smo informirani o vijestima, uglavnom iz Hrvatske. Mislim da ima još puno prostora za odnose svih vrsta s BiH.

Selfi s papom Franjom. U pohodu Vatikanu s izaslanstvom zajednica iz Argentine gdje je Jelena Nadinić nazočila kao predstavnik hrvatske zajednice na susretu s papom Franjom

Argentinska Hercegovka dr. sc. Jelena Nadinić odrasla je u metropoli Buenos Airesu, a u njezinu roditeljskom domu središnje mjesto u dnevnom boravku ima ova veduta Mostara – što otkriva s koliko dirljivih emocija ova znanstvenica iščekuje svoj nastup na Hrvatskome iseljeničkom kongresu

Postoji li zanimanje među Hrvatima u Južnoj Americi za povratkom u mjesta podrijetla i koje su ključne prepreke?

– Zanimanje postoji, uglavnom iz Južne Amerike gdje se mladi ljudi iseljavaju u potrazi za boljim životom, a Hrvatska je uvijek prva opcija, uglavnom zato što dosta znaju o njoj iz obiteljskih razgovora, a sigurnost je važan čimbenik mobilnosti građana. Prepreke su uglavnom birokratske jer, unatoč tome što se traži povratak mladih, još uvijek ne postoji organizirana i dosljedna politika koja konkretnije aktivira povratak potomaka naše latinoameričke dijaspor hrvatskih korijena. Iako mnogi pokušavaju s većim ili manjim uspjehom, znamo za mnogobrojne slučajeve da unatoč teškoćama uglavnom mladi koji traže profesionalno poželjne poslove ostaju u Hrvatskoj. Mnogi se prijavljuju za *Croatiumove* stipendije studiranja i učenja hrvatskoga jezika na zagrebačkome Fi-

lozofskome fakultetu i u tom smislu BiH treba uvrstiti kao mjesto održavanja *Croatiuma*, tečaja hrvatskoga jezika na akademskoj razni. Tada su, nakon apsolviranja *Croatiuma*, skloni ostati sve dok pronađu posao.

Na koji način hrvatsko iseljeničtvo može biti svojevrsni pokretač pozitivnih gospodarskih promjena u Hrvatskoj i BiH?

– Kao što smo mi Hrvati izvan Hrvatske godinama u mjestu u kojem smo živjeli u svijetu isticali Hrvatsku, danas je naša zadaća da Hrvati koji žive u RH znaju za nas, a ne da nas se smatra teretom ili građanima drugog reda. Zato se mora raspravljati o mnogim pitanjima i otvoriti mentalitet prema prihvaćanju da naša životna i profesionalna iskustva mogu unaprijediti zemlju. U Argentini je 2013. proveden program pod nazivom "Raíces" (Korijeni), čiji je cilj bio uspostavljanje mreže poveziva-

Jelena Nadinić, sveučilišna profesorica i kulturna djelatnica

nja između argentinskih znanstvenika u inozemstvu i znanosti koja se razvija u Argentini i pogoduje repatrijaciji znanstvenika. Mislim da bi to bio izvrstan način da se pokrenu i prepoznaju hrvatski stručnjaci i akademici iz dijaspor. Posebno mislim na Južnoamerikance jer smo navikli raditi u kriznim vremenima i nositi se s njima. To iskustvo treba koristiti ne samo u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, nego i u Europi. ■

Iz bogatoga društvenog života dr. sc. Jelene Nadinić

ENG We spoke with professor Jelena Nadinić of the University of Buenos Aires about the 5th Croatian Diaspora Congress to be held in Mostar. Along with her work as a researcher and assistant professor, Ms Nadinić participates in the work of the managing committees of leading ethnic Croatian associations in South America, including the Argentinean-Croatian Chamber of Industry and Commerce (Cámara Argentino Croata de Industria y Comercio, CACIC), and is active in the fold of the choir of the Jadran association. She is also a member of our government's advisory council on Croatians abroad, which works with other groups in South America to enhance the affirmation of ethnic Croatians in Latin America countries.

Zakonom zaštićeno područje masiva Dinare

Uz područje masiva Dinare koje, uz Troglav i Kamešnicu, uključuje samu planinu, novoproglašeni park prirode obuhvaća i izvorišni dio i gornji tok rijeke Cetine te krška polja (Hrvatačko, Paško i Vrličko) uz Cetinu

Najviši vrh
Hrvatske –
Sinjal (1831 m)

Tekst i foto: **Željko Rupić**

Hrvatski sabor usvojio je 5. veljače prošle godine Zakon o proglašenju Parka prirode Dinara pa je, nakon Biokova, Papuka, Kopačkoga rita, Medvednice, Telašćice, Lastovskoga otočja, Velebita, Lonjskoga polja, Žumberka, Učke i Vranskog jezera, područje masiva Dinare koje uključuje samu planinu, uz Troglav i Kamešnicu, zatim izvorišni dio i gornji tok rijeke Cetine te krška polja (Hrvatačko, Paško i Vrličko) uz Cetinu, postalo 12. parkom prirode u Republici Hrvatskoj. Uz osam nacionalnih parkova tako udio zaštićenih područja u kopnenoj površini Republike Hrvatske zajedno s područjem ekološke mreže Natura 2000 iznosi 38,11% kopnenog dijela RH.

O značaju Parka prirode Dinara koji je na površini od 63.052 hektara u Šibensko-kninskoj i Splitsko-dalmatinskoj županiji i samo je Park prirode Velebit prostorno veći, govori i podatak da se na području Parka nalazi ukupno 11 područja ekološke mreže Natura 2000 – dva područja očuvanja značajna za pti-

ce te devet područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove. Na području najmlađega našeg parka prirode nalazi se i najviši vrh Republike Hrvatske – Dinara ili Sinjal na 1831 metru nadmorske visine.

Područje Parka od posebnog je interesa za Republiku Hrvatsku zbog očuvanja izvornih prirodnih vrijednosti, bogate georaznolikosti, divljih vrsta flore i faune, endema te cjelokupne raznolikosti prirodnih staništa kao što su: vodena staništa Krčića i Cetine s pritocima, močvarna staništa, stijene i točila, šumska i špiljska staništa.

Uz prirodna staništa područje Parka bogato je i drugim vrijednostima proizašlim iz višestoljetne tradicije ljudskog korištenja prostora – poluprirodnim staništima, autohtonim pasminama i sortama te bogatim kulturnim i povijesnim naslijeđem. Dinarski krš je fenomen prepoznat na međunarodnoj razini koji obuhvaća puno šire područje, a upravo je po Dinari kao tipskom lokalitetu dobio ime.

Ovdje živi više od 1000 biljnih vrsta (petina sveukupne hrvatske flore), od toga 75 nacionalnih endema te više od 20 endemskih vrsta životinja. Ovo pod-

ručje od velikog je značaja i za naše velike zvijeri (vuk, medvjed, ris) zbog netaknutih prostranih kompleksa šuma i travnjaka. Visoki dinarski travnjaci (rudine) najvažniji su lokalitet u Hrvatskoj za planinskoga žutokruga (Vipera ursinii macrops), vrstu endemične zmije Dinarida za koju se smatra da i do 95% hrvatske populacije živi na području masiva Dinare.

Krajobrazno najmarkantnija pojava koja obilježava vizuru planine Dinare su gotovo okomite litice stijena upečatljive slojevitosti, pod kojima se često razvijaju sipari ili točila specifičnoga flornog sastava, s nekim vrijednim i endemičnim biljnim zajednicama i njihovim predstavnicima. ■

ENG On 5 February of last year our Parliament adopted an act establishing the Dinara nature park. This makes the area of the Dinara massif—which includes Mt. Dinara, and the Troglav and Kamešnica peaks, the source of the Cetina River, and the Karst fields (Hrvatačko, Paško and Vrličko) it runs past—the twelfth nature park in Croatia. Along with our eight national parks, and the area covered by the Natura 2000 ecological network, 38.11% of mainland Croatia now falls under a protected regime. Our newest nature park covers 63,052 hectares in Šibenik-Knin and Split-Dalmatia Counties and includes our highest peak, Mt Dinara (also known as Mt Sinjal) at 1,831 m.a.s.l.

Planina na kojoj Hrvatska dodiruje nebo

U širem smislu Dinara je 84 kilometra dug masiv koji, osim Dinare nad Kninom, obuhvaća i planine Troglav i Kamešnicu, a zna se da je planina Dinara dala ime i cijelome planinskom prostoru od slovenskih Alpa do Šar-planine u Makedoniji - Dinaridi

Tekst i foto: **Alan Čaplar**

Ako ste vlakom ili automobilom prolazili kroz Knin, pogled vam je zasigurno s pruge ili ceste barem nakratko odlutao prema planini koja zatvara vidik na istočnoj strani kotline. Visina te moćne i dugačke barijere koja izdaleka nalikuje na golem kameni zid izaziva poštovanje i budi radoznalost. U zimsko doba, a i dugo u proljeće vrhovi Dinare bijele se od snijega, a za sivih se dana i ne vide jer ih nebo oblacima sakrije u svoja njedra. Vrh te kamenito-travnate planine najviša je točka u Hrvatskoj, mjesto na kojem hrvatsko tlo dodiruje nebo.

DINARA NIJE SAMO JEDNA

Naziv Dinara obuhvaća više različitih pojmova. Dinarom u užem smislu smatra se planina istočno od Knina, a sjeverno od Peručkog jezera. U davnini je ta planina nosila naziv Adrion oros i pod njim se može pronaći u najstarijim sačuvanim zemljovidima. U širem smislu Dinara je 84 kilometra dug masiv koji,

osim Dinare nad Kninom, obuhvaća i planine Troglav i Kamešnicu.

Pretpostavlja se da ime Dinara potječe od ilirskog plemena Dindari, no za to nema nikakvih dokaza. Zna se da je planina Dinara dala ime cijelome planinskom prostoru od slovenskih Alpa do Šar-planine u Makedoniji. Dinaridi se protežu smjerom sjeverozapad-ju-

goistok u nekoliko usporednih nizova koji počinju otočnim planinama, a najviše visine dosežu na Durmitoru i u Prokletijama. Sama planina Dinara naoko nije ni po čemu drukčija od drugih planina Dinarskoga gorja. Divovske vapnenačke stijene, prostrane livade suhe trave i tek poneki trag ljudske prisutnosti glavna su obilježja većine planina u

Matica u svome serijalu "Hrvatske planine", nakon Medvednice, u ovome broju objavljuje priloge o planini Dinari. Kao uvodni prilog temi donosimo tekst i fotografski materijal istaknutoga hrvatskoga planinarskog publicista i urednika Alana Čaplara, koji su objavljeni u njegovoj knjizi "Hrvatske planine", u nakladi Mozaik knjige, 2020. godine.

Pogled na Dinaru s
Peručkog jezera

Jugozapadna stijena Dinare

Geodetski stup na najvišoj točki Hrvatske
– 1831 m nadmorske visine

Pogled s Badnja (1281 m nadmorske visine), jednog
od vrhova Dinare, između Suvog polja i Brezovca

kršu. Ipak, svaka je planina po nečemu posebna, pa tako i Dinara.

PRIRODNA MEĐA

S Troglavom i Kamešnicom kao jugoistočnim dijelom istog masiva Dinara je prirodna međa između Bosne i Dalmacije. Međutim, kako na vršnim dijelovima nema izrazitih i oštro odsječnih grebena, administrativna granica prati granice nekadašnjih pasišta. Dalmatinci su u prošlosti bili orijentirani na planinsko stočarstvo više od ljudi iz Livanjskog polja i koristili su se većim dijelom planine.

Požutjele kronike svjedoče da su prije Drugoga svjetskog rata imali na Troglavu i Dinari 500 ljetnih stanova i 135 000 ovaca, a Bosanci 20 stanova sa 15 000 ovaca. Pravo ispaše bilo je predmet dugotrajnih sporova koji su završili tek 1730. godine, kada je na temelju

terenskog uviđaja 23. tursko-mletačke granične komisije iz 1721. provedeno konačno razgraničenje i utvrđena tzv. Močenigova linija. Veći i niži dio Dinare pripao je Dalmaciji, a manji i viši dio Bosni. Otad Močenigova linija nije mijenjana četvrt tisućljeća pa je i danas granica između Hrvatske i BiH.

Kao posljedica tog razgraničenja najviši vrhovi Troglava i Kamešnice našli su se na bosanskoj strani. Na površno rađenim zemljovidima vrh Troglav (1913 m) izgleda kao granična kota pa su ga neki dugo smatrali najvišim vrhom u Hrvatskoj, no on je otprilike je-

dan kilometar u unutrašnjosti BiH, kao i vrh Kamešnice Konj (1861 m). Najviša je točka na hrvatskom teritoriju vrh Dinare - 1831 metar iznad morske razine.

DINARA ILI SINJAL?

Pa kako izgleda taj naš najviši vrh? Već pri samom dolasku na Dinaru svatko će imati dojam da je njezin vrh po nečemu poseban. I uistinu, stajati na najvišoj točki u Hrvatskoj, biti za koji trenutak "najviši" čovjek u svojoj zemlji poseban je osjećaj. Već to da je neki vrh najviši obećava dobar vidik na sve strane jer znači da uokolo nema viših vrhova koji

Pravo ispaše bilo je predmet dugotrajnih sporova koji su završili tek 1730. godine, kada je provedeno konačno razgraničenje i utvrđena tzv. Močenigova linija. Veći i niži dio Dinare pripao je Dalmaciji, a manji i viši dio Bosni. Otad Močenigova linija nije mijenjana četvrt tisućljeća pa je i danas granica između Hrvatske i BiH.

Staza od planinarskoga doma na Brezovcu prema vrhu Dinare

bi se ispriječili pogledu. S Dinare se posebno lijepo vidi Peručko jezero te naselja koja se nižu uz jezero i državnu cestu D1 od Karlovca do Splita. Pogled ipak najviše zaokupljaju planine Svilaja, Promina i Troglav, prvi susjedi Dinare.

Vrh Dinare sastoji se od dviju podjednako visokih glavica udaljenih pedesetak metara. Jedna od njih označena je bijelim geodetskim stupom, a na drugoj stoji pet metara visok metalni križ. Da najviši vrh Hrvatske i danas stvara neke zabune i nejasnoće najbolje svjedoči zbrka oko njegova imena. Naime, na svim zemljovidima i povijesnim dokumentima vrh planine označen je imenom Dinara, no stanovnici Kijeva i Podinarja od davnina ga nazivaju Sinjal pa tako on zapravo ima dva imena.

KRKA, DINARINA KĆI

Kao i druge planine u kršu, Dinara je uglavnom bezvodna i zato se svaka kap vode od davnine posebno cijenila, posebice u višim dijelovima planine, a za podnožje Dinare može se čak reći da je bogato vodom. Pokraj zaselka Kovačica, danas takoreći kninskog predgrađa, niz stijenu visoku 22 metra ruši se slikovit slap Krčića, Topoljski buk. Najljepše ga je posjetiti u proljeće, i to u popodnevним satima kada se na njega uz mnogo duga obruši sunce. Lijepo je i zimi kad

se stijena niz koju pada slap pretvori u ledenu zavjesu. U gornjem dijelu Krčić tvori slikovit kanjon, a upravo ovdje pokraj Kovačica kanjon prestaje, a vodu Krčića ubrzo zatim "proguta" Krka. Već je Petar Zoranić u romanu "Planine" pisao da je rijeka Krka "Dinarina kći".

UVIJEK TOČNA URA

Dinara je od davnina bila izvoriste inspiracije pjesnicima, putopiscima i autorima narodnih legendi. Najpoznatija je legenda o Samogradu, stijeni bačva-sta oblika na jugozapadnoj strani planine. Po toj stijeni, koja pokazuje točno vrijeme kada su sunčani dani, ravnali su se stanovnici Podinarja kad još nije bilo satova.

Iako sunce ne izlazi tijekom godine u isto vrijeme, zbog obližnje litice koja baca sjenu na Samograd, ova prirodna sunčana ura na Dinari radi točno kao švicarski sat. Sedam je sati ujutro kada sunce grane po Uknovcu, grebenu zapadno od Samograda, osam je sati kada počne hvatati vrh Samograda, a točno u podne na Samogradu i okolnim liticama nema više sjena.

STOČARSKI ŽIVOT

Slici Dinare poseban čar daju i ostaci nekadašnjega stočarskog života. Ovce su za dinarskog čovjeka stoljećima bile

Detalj s Dinare

Na svim zemljovidima i povijesnim dokumentima vrh planine označen je imenom Dinara, no stanovnici Kijeva i Podinarja od davnina ga nazivaju Sinjal pa tako on zapravo ima dva imena.

blago u doslovnome smislu riječi. Ljeti su na ispašu pastiri s ovčama išli u planinu, a zimi su se spuštali niže, bliže moru. Tako je to trajalo stoljećima, kada je stvoreno običajno pravo izgon blaga na bogatije pašnjake na sada bosanskoj strani Dinare. S jugozapadne strane tim su se poslom u 20. stoljeću uglavnom bavili kijevski Glavašani i Validžići, no bilo je ranije i drugih, posebno prije Drugoga svjetskog rata. Ipak, oko 1985. ovaj je kraj gotovo potpuno opustio: mlađi su otišli u grad ili inozemstvo i stočarstvo je zamrlo. Nedavni rat samo je ubrzao i okončao proces depopulacije Dinare, a i na samoj Dinari bilo je vojnih djelovanja.

Osim Knina, najveća su naselja u podnožju Dinare sela Kijevo, Civljane, Cetina, Polača i bosanska Uništa. Uništa su unutar granica BiH iako do njih jedina prilazna cesta vodi iz Hrvatske.

U selu Cetini ruševine su starohrvatske crkve sv. Spasa, jednog od najstarijih i najbolje očuvanih spomenika ranohrvatskoga sakralnoga graditeljstva. To je jednobrodna građevina s troapsidalnim svetištem u obliku trolista i masivnim zvonikom na pročelju.

Vrelo Cetine pod obroncima Dinare

Topoljski buk, slap Krčića, koji se ovdje ulijeva u izvor Krke

Sagrađena je u 9. stoljeću, a poslije je srednja apsida porušena i zamijenjena većom. Pri istraživanju crkve pronađeno je više arhitektonskih ulomaka i dijelova kamenoga namještaja ukrašena pleterom. Najvažniji je među njima ulomak grede s natpisom iz kojeg se doznaje da ju je dao sagrađiti župan Gastika (ili Gostiha).

Kraljevski grad Knin najveće je naselje u podnožju Dinare i ujedno glavno polazište za planinarske uspone, a može se krenuti i iz sela Glavaša pokraj Kijeva, iznad kojega je stara gradi na slikovita oblika, poznata pod nazivima Glavaš ili Dinarić.

DINARA KAO HRVATSKI NACIONALNI SIMBOL

Naše planine raznolikošću pejzaža - od kamenih goleti i slikovitih bjelogoričnih i crnogoričnih šuma do prostranih livada i pojasa klekovine te jedinstvenom povezanošću planina i mora - čine Hr-

Na površno rađenim zemljovidima vrh Troglav (1913 m) izgleda kao granična kota pa su ga neki dugo smatrali najvišim vrhom u Hrvatskoj, no on je otprilike jedan kilometar u unutrašnjosti BiH. Najviša je točka na hrvatskom teritoriju vrh Dinare (Sinjal) - 1831 metar iznad morske razine.

vatsku jednim od najslikovitijih područja u ovome dijelu Europe. Neke od njih već su davno, zahvaljujući svojoj ljepoti, položaju, povijesnim značajkama ili drugim obilježjima - npr. Velebit, Biokovo ili Klek - postale simboli. No, dok se europske zemlje diče najvišim vrhovima kao neupitnim nacionalnim simbolima, u nas još, na žalost, mnogo lju-

di ne zna da je najviši vrh naše zemlje na planini Dinari. Imena vrhova poput Großglocknera, Mont Blanca, Olimpa ili Triglava kao imena kakvih proizvoda danas su sinonimi za nazive zemalja u kojima se nalaze.

S druge strane, mnogi u Hrvatskoj nisu svjesni koliko je veliko zanimanje stranaca koji kao turisti ljeti posjećuju

Badanj - jedan od vrhova Dinare

ENG Mount Dinara is an 84-kilometre-long massif rising above Knin. The Dinara mountain range includes the Troglav and Kamešnica peaks and runs from the Slovenian Alps to Mount Sharr (Šar planina) in North Macedonia, and is often referred to as the Dinarides (Dinaric Alps). The Dinara massif, with the Troglav and Kamešnica peaks forming its southeast end, forms a natural border between Bosnia and the southern Croatian region of Dalmatia. As there are no prominent ridges on this massif the administrative border runs along the boundaries of former grazing grounds. Grazing rights were long the subject of disputes, which were finally resolved in 1730 with demarcation along the Mocenigo line. The bulk of Dinara with its lower regions was allocated to Dalmatia, and the smaller and higher areas to Bosnia. The Mocenigo line has not been altered for over a quarter of a millennium, and now forms the border between Croatia and Bosnia-Herzegovina. The demarcation put the highest peaks, Troglav and Kamešnica, on the Bosnian side of the border. On some poorly drawn maps the Troglav peak (1,913 m) appears as a border point, and many have long held it to be the highest mountain in Croatia, but it is in fact about one kilometre inside the territory of present day Bosnia-Herzegovina, as is the Konj peak (1,861 m) of Mt. Kamešnica. The highest point in Croatian territory is the Dinara peak, at 1,831 m.a.s.l. In traversing Dinara and protecting its natural beauty, our highest peak certainly should stand as a symbol, not only on account of its height, but also because of the beauty of its landscape and its broad horizons.

našu obalu za uspon na Dinaru. U brojnim turističkim vodičima, uz podatke o površini, broju stanovnika i druge statističke podatke nalazi se i podatak da je najviši vrh Hrvatske visok 1831 metar, a na autokartama lako je uočiti da

je on na putu prema moru te je svakom imalo planinarski raspoloženo me turisti to dobar motiv za uspon. Za razliku od prije spomenutih europskih vrhunaca, najviši vrh Hrvatske razmjerno je lako dostupan.

Pohodeći Dinaru i štiteći njezine ljepote te prenoseći iskustva i predstavljajući je, najvišu hrvatsku planinu svako treba pretvoriti u istinski simbol jer to zaslužuje ne samo zbog visine, nego i zbog ljepote pejzaža i širine vidika. ■

Jezični podsjetnik

O imenu Dinara

Kao što su rijeke bile prirodne granice među jezicima, narječjima i dijalektima, to su isto ponegdje bile i planine. To posebice vrijedi za Dinaru koja je sve do potkraj srednjega vijeka, kao planina koja prirodno dijeli Sinjsko polje od Livanjskoga polja, zajedno s gornjim tokom Cetine u zaobalju bila granica između čakavskoga narječja i arhaične hrvatske štokavštine.

I me planine Dinare jedno je od onih koje još uvijek nije do kraja etimološki razjašnjeno pa o njegovu postanku ima nekoliko tumačenja.

Prema jednomu od njih ime je arapskoga ishodišta, tj. tumači se da je nastalo od arapskoga slova *dinar*. Prema tomu tumačenju, *Dinara* bi doslovce značilo zlatni novac, zlatnik, a sekundarno i srebreni novac, srebrenjak, a zatim novčana jedinica općenito. Sukladno tomu tumačenju, *dinar* je naziv novčane jedinice u različitim arapskim državama (Alžir, Irak, Jordan, Kuvajt, Libija, Tunis), ali ima i drugih država koje tako nazivaju svoju novčanu jedinicu (npr. Iran, Srbija). Iz arapskoga je riječ preuzeta u grčki (*denarion*) i latinski jezik (*denarius*) u kojem se rabila u srodnom značenju: rimski srebrni novac, a kasnije i manje vrijedan novac.

Međutim, mnogi etimolozi smatraju da je umjesto toga doslovnoga prijevoda bolje dati prednost prenesenom značenju: ono što je skupocjeno, što puno vrijedi, a to bi značilo da je u doba kada je dobila svoje ime planina Dinara bila bogata izvorima pitke vode, biljnim i životinjskim svijetom. S tim su tumačenjem u skladu i svježi izvori te razno-

Piše: **Sanja Vulić**

liki biljni svijet s kojim se u 16. stoljeću susreće Zoran, glavni lik prvoga hrvatskoga romana *Planine* Petra Zoranića. Poznato je, naime, da Zoran u *Planinama* putuje od Nina preko Velebita do Dinare i natrag. Zanimljivo je da je književnik Zoranić također pokušao objasniti ime planine Dina-

re, a povezuje ga po glasovnom sastavu sa ženskim imenom *Dejanira* (u grčkoj mitologiji Heraklova žena). Protivno toj sličnosti po glasovnom sastavu, po značenju je moguća usporedba s već navedenim značenjem bogato mjesto, mjesto koje puno vrijedi jer je Zoranićeva Dinara bogata vrelima, različitim ljekovitim biljem i inim raslinjem

Postoji i etimološko tumačenje prema kojemu je riječ *Dinara* opet arapskoga ishodišta, ali je izvedena od arapskoga slova *dina* u značenju vjera, pa bi dinara bila ona koja vjeruje. U tom kontekstu ime planine Dinara može imati i mitološko značenje.

Zanimljivo je da je kod Tatara *Dinara* čest antroponim, i to jedno od tridesetak najpopularnijih ženskih imena, pa dio etimologa smatra da je ime *Dinara* najprije bilo ženski antroponim (žensko vlastito ime), koje je tek kasnije postalo i oronim (ime planine).

Kad je pak riječ o oronimima, osim

planine Dinare koja je na granici Dalmatinske zagore i zapadne Hercegovine, u Hrvatskoj još imamo i brdo *Omiška Dinara* koje se nalazi istočno od grada Omiša. Važno je, međutim, imati na umu da je od imena *Dinara* izvedeno nekoliko riječi različitoga značenja. Jedna od njih je *Dinarsko gorje* ili *Dinaridi* za planinski lanac između Jadrana i rijeke Save (a po nekim tumačenjima obuhvaća i znatno šire područje). Osim množinskoga oronima *Dinaridi* (koje je ime gorja) rabi se i opća imenica *dinarid* kao naziv za tip tamnokosih i tamnookih ljudi visoka rasta, s tupim zatiljkom. Iz toga je naziva književnik Miroslav Krleža izveo drugi naziv *dinaroid* u značenju: onaj koji slični na dinarida, ali nije iz područja gdje dinaridi obitavaju.

Kad je pak riječ o povijesnoj hrvatskoj dijalektologiji, planina Dinara imala je važnu ulogu kao i pojedine rijeke. Naime, kao što su rijeke bile prirodne granice među jezicima, narječjima i dijalektima, to su isto ponegdje bile i planine. To posebice vrijedi za Dinaru koja je sve do potkraj srednjega vijeka, kao planina koja prirodno dijeli Sinjsko polje od Livanjskoga polja, zajedno s gornjim tokom Cetine u zaobalju bila granica između čakavskoga narječja i arhaične hrvatske štokavštine. Tu je prirodnu međunarječnu granicu poremetila turska najezda, odnosno migracije stanovništva koje su bile posljedica te najezde. ■

Starohrvatska crkva
sv. Spasa u selu Cetini
(Foto: Željko Rupić)

Ime planine

Pod pojmom dinarskoga gorja ili čak dinarskih Alpa naziv Dinara odjekuje od litica i gudura u zaleđu Trsta u današnjoj Italiji do tromeđe Kosova, Makedonije i Albanije

Tekst: **Marin Knezović**

Ljudi nastoje shvatiti stvari i pojave tako što ih imenuju. Naizgled jednostavan postupak u stvarnosti predstavlja složen i dugotrajan proces. To vrijedi i za pojave u reljefu i prostoru poput planina. Planina Dinara primjer je fenomena u krajoliku koji ljudi stoljećima pokušavaju staviti u okvir nekog pojma, sapeti nazivom s promjenjivim ishodi-
ma.

Dinara je danas za većinu ljudi planinski lanac od otprilike 80 km duljine između Hrvatske (Dalmacije) i Bosne. No, to nije uvijek bilo tako. U različitim razdobljima, težeći zadovoljiti različite kriterije, Dinara se stezala i rastezala. Pod pojmom dinarskoga gorja ili čak dinarskih Alpa naziv Dinara odjekuje od litica i gudura u zaleđu Trsta u današnjoj Italiji do tromeđe Kosova, Makedonije i Albanije. Unatoč tome, ono što bismo mi danas nazvali Dinarom

čini se da je oduvijek predstavljalo neko središte, pupak golemog, mršavog tijela iz kojega se naziru jake, vapnenačke kosti dijelom obrasle šumom i još češće pokrivene laganim pokrovom od mirisnih trava.

Na Dinari i u njezinu podnožju nalaženi su ostaci koje arheolozi stavljaju u razdoblje mlađega kamenog doba, no neke oblike većih ljudskih skupina, čvršćih identiteta tu stručnjaci mogu razabrati tek s doseljavanjem Indoeuropljana, doseljenika na konjima i kolima iz ravnica oko Crnog mora, naših davnih predaka po kulturi, a posebno po jeziku. Ta drevna plemena koja su se iz svoje prapostojbine raselila po Europi i Aziji kako bi trajno promijenili civilizaciju i jednog i drugog kontinenta, uz Dinaru su ostavili svoje velike grobnice u obliku kamenih brežuljaka, humki - tumula. U 17. st. pr. Kr. u jednome takvom grobu, u blizini Livna, pokopan je lokalni moćnik, a stjecajem okolnosti tu je sačuvan u europskim razmjerima jedinstveni nalaz, ogrtač od vune divlje ovce

– muflona. To je ujedno i navještaj velike uloge koju će ovce imati u povijesti Dinare i dinarskog područja.

ARDIJ – PRVI NAZIV PLANINE

Prvi u povijesnim izvorima zabilježen naziv planine bio je Ardij. Tako je Dinaru, a možda i cjelokupni planinski sustav u dalmatinskom zaleđu, u 1. st. pr. Kr. nazvao grčki geograf Strabon. Taj bi se naziv vjerojatno trebalo povezati s imenom velikoga ilirskog plemena Ardijejaca koji su nakratko, na istočnoj obali Jadrana, stvorili snažnu državu, dobrim dijelom utemeljenu na vrebanju trgovačkih brodova uz obalu. Današnje ime planine – Dinara obično vežemo s imenom jedne druge ilirske zajednice – Dinarima, dijelom sirovih ali moćnih Delmata koji su nastanjivali obronke planine.

Više od 160 godina Rimljani su ratovali s Delmatima prije nego što su ih uspjeli pokoriti u drugoj polovici 1. st. pr. Kr. Upravo u krajevima oko Dinare ovo prkosno ilirsko pleme pružalo je ogorčen otpor. Disciplinirani, oklopljeni i teško naoružani rimski postroj, koji je poput mašine lomio sve pred sobom, Dinaru je tek s mukom uspio staviti pod neku vrstu nadzora najveće antičke vlesile. Čak i tada se rimski politički i civilizacijski utjecaj osjećao mlako i tek povremeno po gudurama i proplancima planine.

Poludivlje stanovništvo dinarskog područja koje je slabo znalo latinski jezik i kulturu bit će u kasnoj antici glavni oslonac raspadajućega rimskog imperija. Ono je gnijezdo najboljih vojnika, ishodište vrsnih vojskovođa. To je i razdoblje širenja nove vjere – kršćanstva. Uz Dinaru nastaje niz ranokršćanskih crkava, a moćni pojedinci grade velike nadstvođene grobnice koje, u takvoj veličini i raskoši, postoje samo još u središtu rimske provincije Dalmacije – Saloni, današnjem Solinu. Ispod Dinare gradi se na mjestu rimske Ninije velika

Povezanost ljudi i planina davno je poznata stvar, no od kraja 18. st., a posebno u 20. st. ime Dinare postaje kulturološki, civilizacijski, a posebno ideološki pojam. Čovjek s Dinare u javnome govoru postaje idealni tip pa se tako govori o "Dinarcima", "dinarskoj kulturi", "dinarskome mentalitetu".

utvrda koja će kasnije postati strateški, kulturno i politički važno središte danas poznato kao Knin.

CRKVA SV. SPASA U CETINI

Seoba naroda, zamjena širokih razmjera jednog stanovništva drugim, smatra se krajem razdoblja antike i početkom srednjeg vijeka. Neki strani ljudi iz dalekih krajeva dolaze i na područje Dinare i oko nje. Iz daleke Švedske, dolinom Visle i Dnjepra pa uz obale Crnog mora na područje jugoistočne Europe došli su germanski Ostrogoti. Kraj oko Dinare, a posebno današnji Knin, krajem 5. i početkom 6. st. njihovo je važno središte.

Poput svojih germanskih prethodnika i Hrvati odabiru kraj pod Dinarom za svoje središte. Razlog za to je i činjenica kako od ove planine kreću ključni putevi kako prema jadranskoj obali tako i prema unutrašnjosti. Pravce prema moru probijaju dva vodena dara planinske utrobe – rijeke Krka i Cetina. Knin postaje nešto što je u srednjem vijeku bilo najbliže glavnome gradu Hrvatske. Mačevi i konjanička oprema iz ostataka crkvenog i dvorskog središta u Biskupiji svjedoče o rano stečenom bogatstvu i moći hrvatskih vladara. Na kapitolu, u samostanu sv. Bartola stoljećima su bili

Na kapitolu, u samostanu sv. Bartola stoljećima su bili pohranjivani ključni dokumenti kraljevstva, no najdojmljiviji svjedok najranije hrvatske povijesti u podnožju Dinare predstavljaju ostaci zidova i zvonika crkve sv. Spasa u selu Cetini.

pohranjivani ključni dokumenti kraljevstva, no najdojmljiviji svjedoci najranije hrvatske povijesti u podnožju Dinare su ostaci zidova i zvonika crkve sv. Spasa u selu Cetini.

Krajem 13. i početkom 14. st. na Dinari i oko nje pojavljuju se Vlasi. Podrijetlo Vlaha, koji su kasnije postali poznati i kao Morlaci, vrlo je maglovito. Neki tvrde kako je riječ o autohtonom stanovništvu, mješavini starosjedilaca iz predrimskih vremena i Hrvata. Drugi tvrde kako je pak riječ o doseljenicima iz "Crvene Hrvatske", današnje Crne Gore i sjeverne Albanije, također šarenog podrijetla, među kojima je prevladalo hrvatsko ime i latinsko kršćanstvo. U svakom slučaju ovo stanovništvo obilježava područje Dinare i oko nje do današnjega dana. Ovaj narod pastira u stalnom pokretu i lakih, ratobornih konjanika postat će jedan od glavnih činitelja suvremene hrvatske nacije.

"DINARSKI MENTALITET"

Tursko osvajanje u prvoj polovici 16. st. predstavlja nagli kraj srednjovjekovnog razdoblja za krajolik kojim se bavimo. Ono je ujedno i oštra povijesna prijelomnica. Je li to baš tako? Na Dinari i oko nje postoje i razvijaju se društvene pojave i odnosi na koje političke promjene malo utječu. Tako je svijet dinarskih stočara tisućama godina, sve do druge polovice 20. st. ostao gotovo nepromijenjen.

Povezanost ljudi i planina davno je poznata stvar, no od kraja 18. st., a posebno u 20. st. ime Dinare postaje kulturološki, civilizacijski, a posebno ideološki pojam. Čovjek s Dinare u javnome govoru postaje idealni tip pa se tako govori o "Dinarcima", "dinarskoj kulturi", "dinarskome mentalitetu". Za potrebe znanosti i politike nastaje lik vitkoga, snažnoga gorštaka, suncem i vjetrom izbrazdana i potamnijela lica, imuna na čudi vremena, pametna i lukava, gostoljubiva i grabežljiva, suosjećajna i okrutna, čovjeka krajnosti, naglih promjena čudi poput gora s kojih je sišao u knjige i političke pamflete. Time nepredvidljivo ime Dinara završava svoju pretvorbu od hrpe kamenja do čiste ideje, pukog pojma. ■

Najdojmljiviji svjedoci najranije hrvatske povijesti u podnožju Dinare su ostaci zidova i zvonika crkve sv. Spasa u selu Cetini.

Gradina Glavaš – ruševina utvrde srednjovjekovnog i ranonovovjekovnog grada (Foto: Alan Čaplar)

ENG The Dinarides (Dinaric Alps), with Mt Dinara— from which the name of the range is derived, runs from peak to peak, ravine to cliff, from the hinterland of Trieste in present day Italy to the meeting of Kosovo, North Macedonia, and Albania. The most impressive witness to our earliest history at the feet of the Dinarides are the remnants of the walls and bell tower of the church of St Spas (Holy Salvation) in the village of Cetina. The St Bartholomew monastery was for centuries the home of key documents of the ancient Croatian kingdom. That people and mountains create a singular bond is well known; since the end of the eighteenth century, and especially in the twentieth, the term Dinara assumed a cultural and even ideological aura. In the common parlance the notion of people from Dinara is idealised and there are references to a Dinaric people, culture and even mentality.

Prekrasna cvjetna livada u parku prirode

Flora područja parka prirode ima otprilike 1164 vrste, podvrste i hibrida vaskularne flore, od toga broja 75 vrsta smatra se hrvatskim endemima, a na području parka nalazi se 27 različitih tipova staništa, od kojih se 17 smatra ugroženim

Bijeli stolisnik -
Achillea clavennaea

Bebijski karanfil ili
kamenjarski klinčić
- *Dianthus petreus*
ssp. *Petraeus*

Borbašova kozokrvina -
Lonicera borbasiana

Tekst: **Darko Mihelj** Foto: **Dalibor Vladović, Darko i Luka Mihelj**

Najveća biljna osobitost Dinare su planinski pašnjaci, odnosno travnjačke zajednice (više od 50% površine parka prirode) koje su ugrožene zbog napuštanja ispaše stoke. Travnjaci postaju zapušteni te se nastoji uz pomoć nadležnih institucija i EU projekta *Dinara back to LIFE* vratiti stočarstvo na planinske pašnjake kako bi se očuvala njihova bioraznolikost i spriječilo njihovo zarastanje. Dinara je također dio Natura 2000, ekološke mreže zaštićenih područja EU-a kao područje očuvanja za ptice, vrste i staništa (na području parka nalazi se 27 različitih tipova staništa,

od kojih se 17 smatra ugroženim). Šume ne zauzimaju velike površine vršnoga dijela Dinare. Npr. posljednji ostatak izvornih bukovih šuma, koje su nekada zauzimale velike površine, nalazi se u blizini vrha Sinjale. Flora područja parka prirode ima otprilike 1164 vrste, podvrste i hibrida vaskularne flore, a od toga broja 75 vrsta smatra se hrvatskim endemima.

FLORA PLANINE DINARE

Sljedeće vrste biljaka koje se spominju najčešće su strogo zaštićene vrste ili endemi ili pak u nekom stupnju ugroženosti, ili su zbog svojega izgleda jednostavno zanimljive floristima ili botaničarima. **Bebijski karanfil** ili **kamenjarski klinčić** strogo je zaštićena vrsta kao i svi pripadnici roda *Dianthus* u Hrvatskoj. Ze-

ljasta je trajnica koja živi na livadama, pašnjacima, kamenjarskim travnjacima, termofilnim šumama i šikarama te pukotinama stijena. Osjetljiva je vrsta ugrožena zaraštavanjem travnjaka procesom sukcesije. Zeljasta trajnica **bijeli stolisnik** je gotovo ugrožena vrsta. Stanovnik je pukotina karbonatnih stijena, terasa i podnožja stijena.

Rasprostranjen je u srednjoj Europi, u masivu Alpi, Italiji, na Balkanskom poluotoku te Rumunjskoj. Često se uzgaja kao ukrasna biljka za kamenjare. Prema nekim istraživanjima nije toliko ljekovit kao obični stolisnik, ali ipak sadrži tvari koje sprječavaju napredovanje nekih ljudskih karcinoma. Rod stolisnik nosi naziv prema grčkom junaku Ahileju koji je ovom biljkom navodno izliječio rane Telefusu. **Borbaševa kozokrvinja** je uspravni listopadni grm i endem središnjih i sjeverozapadnih Dinarida. Može narasti do visine od jednog metra. Za vrijeme cvatnje na njegovim granama ističu se neugledni cvjetovi dvousnatoga žućkastobijelog vjenčića. Od njih se u srpnju i kolovozu razvijaju po dvije mesnate bobice srasle u jednu plavičasto-crnu bobu, a plodovi nisu jestivi. Vrsta je ime dobila prema poznatome mađarskom botaničaru Borbásu.

Brdski luk - *Allium angulosum*

Katanijin ljiljan ili tamnogrimizni ljiljan osjetljiva je i endemična vrsta iz porodice ljiljana. Kao zeljasta trajnica s jajastom lukovicom može narasti više od jednog i pol metra visine. Ističe se svojim listovima skupljenima u pršljenove u središnjem dijelu stabljike. Ovu biljku vrlo tamnogrimiznih cvjetova (za razliku od tipskog oblika koji ima nešto svjetliju boju, ali i točkice po perigonu cvijeta!) prvi je opisao botaničar Roberto Visiani davši mu ime po splitskoj prirodoslovki Mariji Cattani koja je prva primijetila da se ovaj ljiljan razlikuje od tipskog oblika.

Dalmatinska iglica -
Geranium dalmaticum

DALMATINSKA IGLICA

Lukovičasta trajnica **brdski luk** je trajnica koju nalazimo na krškim poljima u sklopu biljne zajednice ilirskih livada beskoljenke i panonskoga grahora. To je zajednica koja je u Hrvatskoj ograničenog areala zbog zarastanja ili zato što obuhvaća područja pod minama. Brdski luk je ugrožena vrsta. Ilirsko-balkanski endem **dalmatinska iglica** je kritično ugrožena vrsta. Ova zeljasta trajnica je stanovnik mediteranskih i mediteransko-montanih kamenjara i šuma dalmatinskoga crnog bora. Cvjeta ružičastim cvjetovima u ožujku i travnju ili lipnju i srpnju (ovisno o nadmorskoj visini). Zbog malih površina koje zauzima na prirodnim lokalitetima ova vrsta na pragu je izumiranja. Ugrožena je i sabiranjem biljaka. **Dinarska kokica** jedan je od mnogobrojnih kaćuna koje možemo naći na planini Dinari. Poput svih kaćuna u Hrvatskoj i ova kokica je

Dalmatinsko zvonce -
Edraianthus dalmaticus

Krški runolist ili bjelolist
- *Leontopodium alpinum*
ssp. *Krasense*

Katanijin ljiljan -
Lilium martagon
ssp. *Cattaniae*

Dinarska kokica jedan je od mnogobrojnih kaćuna koje možemo naći na planini Dinari. Poput svih kaćuna u Hrvatskoj i ova kokica je strogo zaštićena biljka. Ova snažna biljka ima vitku stabljiku na kojoj se u svibnju i lipnju pojavljuju rahli cvatovi ružičaste do tamnoljubičaste boje (rjeđe bijele ili blijedozelene).

strogo zaštićena biljka. Ova snažna biljka ima vitku stabljiku na kojoj se u svibnju i lipnju pojavljuju rahli cvatovi ružičaste do tamnoljubičaste boje (rjeđe bijele ili blijedozelene). Dinarska kokica voli sunčana staništa suhih submediteranskih travnjaka ili rijetkih šikara.

DINARSKI ROŽAC

Dalmatinsko zvonce je endemična vrsta Dinarida iz porodice zvončika, nedovoljno poznata da bi joj se dala točna oznaka ugroženosti. Jedina je vrsta iz roda zvončića koja raste na vlažnim submediteranskim travnjacima. Ti su travnjaci od studenoga do svibnja pokriveni vodom, a ljeti su suhi. Ljubičasto-plavi cvjetovi ove biljke skupljeni su u glavicu od 3 do 10 cvjetova. **Dinarski rožac** je endem Balkanskog poluotoka. Na Dinari raste u posebnoj biljnoj zajednici ilirskom točilu dinarskog rošca, u društvu s planinskim stolisnikom. Stanište rošca su i pukotine stijena. Cvate od lipnja do kolovoza lijepim bijelim

cvjetovima udruženim u vršni paštitac. **Hajnardova** ili **hrvatska nevesika** je endem Dinarida (rasprostranjena je od Austrije do Albanije). Ovu zeljastu trajnicu ubrajamo u porodicu štitarki. Stanovnik je pukotina i terasa karbonatnih stijena, sipara i točila. Bijeli su joj cvjetovi skupljeni u cvatove oblika štita. Cvate od svibnja do srpnja.

GROMOTULJA

Endem **južnodalmatinska gromotulja** kao rahlo busenasta biljka sivo-zelene boje obrasla je zvjezdastim dlakama. Cvjetovi su joj skupljeni u vršni, isprva skraćeni, a onda produženi grozd. Stanovnik je suhih kamenjarskih travnjaka i gromača. **Katanijin ljiljan** je osjetljiva i endemična vrsta iz porodice ljiljana. Kao zeljasta trajnica s jajastom lukovicom može narasti više od jednog i pol metra visine. Ističe se svojim listovima skupljenima u pršljenove u središnjem dijelu stabljike. Ovu biljku jako tamnogramiznih cvjetova (za razliku od tipskog

oblika koji ima nešto svjetliju boju, ali i točkice po perigonu cvijeta!) prvi je opisao botaničar Roberto Visiani davši mu ime po splitskoj prirodoslovki Mariji Cattani koja je prva primijetila da se ovaj ljiljan razlikuje od tipskog oblika. **Kernerov** ili **Žakenov ranjenik** je zeljasta trajnica (ili mali polugrm) koja cvate ružičastim do ljubičastim cvjetovima od svibnja do srpnja. Staništa su joj sunčani kamenjarski travnjaci, pašnjaci i planinske rudine. Često se uzgaja kao ukrasna biljka.

OBREŽNA ZEČINA

Nježna pjeskarica je endemična ilirska vrsta, endem Dinarida. Ova biljka iz porodice karanfila je zeljasta i busenasta trajnica, stanovnica pukotina i terasa karbonatnih stijena, točila, kanjona, kamenjarskih travnjaka i pašnjaka. Pjeskarica cvjeta od srpnja do kolovoza cvjetovima bijele boje. **Obrežna** ili **gorska zečina** je glavočika koja se ne ubraja niti u endeme niti u strogo zaštićene ili ugrožene vrste. Uglavnom je nalazimo u gorskim područjima Europe. Biljka sadrži neke spojeve koji mogu djelovati ljekovito na rak debelog crijeva. **Krški runolist** ili **bjelolist** strogo je zaštićena vrsta. Kao busenasta trajnica ovaj runolist stanovnik je travnjačkih zajednica na olujnim vršnim rudinama karbonatnih planina središnjeg dijela Bal-

Patuljasti zvončić
- *Campanula*
cochleariifolia

Krški runolist ili bjelolist strogo je zaštićena vrsta. Kao busenasta trajnica ovaj runolist stanovnik je travnjačkih zajednica na olujnim vršnim rudinama karbonatnih planina središnjeg dijela Balkanskog poluotoka. Svojom ljepotom ističe se na kamenjarskim travnjacima, terasama i policama stijena te izvire tu i tamo iz pukotina stijena. Daleko je najpoznatija planinska biljka pa se često iskorištava kao simbol planina za različite namjene.

kanskog poluotoka. Svojom ljepotom ističe se na kamenjarskim travnjacima, terasama i policama stijena te izvire tu i tamo iz pukotina stijena. Mnogobrojni, mali, cjevasti cvjetovi žućkastobijele boje skupljeni su u cvatove oblika glavice (biljka pripada porodici glavočika!). Ovojni listići okružuju pojedinačne cvatove nalik crjepovima na krovu. Cvjeta od lipnja do rujna. Daleko je najpoznatija planinska biljka pa se često iskorištava kao simbol planina za različite namjene.

PLANINSKA SASA

Patuljasti zvončić je osjetljiva vrsta. Ovaj zvončić rasprostranjen je u Europi, nema ga jedino u Skandinaviji i na Britanskom otočju. Stanovnik je pukotina stijena i točila. Cvate od lipnja do kolovoza. **Planinska sasa** gotovo je ugrožena vrsta (uglavnom zbog sabiranja cvjetova ili sukcesije na njezinim staništima). Zeljasta je trajnica koja u

lipnju nosi jedan bijeli cvijet na dugoj stapci. Stanovnik je planinskih rudina, terasa i podnožja stijena, osunčanih predjela ili polusjene. Izrazi je planinski heliofit. Cijela biljka je otrovna, nije preporučljivo niti dodirivati je. Zeljasta trajnica **pustenasta zečina** ima izmjenično poredane listove i pripada porodici glavočika, a **pustenasto devesilje** je ilirsko-jadranski endem i trajnica iz porodice štitarki.

ZIMZELENA MEDVJETKA

Travnička prženica endemična je vrsta s nedovoljno podataka da bi dobila oznaku ugroženosti (endem je središnjih Dinarida). Ova prženica strogo je zaštićena biljka; uspravna je trajnica. Cvjetovi su skupljeni u glavice ljubičaste ili purpurno-ljubičaste boje. Cvjeta u srpnju i kolovozu. Raste na karbonatnim planinskim kamenjarskim travnjacima i rudinama. **Zimzelena medvjетка**

je osjetljiva vrsta. Kao vazdazeleni, polegnuti grm nalazimo ovu medvjčku na uglavnom toplijim, sunčanim položajima kamenitih padina, pašnjaka, travnjaka i rudina. Smatra se reliktom prastare flore. Na području Dinare ova vrsta, zbog prestanka planinskog stočarenja sve se više širi i sudjeluje u procesu sukcesije i pretvaranja travnjaka u grmlje, i na kraju šumu. No, i sama medvjčka je ugrožena zbog nekontroliranog branja jer ima ljekovita svojstva (bere se često cijela biljka s vriježama). ■

Planinska sasa -
Pulsatilla alpina

Dinarska kokica -
Ophrys dinarica

ENG *Highland meadows, i.e., grassland habitats, are Mt Dinara's most notable flora and cover over half of the nature park. They are now threatened as people transition away from widespread open range livestock pasturing. The meadows are left to natural progression, but there is an effort to work with the competent institutions and via the Dinara back to LIFE project of the European Union, which aims to restore animal husbandry to the highland meadows, preserve the current biodiversity, and prevent overgrowth. Mt Dinara has also been incorporated in the Natura 2000 ecological network of protected areas of EU member countries as an area for the preservation of bird species and habitats (the park boasts 27 habitats, 17 of which are considered threatened). The nature park is home to some 1,164 species of flora, sub-species and hybrids of vascular flora, of which 75 are considered endemic to Croatia.*

Čarobni svijet dječje književnosti na Mreži

Program *Rođeni za čitanje - Godina čitanja* nastavlja se i u 2022., a provodi se mnoštvom projekata namijenjenih najmlađima koji uživaju slušati čitanje naglas svojih roditelja i odgajatelja od najranije dobi

Laureati nagrade "Grigor Vitez", najčitaniji pisci za djecu u Hrvatskoj

Tekst: **Vesna Kukavica** Foto: **Hina**

Čitateljski program *Rođeni za čitanje* pokrenut je nakon uspješne provedbe programa *Godine čitanja*, koji je osmislilo Ministarstvo kulture i medija RH u suradnji s Ministarstvom zdravstva. Program *Rođeni za čitanje* nacionalni je projekt poticanja čitanja djeci od najranije dobi kao mjera Akcijskog plana provedbe *Nacionalne strategije poticanja čitanja* koju je Vlada Republike Hrvatske usvojila još prije pet godina. Svrha programa je uputiti svakog roditelja na redovitim sistematskim pregledima o važnosti čita-

tanja naglas za razvoj djetetovih čitalačkih navika, čitanja iz užitka i utjecaja na sveukupni djetetov razvoj. Program je predstavljen u sklopu prve edukacije za pedijatre i knjižničare Slavonije i Baranje, u Gradskoj knjižnici Slavonski Brod, a širit će se u nadolazećim mjesecima u sve vrtiće i knjižnice za djecu diljem domovine i dijaspore. Ministrica kulture i medija dr. sc. Nina Obuljen Koržinek ocijenila je kako je prigoda "ojačati sve segmente tzv. knjižnog lanca – od pisaca za djecu i prevoditelja do izdavača, knjižara, knjižnica i mnogobrojnih drugih pojedinaca i udruga koje promiču knjigu i čitanje kako za odrasle tako i za najmlađe". Dokazano je da

su djeca kojoj roditelji, bake i djedovi čitaju svakog dana uspješnija u učenju čitanja i pisanja, ali i u drugim vještinama koje im trebaju u školi i životu – pogotovo u višejezičnome okruženju. Rano čitanje potiče maštu, poboljšava pažnju, produbljuje znanje, razvija moralnu osjetljivost, jača samopouzdanje, a pomaže i u stvaranju međugeneracijskih veza između djece i odraslih. Program *Rođeni za čitanje* na poseban način već je uključen u sve projekte Hrvatskoga centra za dječju knjigu, koji djeluje u glavnome hrvatskom gradu u sklopu Knjižnica grada Zagreba već gotovo tri desetljeća, točnije od 1993. godine, a s misijom osnaživanja hrvatske dječje knjige te njihove promocije u zemlji i inozemstvu, osobito među iseljeničkom djecom koja žive u multikulturnim sredinama diljem svijeta. Zaguglaj: <http://www.kgz.hr/en/hrvatski-centar-za-djecju-knjigu/medunarodna-suradnja-7432/7432>,

Hrvatski centar za dječju knjigu djeluje i kao nacionalna sekcija međunarodne udruge IBBY (International Board on Books for Young People – Međunarodnog vijeća za dječju knjigu) koja danas okuplja 75 zemalja članica.

Nakladnik Mozaik knjiga (<https://mozaik-knjiga.hr/>) pokrenuo je projekt besplatnih audio slikovnica koje vas čekaju na Mreži pod nazivom "Mozaikova slušaonica" (https://www.youtube.com/watch?v=8OTvF9v-9KM&list=PLR0wUx9We3C8QMANPbLHbt_W42EsjXp47&index=1). Posrijedi je zapravo projekt digitalne obrade najprodavanijih slikovnica toga nakladnika na hrvatskome jeziku, od odabranih

Nagrađeni dječji pisci iz cijele Hrvatske, među kojima je Sanja Pilić u sredini

Promotori programa
Rođeni za čitanje

Andersenovih bajki i bajki braće Grimm, preko zabavnih slikovnica za najmlađe, do onih uprizorenih na kazališnim daskama te na malim i velikim ekranima. Projekt ima cilj na atraktivan način odgajati buduće najmlađe čitatelje. Nije neobično da su u ovome čitateljskom potihvatu za djecu prvo krenuli s obradom "Orašara", koji je najraširenija bajka na svijetu koju su generacije djece isprva upoznale u kazalištu, gledajući poznati balet Petra Iljiča Čajkovskog. Spikerica Mirela Matković udahnuła je život u ovu nezaobilaznu bajku, dostupnu na linku: <https://www.youtube.com/watch?v=8OTvF9v-9KM>. Slušajući priče dje-

ca svladavaju za život potrebne vještine: govor, čitanje i pisanje. Slikovnica je prva, a time i ključna knjiga u djetetovu razvoju, a čitanje i slušanje djela dječje književnosti od najranije dobi razvija strast prema čitanju na jeziku svojih baka i djedova. Projekt "Mozaikova slušaonica" realiziran je uz potporu Ministarstva kulture i medija RH u godini onih koji su *Rođeni za čitanje*!

Nadalje, pozornost nam privlači i internetska aplikacija *book & zbook* (<https://www.bookzbook.com/>) preko koje je trenutačno dostupno više od 45 naslova i 200 sati za slušanje knjiga na hrvatskome jeziku produkcijske kuće

Audio Store Transonica iz Zagreba, autorskog dvojca Ljubice Letinić i Lane Deban. Zvučne knjige priređene su za sve Android i iOS pametne uređaje preko platformi *Apple App Store*, *Google Play Store* i *Huawei App Gallery*. Među naslovima za djecu koja su odreda bogato opremljena glazbom i zvučnim efektima izdajamo višejezičnu i više-dijalektalnu knjižicu "*Kambelovska ljubavna priča – Kambelovac Love Story*" u izdanju Muzeja grada Kaštela. Zaguglaj: (<https://www.youtube.com/watch?v=chZM3Jmysvg>). Klikni - Idem doma! Poslušajte audio knjige hrvatske dječje književnosti. ■

Audio Picture Books Via the Internet

Born to Read is a national programme that aims to encourage reading from early childhood and is one of the measures in an action plan to implement a national reading encouragement strategy our government adopted five years ago. One of the first activities has seen publisher Mozaik knjiga (<https://mozaik-knjiga.hr/>) launch *The Mozaik Listening Booth*, posting audio picture books free of charge via the Internet (see more at: (https://www.youtube.com/watch?v=8OTvF9v-9KM&list=PLR0wUx9We3C8Q-MAnPbLHbt_W42EsjXp47&index=2)). This project offers online versions of this publisher's best-selling picture books in Croatian, including a selection of the works of H. C. Andersen and the Grimm brothers, fun picture books for the very youngest readers, and those that have seen stage, television and film productions. The project aims to encourage the development of reading habits in the general population in a modern and simple way, both pleasant and natural to the ear and eye, and to develop

future readers from early childhood, helping children acquire the knowledge and skills necessary in everyday life. This reading oriented undertaking opened with an adaptation of *The Nutcracker*, one of the most popular fairy tales in the world, which many generations of children were first exposed to in the theatre, watching the well-known ballet scored by Pyotr Ilyich Tchaikovsky. The lavish and captivating illustrations by Patricio Alejandro Agüero Mariño tell the magical story in which the girl Klara dreams of a wooden nutcracker that becomes a real young man and joins her in the magical world of the Sugar Fairy. The reading by Mirela Matković brings this essential fairy tale to life (link: <https://www.youtube.com/watch?v=8OTvF9v-9KM>). Experts have found that digital reading, along with leafing through picture books, further encourages adopting reading habits among children.

Tri Marije – najistaknutije hrvatske Čehinje

Ove tri Marije u svoje su vrijeme često bile neshvaćene i neprihvaćene dok danas imaju mnoštvo svojih nasljednica jer je velik broj žena u hrvatskome školstvu, glumištu i politici kojima su svojim angažmanom upravo one krčile put

Marija Ružička Strozzi

Tekst: **Marijan Lipovac**

Činjenica da bi hrvatska kultura bila daleko siromašnija bez doprinosa koji su dali mnogi Česi doseljeni u Hrvatsku relativno je poznata, no među tim brojnim javnim djelatnicima nedovoljno se ističu zasluge triju imenjakinja, triju Marija koje se opravdano može nazvati najznačajnijim hrvatskim Čehinjama.

MARIJA FABKOVIĆ

Najstarija od njih bila je Marija Fabković, rođena 1833. kao Marie Frechová u Prahu, gdje je završila učiteljsku školu i upoznala svog supruga Skendera Fabkovića s kojim 1854. dolazi u Hrvatsku i s kojim je imala sina Milana, glazbenika. Radila je kao učiteljica u Virovitici, Karlovcu i Zagrebu. Bila je prva žena koja je u Austro-Ugarskoj 1873. položila ispit za nastavnika matematike, biologije i francuskog u građanskoj školi, prva učiteljica

tjelovježbe u Hrvatskoj i 1871. suosnivačica Hrvatskoga književno-pedagoškog zbora kao jedina žena. Kao učiteljica isticala se naprednim pogledima i idejama za koje školske vlasti nisu imale suviše razumijevanja. Posvećivala je veliku pažnju moralnome odgoju mladeži, razvijanju ekološke svijesti, promovirala je i ulogu tjelesnog odgoja u razvoju mladeži, posebno ženske i protivila se fizičkom kažnjavanju djece. Pokrenula je 1872. Žensku biblioteku i zalagala se za reformu ženskog obrazovanja. Tražila je i izjednačavanje plaća učiteljica s plaćama učitelja. Aktivno se bavila i sportom – planinarenjem, plivanjem i skijanjem. I nakon odlaska u mirovinu u 64. godini života Marija Fabković nije mirovala, već je otišla u Francusku i Švicarsku na studij francuskoga jezika te se nakon diplome posvetila prevodilaštvu. Mariju Fabković može se nazvati i prvom hrvatskom novinarkom jer je 1865. izvijestavala iz Hrvatskoga sabora za praške novine *Národní listy*. Pedagoške radove objavljivala je u češkim i hrvatskim listovima, a pisala je i pripovijetke i putopisne crtice. Na češki je 1880. prevela roman Augusta Šenoe *Zlatarevo zlato*. Umrula je 1915. u Zagrebu.

MARIJA RUŽIČKA STROZZI

Srednja Marija bila je najpoznatija, Marija Ružička Strozzi, jedna od najvećih hrvatskih glumica svih vremena, koja je na pozornici bila prisutna gotovo 70 godina i ostvarila oko 600 uloga i više tisuća nastupa. Rodila se 1850. u Litolu u Moravskoj, a u Zagreb se s ro-

Još za života Mariji Ružičkoj Strozzi u HNK u Zagrebu postavljeno je poprsje, ovjekovječena je i na kazališnim freskama, kao i na kazališnom zastoru *Hrvatski narodni preporod* Vlahe Bukovca.

Baveći se i političkom aktivnošću u vrijeme kad su se žene tek borile za pravo glasa i za ravnopravnost, Marija Radić postala je i prva hrvatska političarka.

diteljima doselila već nakon nekoliko mjeseci te se 1871. udala za Ferdinanda Strozija, potomka stare firentinske plemićke obitelji s kojim je imala osmero djece od kojih su je nadživjeli samo dvoje, sin Tito Strozzi i kći Maja Strozzi. Od malih nogu zavljela je kazalište u kojem je prvi put nastupila 1868. i neprestano se usavršavala, unatoč teškim životnim i radnim uvjetima. Brzo je stekla rutinu, ali i slavu, no odbila je ponude da karijeru nastavi u Beču. Gostovala je u Pragu, Brnu, Sofiji i cijeloj Hrvatskoj, dočekivana ovacijama i priznanjima. Još za života, 1932. u HNK u Zagrebu postavljeno joj je poprsje, ovjekovječena je i na kazališnim freskama, kao i na zastoru *Hrvatski narodni preporod* Vlahe Bukovca. I na rodnoj kući u Litovelu dobila je spomen-ploču još za

života. Umrula je 1937., a tek 2020. Zagreb joj se odužio imenovanjem parka u naselju Savici.

MARIJA RADIĆ

U političkom smislu najznačajnija je treća Marija, Marie Dvořáková koja se 1898. udala za Stjepana Radića i postala Marija Radić. Rođena je 1874. u Pragu gdje je završila učiteljsku školu i radila kao učiteljica u nekoliko čeških mjesta odakle se četiri godine dopisivala s Radićem kojeg je upoznala dok je studirao u Pragu. Baveći se i političkom aktivnošću u vrijeme kad su se žene tek borile za pravo glasa i za ravnopravnost, Marija Radić postala je i prva hrvatska političarka. U Radićevim listovima pisala je prve tekstove o ženama i ženskom pokretu u drugim zemljama zalažući se za jedna-

ka prava žena u javnom životu, zapošljavanju i obrazovanju. No nakon što je 1918. u Kraljevini SHS Radić postao vodeći hrvatski političar i borac za općenacionalne interese, prava žena pala su u drugi plan pa je Marija Radić više isticala njihovu majčinsku ulogu, što je bilo prihvatljivije širokim slojevima koje je HSS sada okupljao. Od 1927. bila je na čelu ženskih organizacija HSS-a, odnosno od 1936. organizacije Hrvatsko srce. Što je Radić osjećao prema svojoj supruzi vidljivo je iz njegovih pisama, a u jednom poslanom 1919. iz zatvora piše joj: "Ti si stalnim svojim značajem

Marija Radić

stvorila korito bujici moga temperamenta, ti si dubokim svojim osjećajem za pravicu stvorila korenje mojim mislima za slobodom i napredkom." Nakon tragične smrti Stjepana Radića ostala je neformalna prva dama Hrvatske, poštovana od naroda koji ju je jednostavno zvao Marženka. Hrabro se držala pred srpskom kraljevskom diktaturom, kao i kasnije ustaškom i komunističkom. U listopadu 1945. izdala je novine *Narodni glas* u kojem je otvoreno kritizirala komuniste, no oni se ipak nisu usudili uhititi udovicu Stjepana Radića, za razliku od nekih članova njezine obitelji. Marija Radić umrla je 1954. i pokopana u mirogojskim arkadama uz svog muža, a ulicu u Zagrebu dobila je 2016. u naselju Špansko.

Ove tri Marije u svoje su vrijeme često bile neshvaćene i neprihvaćene dok danas imaju mnoštvo svojih nasljednica jer je velik broj žena u hrvatskom školstvu, glumištu i politici kojima su svojim angažmanom upravo one krčile put. ■

Marija Fabković

Marija Fabković bila je prva žena koja je u Austro-Ugarskoj 1873. položila ispit za nastavnika matematike, biologije i francuskog u građanskoj školi, prva učiteljica tjelovježbe u Hrvatskoj i suosnivačica Hrvatskoga književno-pedagoškog zbora kao jedina žena.

ENG *The fact that our culture would be much poorer without the contribution made by Czech Croatians is relatively well known, but far too little attention is paid to three women among the many public figures from this ethnic group—Marija Fabković, Marija Ružička Strozzi and Marija Radić—certainly among the leading Czech Croatians in our history.*

Hrvatski na Sveučilištu Magallanes u Punta Arenasu

Lektorat hrvatskoga jezika i književnosti na Sveučilištu Magallanes počeo je s radom u rujnu 2018. godine. Riječ je o novootvorenom lektoratu pa je trebalo uložiti mnogo truda u promociju, a u tri godine rada Lektorat je uspio okupiti oko sto pedeset studenata, što je svakako lijep uspjeh s obzirom na to da je riječ o manjoj i prilično izoliranoj sredini.

Studenti hrvatskoga jezika i književnosti na Sveučilištu Magallanes u Punta Arenasu

Tekst i foto: **Kristina Barišić**

Nakon gotovo dvodnevno-
ga putovanja i konačnog
slijetanja u Punta Arenas
dodatno me prizemljila
temeljita pljuska ma-
gallaneskoga vjetrova koji nemilice šiba
svakog dana na, kako ga lokalci zovu,
samome kraju svijeta.

Za europske pojmove nezamislivih
4.300 km duljine i širina od samo 90 do
445 km pripadaju jednoj od oblikom
najneobičnijih zemalja svijeta, Čileu. Sa
svojih 18 milijuna stanovnika poznat je
i kao carstvo bakra, vina, ribe, prirodnih
ljepota te kao odredište za ostvarenje
južnoameričkoga sna budući da slovi i
kao ekonomska uzdanica svojega kon-
tinenta. Stabilnost ove zemlje, opasane
Tihim oceanom, nakon mnogo vremena
dovedena je u pitanje impresivnim mili-
junskim prosvjedima krajem 2019. go-

dine što se, dakako, odrazilo i na obra-
zovne procese.

OKO 150 STUDENATA

Lektorat hrvatskoga jezika i književno-
sti na Sveučilištu Magallanes počeo je
s radom u rujnu 2018. godine. Riječ je
o novootvorenome lektoratu pa je tre-
balo uložiti mnogo truda u promoci-
ju. U tri godine rada Lektorat je uspio
okupiti oko sto pedeset studenata, što
je svakako lijep uspjeh s obzirom na to
da je riječ o manjoj i prilično izoliranoj
sredini. Hrvatski jezik ima status izbor-
noga kolegija i studenti zasad mogu su-
djelovati u nastavi dviju razina (*Croata*
1 i *Croata* 2), a postoji i posebna skupi-
na za sve djelatnike Sveučilišta i zajed-
nicu. Prva razina obično se održava u
tri skupine budući da početkom svako-
ga semestra ima sve više zainteresira-
nih i s obzirom na to nastoji se ponuditi
što više termina kako bi se svima pruži-

la prilika za sudjelovanje u nastavi. Od
ožujka 2020. godine nastava se izvodi
isključivo na daljinu, a Sveučilište se po-
trudilo pomoći svima te educirati svoje
profesore i ostale djelatnike na redovi-
tim *online* radionicama.

Studenti svake godine štrajkuju naj-
manje mjesec dana kako bi poboljša-
li uvjete studiranja u svojoj zemlji, a
nije im bila strana ni aktivna potpora
dvomjesečnim štrajkom i masovnim
prosvjedima u državi tijekom čileanske
krize krajem 2019. godine, koja se na-

Lektorica hrvatskoga jezika
Kristina Barišić na Plazi de
Armas u Punta Arenasu

stavila i u 2020. godini. Međutim, svijet je imao druge planove pa su prosvjedi ugušeni dobro organiziranim te iznimno ekstremnim (barem u Čileu) protupandemijskim mjerama.

VESELI I ZNATIŽELJNI MAGALLANCI

O Hrvatskoj znaju malo, no po prirodi uvijek veseli i znatiželjni Magallanci često vole skrenuti sa zadane teme i pripitati što god o nogometu ili sportu općenito, hrani, pojedinim hrvatskim proizvodima koji se mogu kupiti čak i u Punta Arenasu, a ponajviše o kulturnološkim razlikama – stereotipima o Hrvatima, što je primjereno u Hrvatskoj, što nije i slično.

Ekstremna klima, neumoljivo snažan vjetar i potpuno nepredvidiva zasljepljujuća svjetlost koja mami suze na oči bez obzira na vaše emocionalno stanje, slika su prosječnoga puntaarenaskoga dana. Uvijek dobro raspoloženi Čileanci pošteno će vas izgrliti pri prvom i svakom idućem susretu, ljubazno poželjeti dobrodošlicu i pozvati vas na *empanade*, *fajite* ili pak na tzv. *once*, poslijepodnevnu čajanku, obično je to *mate*, a može biti i kava i to uz obvezne slatke zalagajčiće.

Punta Arenas najjužnija je čileanska luka koja suvereno vlada jugom čileanskog dijela Patagonije i to s pogledom na Ognjenu zemlju i Magellanov prolaz. Miran je to i relativno siguran grad za razliku od mnogih drugih. Vožnja javnim prijevozom prava je avantura za sve pridošlice. Naime, rute i stajališta potpuna su enigma koju je najbolje riješiti upuštanjem u vožnju bez očekivanja. Uz autobuse, do željenoga odredišta možete se odvesti i tzv. *colectivosima*, posebnim taksijima koji voze zadanim rutama i to vrlo povoljno. Osim na španjolskome jeziku, teško ćete se moći sporazumjeti i na kojem drugom. Bez

obzira na to, turizam se ubrzano razvija prije svega zbog zanimljive povijesti temeljene na kolopletu događaja proizašlih iz napetih odnosa između Indijanaca i pridošlih Europljana, zbog blizine fantastičnoga nacionalnog parka Torres del Paine, mogućnosti posjeta sve ugroženijim pingvinima, ali i zbog značajne uloge u transportu do najzagonetnijeg nam kontinenta, Antarktike.

DOBRO ORGANIZIRANA HRVATSKA ZAJEDNICA

Hrvatska zajednica u Punta Arenasu najbrojnija je i jedna od najbolje organiziranih u Čileu, ali i općenito u Južnoj Americi. Redovito se obilježavaju sve svečanosti vezane uz hrvatsku imigraciju i samu Hrvatsku te se često organiziraju male *fieste* u povodu svih važnih događaja. Hrvatski dom u Punta Arenasu nalazi se u samome središtu grada te lako možete primijetiti hrvatski grb na pročelju jednog od posebnih arhitektonskih ostvarenja koje vjerno podsjeća na obol koji su dali hrvatski doseljenici i njihovi potomci. Na Aveniji Bulnes, prometnoj žili kucavici pravokutno organi-

ziranoga grada, nalazi se vjerojatno najveći hrvatski grb uopće u čijoj je blizini i bista Marka Marulića. Danas novi dio identiteta donose mnogobrojni Venezuelanci, Brazilci, Kolumbijci, pa i doseljenici iz Srednje Amerike, čineći Punta Arenas pravim malim latinoameričkim *melting potom*. Pravi je izazov snaći se u vrevi španjolskih/kasteljanskih dijalekata, no i iznimno zadovoljstvo uživo osluškivati najvažnije sredstvo komunikacije u njegovim različitim i živopisnim formama koje redovito iznjedre valjda nigdje zabilježene izraze te vas tako lako zarobe u vječnoj potrazi za odgovarajućim ekvivalentima na materinskome jeziku. ■

ENG Kristina Barišić was born in Derventa, a small town in neighbouring Bosnia-Herzegovina, on 7 December 1988. During the war for independence her family relocated to the northern Croatian region of Slavonia. She attended primary and secondary school there before enrolling in the University of Zagreb's Faculty of Humanities and Social Sciences to take Croatian studies. She graduated in 2015 under the mentorship of professor Marko Samardžija on the subject of language loyalty in the context of attachment of Croats in foreign countries to their ancestral language, focusing on the example of the ethnic Croatian minority enclave in the Hungarian city of Pécs. Quickly upon completing her studies she relocated to the German city of Munich to work for a private school teaching Croatian, thus gaining experience in working with non-native speakers. Following her return to Croatia she continued to work remotely with foreign students parallel to her work as a teacher in primary and secondary schools. Since 2018 she has been the Croatian language lector at the Magallanes University in Chile. In her free time she studies foreign languages and writes.

Stanovnici najjužnije i najosamljenije čileanske regije Magallanes miran su, druželjubiv i za razliku od nas Hrvata nevjerojatno strpljiv i diplomatskom komunikacijom potkovan narod čija je hijerarhijska ljestvica jasna već na prvi pogled, no i to ima svoju povijest.

POZIVNICA

Pozivamo vas na 5. Hrvatski iseljenički kongres, koji će se održati od 30. lipnja do 3. srpnja 2022. na Filozofskom fakultetu u Mostaru.

Pod naslovom "Izazovi i perspektive zajedništva", Kongres će okupiti ugledne stručnjake iz Hrvatske, BiH i inozemstva koji će govoriti o temama novih oblika povezivanja dijaspora i domovine. U sklopu Kongresa održat će se i Gospodarski forum s fokusom na ekonomiju i poduzetništvo.

Tematske cjeline 5. HIK-a

- Iseljavanje: procesi, glavni smjerovi
- Iseljeni Hrvati iz Bosne i Hercegovine: zajednice u dijaspori
- Čimbenici iseljavanja: vanjski i unutrašnji
- Kulturni, vanjski i nacionalni identitet iseljenih Hrvata iz Bosne u Hercegovine: akteri, postupci
- Povratničke perspektive
- Odnosi Hrvata u Bosni i Hercegovini i Republike Hrvatske
- Novi oblici povezivanja i umrežavanja

Vidimo se u Mostaru
na 5. Hrvatskom
iseljeničkom kongresu!

Više informacija i prijavnicu pronađite na adresi
<https://www.centar-za-iseljenistvo.hr>

U Limi preminuo Marko Burin

S tugom u srcu primili smo vijest iz Perua o smrti našega dragog gospara Marka Burina (1941. – 2022.). O njemu se može govoriti samo pohvalno. Bio je veliki zaljubljenik u svoj rodni Osojnik, dubrovački kraj i domovinu Hrvatsku. Ništa manje nije volio Peru, svoje Peruanke i tamošnju hrvatsku zajednicu.

Burin je bio istaknuti domoljub, čovjek koji se s puno truda i energije zauzimao za očuvanje našega kulturnog identiteta, običaja, materinskog jezika, vjere. S jednakim žarom i upornošću izgradio je i vlastito poslovno carstvo u Peruu. Pomagao je potrebite i financirao izgradnju mosta Osojnik preko rijeke Chillón u Peruu koji je uvelike popravio kvalitetu života lokalnog stanovništva. U svom rodnom Osojniku je nakon Domovinskog rata obnovio nošnje za sve uzraste, a bio je i počasni i doživotni predsjednik KUD- a

Sv. Juraj Osojnik. U svoje selo je doveo vodu, obnovio crkvu i vatrogasni dom. To je tek mali dio njegovih darivanja i pomoći, jer u svojoj skromnosti nije htio o tome javno govoriti. Sav njegov angažman prelazio je granice mogućega. Zalagao se za oslobođenje Hrvatske i njezino međunarodno priznanje. Za svoja nastojanja primio je najviša državna odličja iz ruku prvoga hrvatskog predsjednika dr. Franje Tuđmana.

Suradivao je s Hrvatskom maticom iseljenika u Dubrovniku, a nemjerljiv je bio njegov angažman u proslavama Sv. Vlaha u Limi. Burin je puno učinio u promicanju Grada, hrvatske kulture i interesa naše zemlje u svijetu. O tome svjedoče i knjige "Hrvatska obitelj u Peruu", te "Stručak vrijesa i pelina" i "Osojnik i okolica", u kojima je objavio pjesme i zapise svog oca Pera Burina.

Ovo prisjećanje skromni je znak zahvalnosti za sve što je učinio za voljeni Osojnik, Dubrovnik, za sve ljude koje je susretao i s kojima je radio, za svoju obitelj, rodbinu, prijatelje, a osobito za svoju hrvatski rod i hrvatsku zajednicu u Peruu. (Uredništvo)

ENG Marko Burin (1941–2022) has passed away in the Peruvian capital of Lima. A native and passionate enthusiast of the village of Osojnik in Dubrovnik-Neretva County in southern Croatia, he was no less enamoured of his new Peruvian homeland, its people, and the local community of Croatian ancestry. He provided funding for the erection of the Osojnik Bridge over the Chillón River in Peru, while in his native Osojnik he funded the revitalisation of folk costumes for all ages. He served as the honorary and lifelong president of the Sveti Juraj culture and arts society of Osojnik and has contributed to connecting the village to the water supply network, and the renovation of the local church and fire station. He was a recipient of top national decorations.

U Sydneyju preminuo Franjo Harmat

U 75. godini života, 23. veljače je u Sydneyju, nakon duge i teške bolesti, preminuo novinar Franjo Harmat, rođen 1947. godine u Hrvatskoj, a u Australiju je stigao 1969. godine.

Novinarstvom se bavio dok je još živio u Zagrebu, prije dolaska u Australiju. Suradivao je s mnogim tiskovinama u Zagrebu i širom Hrvatske. Bio je dopisnik Vjesnika - inozemno izdanje VUS, Matice iseljenika u Zagrebu i Splitu, Arene, Večernjeg lista, češke "Jednote" u Daruvaru, ...

Suradivao je sa svim hrvatskim organizacijama i klubovima Australije i Novog Zelanda, kao i s nekim iz Amerike i Europe. Bavio se i pisanjem poezije, ali i sportom. U mladim danima igrao je nogomet, a kasnije se posvetio trenerском pozivu. Dobio je mnoga priznanja za svoj dugogodišnji

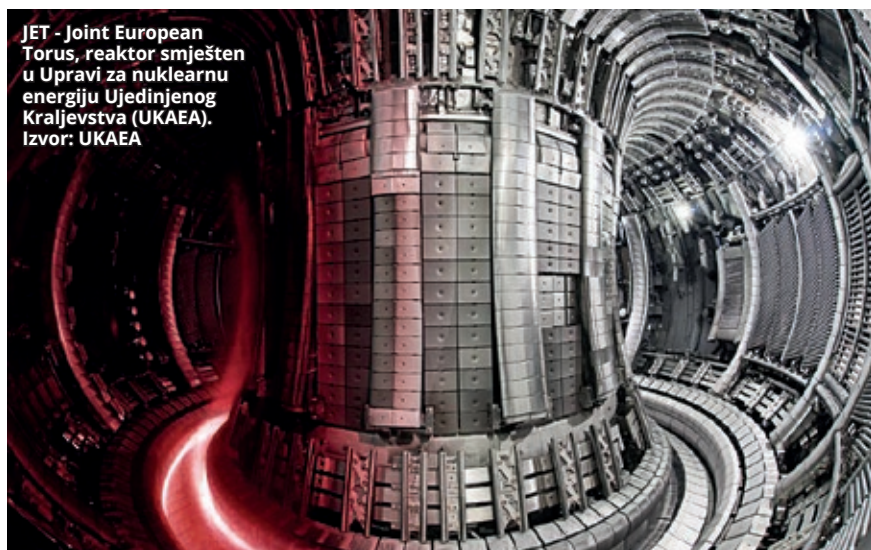

uspješni rad, kako od hrvatskih klubova i zajednica, tako i od raznih ustanova i vlada NSW, Victorije i Australije. Suradivao je i s aboridžinskom zajednicom u Sydneyju, a jedan je od rijetkih dobitnika LEKO Suport Award – rada poznatog aboridžinskog umjetnika iz Zapadne Australije. Najdraže mu je bilo priznanje Consumer Journalist Award, koje je primio 2002. godine u Sydneyju. (Uredništvo)

ENG Journalist Franjo Harmat died in the Australian city of Sydney on 23 February in his 75th year after a protracted and difficult illness. Harmat was born in Croatia in 1947 and moved to Australia in 1969. He began his career as a journalist in Zagreb. He collaborated with many media houses in Zagreb and across Croatia, and worked with a broad range of Croatian heritage organisations and clubs in Australia and nearby New Zealand, and with a number in North America and Europe.

Istraživači su postavili novi rekord fuzijske energije

Rekord je ostvario tim od čak 4.800 istraživača, stručnjaka, studenata i djelatnika iz cijele Europe u sklopu konzorcija EUROfusion, koji financira Europska komisija, a čiji su neizostavni dio eksperimentalni fizičari s našeg Instituta Ruđer Bošković (IRB)

JET - Joint European Torus, reaktor smješten u Upravi za nuklearnu energiju Ujedinjenog Kraljevstva (UKAEA). Izvor: UKAEA

Tekst: UKAEA, IRB

Fuzijski znanstvenici, okupljeni u jednom od najvećih istraživačkih konzorcija - EUROfusion, oborili su novi rekord oslobađanjem trajne fuzijske energije od nevjerojatnih 59 megadžula. Ovo postignuće na JET-u, najvećem i najmoćnijem operativnom tokamaku na svijetu, demonstracija je punog potencijala fuzije u isporuci sigurne, održive i niskougljične energije, priopćeno je iz Instituta Ruđer Bošković u Zagrebu 9. veljače 2022. godine. U procesu realizacije fuzije kao izvora energije ključan korak je naučiti kako stvoriti i kontrolirati visokoenergetske plazme. Za to znanstvenicima služe i eksperimenti koji se provode na uređajima poput Zajedničkoga europskog torusa (JET - Joint European Torus), najvećega operativnog reaktora koji je smješten u Up-

ravi za nuklearnu energiju Ujedinjenog Kraljevstva (UKAEA).

Riječ je o uređaju na kojemu se postižu temperature i do deset puta veće od onih u središtu Sunca. Ovaj uređaj ključna je ispitna stanica za početak rada Međunarodnoga termonuklearnoga eksperimentalnog reaktora (ITER), jednog od najvećih kolaborativnih znanstvenih projekata u povijesti, koji se gradi na jugu Francuske uz potporu sedam članica - Kine, Europske unije, Indije, Japana, Južne Koreje, Rusije i SAD-a. JET je testni poligon za ITER i može postići uvjete slične onima u ITER-u i budućim fuzijskim elektranama te je jedini operativni tokamak na svijetu koji može koristiti istu mješavinu goriva deuterij-tricij (D-T) koji je planiran za te uređaje.

DESETLJEĆA ISTRAŽIVANJA

Novi rekord fuzijske energije ostvaren je u sklopu kampanje eksperimenta koju je pokrenuo konzorcij EUROfusion kako

bi demonstrirao razmjere postignuća u fuzijskoj tehnologiji tijekom dva desetljeća istraživanja te kako bi se optimalno pripremili za početak rada ITER-a, veće i naprednije verzije JET-a. "U rekordnom snimku, fuzijske reakcije u JET-u oslobodile su ukupno 59 megadžula energije u obliku topline i to tijekom pet sekundi 'pulsa' plazme, što su dvostruko veće vrijednosti od rekordnih postavljenih 1997. godine", objašnjava dr. sc. Tonči Tadić, voditelj hrvatskih fuzijskih aktivnosti u sklopu konzorcija EUROfusion te koordinator Savjeta europskog projekta DONES-PreP. Zatim ističe: "Ovi rezultati su nam potvrdili da će ITER također izvrsno raditi. Naime, u eksperimentima iz 1997. godine unutarnji oklop tokamaka JET koji je okrenut plazmi bio je načinjen od poroznih ploča od ugljičnih vlakana. No, iako su one dobro izdržale temperature do 3.000 C, jako su upijale fuzijsko gorivo tj. plinove deuterij i tricij pa se reakcija 'gušila'. Ujedno se stvarala velika količina ugljične prašine koja je također apsorbirala fuzijsko gorivo. Od tada se nastojalo izbjeći upijanje goriva u stijenke korištenjem oklopa od volframa i berilija, kakvi su korišteni i sada."

HRVATI U EUROPSKOME TIMU

"Raniji eksperimenti provedeni su 2014. uz poseban oprez jer nije bilo jasno kakav je sastav fuzijske prašine u novim uvjetima, odnosno koliko ona apsorbira fuzijsko gorivo te je li samozapaljiva i eksplozivna. Sve te dvojbe otklonjene su u analizama čestica fuzijske prašine provedenima tijekom trogodišnjeg razdoblja od 2017. do 2020. godine upravo na ionskoj mikroprobi IRB-a, u suradnji s kolegama iz UK-a, Švedske i Poljske. Mo-

Fizičar Tonči Tadić ističe kako bliska suradnja hrvatskih fuzijskih znanstvenika s britanskim kolegama seže još iz 2013. godine kada je sklopljen bilateralni Sporazum o suradnji između IRB-a i Centra za fuzijsku energiju u Culhamu (CCFE) pri UKAEA-i koja je domaćin JET-a. Elitna znanost ima svoje mjesto i u Hrvatskoj, što jača transfer znanja u domovinu.

Dr. sc. Tonči Tadić

glo se, dakle, sigurno ići na jače grijanje plazme, veću količinu fuzijskoga goriva i jaču fuzijsku reakciju. To je posebno važno i za sigurnost rada ITER-a", objašnjava dr. Tadić. On je podsjetio kako bliska suradnja hrvatskih fuzijskih znanstvenika s britanskim kolegama seže još iz 2013. godine kada je sklopljen bilateralni Sporazum o suradnji između IRB-a i Centra za fuzijsku energiju u Culhamu (CCFE) pri UKAEA-i koja je domaćin JET-a. IRB je tako tijekom 2013. u EU imao status "vanjske fuzijske istraživačke jedinice UK". Britanski znanstvenici od tada redovito koriste usluge Laboratorija za interakcije ionskih snopova IRB-a u vezi s analizom fuzijskih uzoraka na ionskoj mikroprobi ili ozračavanja fuzijskih materijala na uređaju DiFU.

"Zapis i znanstveni podaci iz ovih ključnih eksperimenata na uređaju JET su veliki poticaj za ITER jer su provedeni

u istim uvjetima kakvi će biti na ITER-u te jamče siguran i uspješan rad ITER-a, na kojemu će i volumen plazme i magnetsko polje i mikrovalno grijanje plazme biti još veći nego na JET-u", zaključuje dr. sc. Tonči Tadić.

ZNANSTVENA ELITA EUROPE

S obzirom na to da konstantno rastu pritisci za održivim rješavanjem negativnih učinaka klimatskih promjena dekarbonizacijom energetskog sustava, ovaj uspjeh fuzijskih stručnjaka predstavlja veliki korak naprijed u realizaciji fuzije kao sigurnog, učinkovitog i niskouglijinog načina rješavanja globalne energetske krize, zaključili su fuzijski stručnjaci, među kojima su i *Ruđerovci*. Dr. Bernard Bigot, Generalni direktor ITER-a, rekao je: "Trajni puls fuzije deuterij-tricij na ovoj razini energije, a riječ je skoro o industrijskim razmjerima, velika je po-

tvrda svima uključenima u globalnu potragu za fuzijom. Rezultati s JET-a iznimno su važni za ITER jer potvrđuju da smo na pravome putu prema demonstriranju pune snage i potencijala fuzijske energije." Tony Donné, voditelj programa EUROfusion (CEO), rekao je: "Ovo postignuće rezultat je dugogodišnje pripreme tima istraživača konzorcija EUROfusion diljem Europe. Rekord koji smo postavili, ali što je još važnije - sve ono što smo naučili o fuziji u ovim uvjetima - u potpunosti ide u korist naših predviđanja te pokazuje da smo na pravome putu u stvaranju globalne budućnosti temeljene na fuzijskoj energiji. Ako možemo održati fuziju pet sekundi, možemo i pet minuta, a zatim to možemo podići i na pet dana, dok povećavamo kapacitete uređaja koje ćemo koristiti. Ovo je veliki trenutak za svakoga od nas i cijelu fuzijsku zajednicu. Ono što je najvažnije, operativno iskustvo koje smo stekli u realnim uvjetima daje nam veliko samopouzdanje za sljedeću fazu eksperimenata na ITER-u i europskoj demonstracijskoj elektrani DEMO, koja je dizajnirana tako da plasira električnu energiju u mrežu." ■

Institut Ruđer Bošković

ENG Researchers recently set a new record in fusion energy, which is important to the sustainable development of humanity in the domain of energy production. The record was set by a team of some 4,800 researchers, specialists, students and employees across Europe that are part of the EUROfusion consortium, funded through the European Commission. An important part of the team are the experimental physicists of Croatia's Ruđer Bošković Institute (IRB). Cutting edge research continues in Croatia, which further contributes to knowledge transfer to our country.

Zajedništvo Hrvata u Irskoj

Hrvatsku katoličku misiju u Irskoj vodi vrijedni mladi Slavonac, velečasni Josip Levaković, svećenik Đakovačko-osječke nadbiskupije. Mladi pastir s našim ljudima dijeli pečalbarske izazove, ali i ponosne povratničke priče čiji su glavni akteri pronašli posao u Hrvatskoj i vratili se kući.

Vjernička zajednica oduševljena dolaskom stalnog dušobrižnika, velečasnog Josipa Levakovića

Voditelj HKM London fra Ljubomir Šimunović i voditelj HKM Dublin vlč. Josip Levaković

Tekst i foto: **Svjetlana Đuran, Ivana Markić**

Prva Hrvatska katolička misija u Irskoj osnovana je u Dublinu 2016. godine, a njezinim voditeljem imenovan je vlč. Josip Levaković, svećenik Đakovačko-osječke nadbiskupije. U osvrtu na svoj dolazak istaknuo je da se dogodio u *Godini Božjeg milosrđa* koja se tada slavila na razini sveopće Crkve, a Božje milosrđe osjetio je i prvih dana boravka u toj otočnoj zemlji. "Kada sam doputovao, prvo sam pohađao tečaj engleskog jezika u samostanu Verbita gdje sam i stanovao. Nakon toga tečaja preselio sam kod otaca karmelićana u Dublin gdje je već godinu dana jednom mjesečno fra Ljubomir Šimunović, voditelj Hrvatske katoličke misije London, okupljao naše ljude na misna slavlja. Oni su me srdačno primili i ugostili i to je baš bilo u *Godini milosrđa*. Sjećam se da tada nisu tražili nikakvu naknadu za moj boravak

i stvarno su u *Godini Božjeg milosrđa* iskazali milosrđe prema meni. Prva misa koju sam slavio s našim Hrvatima bila je krajem studenoga 2016. i onda je ubrzo stigao dekret o mome imenovanju župnim vikarom u jednoj župi u Dublinu, zatim voditeljem Hrvatske katoličke misije. Poslije smo prešli u jednu župu u centru Dublina i tako je sve to krenulo. Božji prst je sve vodio." Vlč. Levaković otkrio je kako je dolazak stalnog svećenika u Misiju bio popraćen oduševljenjem kod vjernika. "Nisu svi Hrvati u Irskoj praktični vjernici. I zbog toga smo se prvo svi trebali međusobno upoznati. Meni je to bio prvi odlazak u inozemstvo, ali i njima isto tako. Do-

šao sam s tri kofera tamo bez nekih očekivanja, ali smo s Božjom pomoći išli zajedno. Ne možemo provesti planove bez postizanja zajedništva, treba liječiti ponajprije srca koja su svakakva došla tamo, ponajprije preplašena. Liječiti Božjim milosrđem ta srca i krenuti zajedno, okrenuti novu stranicu s Gospodinom, a onda i međusobno - to je bio naš prvi plan."

ZAJEDNICA 20.000 HRVATA

Iako ne postoje parametri prema kojima bi se mogao odrediti točan ili približan broj Hrvata u Irskoj, voditelj Misije istaknuo je kako bi prema nekim procjenama na području cijele Republike

Iako ne postoje parametri prema kojima bi se mogao odrediti točan broj Hrvata u toj otočnoj zemlji, voditelj Misije procjenjuje kako bi na teritoriju cijele Republike Irske moglo biti oko 20.000 hrvatskih građana, sudeći prema izdanom Personal Public Service Number, tj. PPS broju bez kojega nije moguće službeno živjeti i raditi u Irskoj.

Irske moglo biti oko 20.000 Hrvata. "Taj podatak donosi službena statistika jednoga irskoga ministarstva prema izdanom broju PPS (Personal Public Service Number – slično poreznom broju ili OIB-u) bez kojega nije moguće živjeti i raditi u Irskoj. Otprilike znamo da se 20.000 Hrvata od 2013. godine doselilo u Irsku do danas. Sve je veći broj osoba i obitelji na nedjeljnim misnim slavlјima. Iako neki zbog udaljenosti, posla ili drugih razloga ne mogu biti svake nedjelje na misi, trenutačno je sigurno da na naša misna slavlja u mjesec dana dođe do tristo ili četiristo osoba. Osim zajednice u Dublinu imamo zajednicu i u Corku gdje ima stotinjak osoba koje se redovito okupljaju jedanput mjesečno na misi. Imamo još sedam manjih zajednica. Teško mi je reći koliko se točno ljudi okuplja, ali drago mi je primijetiti da taj broj iz godine u godinu raste unatoč činjenici da određeni broj naših ljudi odlazi iz Irske, kao i to da se posljednjih godina manji broj doseljava u Irsku."

UTOČIŠTE MIGRANATA

Vlč. Levaković ističe da je Misija mjesto gdje živi Bog i gdje se nastoji ići putem ozdravljenja. "Različiti su razlozi dolaska naših ljudi u Irsku. Neki svjedoče kako su u Hrvatskoj zaglavili u kreditu pa su došli zaraditi kako bi ga vratili i nakon

toga se vratiti u Hrvatsku; mladi dolaze steći novo iskustvo, a nekima ne odgovara politička situacija, postoje i oni koji su ljuti na Crkvu, puno je razloga. Drago mi je čuti svjedočanstvo mladoga čovjeka koji je našao posao u Hrvatskoj i vratio se, a nakon toga našao je i djevojku. Prigodom našega susreta posvjedočio mi je da mu se sve u životu događalo tako čuderno, a naša Hrvatska katolička misija bila mu je utočište u kojem je o svemu mogao razgovarati. Drago mi je da naši povratnici svjedoče koliko im znači naše zajedništvo."

Govoreći, pak, o dušobrižništvu hrvatskih vjernika u Irskoj, ističe da se posebno naglašava ozdravljenje i duhovno obogaćenje. "Misija je mjesto gdje Bog živi i gdje imamo cilj ići putem ozdravljenja, što nije strano niti jednom vjerniku. Ozdravljenje i duhovno obraćenje najviše smo naglasili jer smo svjesni da je to potrebno. Svjesni smo da su oni tamo slobodniji i otvoreniji u pristupu svećenicima i otvoreno nam govore što je dobro kod nas i što ne. Kada su vidjeli na što stavljamo naglasak, poželjeli su ostati i doživjeli to kao utočište. Bogu sam zahvalan da nam je svima dao ustrajati u tome i takvome ozračju. Nije jednostavno. Nisam otišao tamo jer ne volim svoju domovinu ili zbog nekih drugih razloga kao ostali pa bih mogao i o tome im govoriti, ali

Euharistijsko slavlje za domovinu u Irskoj, gdje HKM slavi petu godišnjicu djelovanja

shvatiš da to nema smisla i odlučio sam da idemo Božjim putem."

U osvrtu na ozračje i život Crkve u Irskoj vlč. Levaković ističe da je izazovno i da se može reći kako Crkva u Irskoj prolazi kroz čistilište. "Molimo Boga da nas održi u svemu tome i da uspijemo unatoč tome zahtjevnom ozračju." Voditelj Misije posebno ističe da je sve što imaju za njih Božje djelo. "Prva naša radost je zbor mladih, oni su se sastajali na probe i molili su zajedno i to me je oduševilo. Doista, taj zbor s vremenom se pretvorio u jednu zajednicu mladih. Teško nam je organizirati nešto na tjednoj razini, ali taj zbor mladih je zaista jedna zajednica. Na žalost, pandemija koronavirusa potaknula je neke mlade na odlazak iz Irske pa smo tu bili desetkovani. Ono što je nama još bio zahtjev jest tečaj pripreme za brak. Organizirali smo i bračni susret za parove i obitelji na jedan naš način. Tako smo jednu nedjelju imali divan susret na kojem je sudjelovalo 11 parova koji su poželjeli još takvih susreta. Nakon toga organizirali smo druge susrete za mlade, pripravu za sakramente, mnogobrojne mise, blagoslov i pohod obiteljima koje su nam raštrkane. Živimo

Voditelj HKM Dublin vlč. Josip Levaković

Iz života HKM u Irskoj

i činimo što možemo uz Božju pomoć. Korona nas je u svemu jako zakočila i prekinula, a i velik broj suradnika je otišao. Vidjet ćemo kako naprijed, s kojim snagama raspolažemo i u kojem smjeru trebamo ići."

PETOGODIŠNJI JUBILEJ

Obilježavajući mali jubilej – pet godina djelovanja u Irskoj, ovaj mladi svećenik ističe da mu nedostaje svećeničko zajedništvo. "Prosjeck godina svećenika je 65 plus i ja sam tu poput sina ili unuka starijim kolegama svećenicima. Zbog svih skandala svećenici su zatvoreni sami u sebe. Dovoljno je spomenuti da smo nas trojica u župi i svaki ima

svoju kuhinju, a ja sam došao s jednim drukčijim iskustvom gdje smo mi svećenici djelovali zajedno kao braća i što god je trebalo bili smo jedni za druge, a ovdje se držimo daleko. Pričao sam im o tom zajedništvu, a ovdje ga teško ostvarujemo i to je jedna teškoća s kojom se nosim i to je zajedništvo koje mi nedostaje", rekao je vlč. Levaković dodavši kako ga najviše raduje i ispunjava vjera našega naroda. "Nema nedjelje da ne sjednem u ispovjedaonicu i da pred njom nije red. Moja služba je ono što me najviše raduje. Susreti s ljudima i vjera našega naroda zbog svega onoga što vidite u Irskoj, to je ono što me nosi naprijed, što me raduje i zbog čega

sam ondje. Teškoće i križevi me isto raduju jer križaju sve ono nepotrebno u životu i njeguju ono što je dobro", zaključio je vlč. Levaković.

Odlasku u Irsku mladome svećeniku Levakoviću prethodilo je pastoralno iskustvo u službama župnoga vikara u katedralnoj župi u Đakovu te upravitelja župe u Kuševcu. Rođen je 2. lipnja 1987. godine u Vinkovcima i odrastao je u Rokovcima. S obzirom na petogodišnje formativne godine pastoralnog djelovanja u jednoj Hrvatskoj katoličkoj misiji, vlč. Levaković svraća pozornost na proživljene naglaske koje bi bilo dobro prenijeti u domovinsku Crkvu. "Odnosi između svećenika i vjernika u Misiji su neposredniji i direktniji. Svećenik mora znati doći do tih ljudi. Shvatio sam da je važan osobni pristup. Možda u mojoj Slavoniji to još tako ne funkcionira, ali mi se čini da je to važno i da budućnost jednoga pastora mora biti neposredan – osobni susret svećenika s čovjekom. Mislim da je važno da svećenik ostane u kontaktu s narodom, da ostane pastir." ■

Uz vjerničku zajednicu Hrvata u Dublinu u Irskoj djeluje i naša zajednica u Corku

ENG The Croatian Catholic Mission in Ireland, founded in Dublin in 2016, is led by the diligent young priest Josip Levaković of the archdiocese of Đakovo and Osijek. According to this young pastor there are diverse reasons for the immigration of Croatians to Ireland, now numbering some twenty thousand. He shares their fates as migrant workers and the stories of those who have found employment in Croatia and returned to their homeland.

Majstori kratke priče u vojvođanskih Hrvata

Aktualni svezak književnog časopisa *Nova riječ* iz Subotice, koji uređuje Tomislav Žigmanov, donosi osam odlično napisanih i snažnih priča koje će nas ozbiljno zaokupiti i potaknuti da upoznamo osmoricu uvrštenih majstora kratke proze iz Vojvodine

Tekst: Katarina Čeliković

Dvobroj časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ* 1-2 (2021.) na gotovo tri-sto stranica donosi priloge razvrstane u osam tematskih cjelina. Aktualni dvobroj počinje temom "Kratka priča Hrvata u Vojvodini" i uvodnim tekstom glavnog i odgovornog urednika Tomislava Žigmanova u kojem ističe kako je kratka priča u književnosti vojvođanskih Hrvata relativno podastupljen književni žanr, koji tek u posljednje vrijeme očituje svoj, kako brojem tako i autorima, bogatiji život. U časopisu je reprezentativni izbor kratkih priča osmero autora među kojima su Ljubica Kolarić-Dumić, Lajčo Perušić, Mirko Kopunović, Tomislav Žigmanov, Neven Ušumović, Zvonko Sarić, Ivan Vidak i Igor Grbić. Izdajamo, *Nova riječ* nastavlja praksu prijevoda manjinskih vojvođanskih pjesnika te u ovom dvobroju donosi poeziju suvremenih rumunjskih pjesnika u izboru Ioana Babe. Predstavljani su pjesnici koji pišu na rumunjskom, a ovdje ih čitamo na hrvatskom jeziku, među njima su Ioan Baba (Joan Baba), Vasile Barbu, Eugenia Bălțeanu (Euđenija Balteanu), Nicu Ciobanu (Niku Čobanu), Ratcu Golesin / Ratku Golesn (Ratomir Marković), Ionela Mengher (Jonela Menger), Antonela Mic (Antonela Mik), Valentin Mic (Valentin Mik), Aurora Rotariu Planianin (Aurora Rotariu Planjanin) i Mariana Stratulat (Marijana

Stratulat). Neven Ušumović autor je dvaju tekstova kojima se proširuje upoznavanje mađarske književnosti. Prvi rad je prikaz knjige Franciske Čurković-Major "Hrvatski motivi u mađarskoj književnosti". Riječ je o knjizi ugledne zagrebačke hungarologinje Franciske Čurković-Major, rođene u Bačkoj Topoli 1948. godine. U drugom radu predstavlja se "Mađarska postjugoslavenska književnica Ildikó Lovas".

U poglavlju "Kritička iščitavanja hrvatske književnosti u Vojvodini" predstavljeni su radovi kojima se otkrivaju novi podaci o književnosti bačkih Hrvata i vezama s Hrvatskom, o njihovu kulturnom i nacionalno-identitetskom zna-

čaju. Ovdje čitamo radove Mirka Ćurića "Prigodnice Ante Evetovića Miroljuba biskupu Josipu Jurju Strossmayeru", Vladimira Nimčevića "Hrvatski pučki pjesnici iz Vojvodine u Slobodnom domu" i Zlatka Romića "Tri zbirke bajki Balinta Vujkova". U tematskoj cjelini "Građa hrvatske književnosti u Vojvodini i interpretacije" mladi povjesničar i stalni suradnik časopisa Vladimir Nimčević potpisuje rad "Život i djelo Matije Evetovića od 1945. do 1972.", a to je treći nastavak kojim završava pisanje o značajnome kulturnom djelatniku.

UMJETNIČKE PRAKSE

Zanimljiv je rad "Tragom uglazbljene lirike Slavka Mađera (1922. - 1946.)" autorice Tamare Jurkić Sviben iz Zagreba o umjetničkoj vezi pjesnika Slavka Mađera i skladatelja Emila Cossetta koji je inspiraciju našao u najranijemu Mađerovu pjesničkom ostvarenju. Rad se nalazi u cjelini "Obrade i interpretacije umjetničkih praksi". Stalni suradnik *Nove riječi* Neven Ušumović nastavlja s prikazima hrvatskog nakladništva u nultom desetljeću, ovoga puta s prikazima deset proznih naslova u 2009. godini. Rubrika *Nove riječi* "Čitanja književne produkcije" donosi osamnaest prikaza naslova aktualne književne produkcije koje potpisuju Ivana Andrić Penava, Klara Dulić Ševčić, Petar Pifat, Ana Hodak, Tamara Štricki Seg, Sonja Periškić Pejak, Lajčo Perušić, Đuro Vidmarović, Davor Bašić Palković, Nevena Mlinko, Katarina Čeliković, Zlata Vasiljević, Tomislav Žigmanov, Miroljub Kovačić i Đuro Vidmarović. Zaključno, *Nova riječ* završava Kulturno-društvenim dokumentarijem (prosinac 2020. - studeni 2021.) koji je zabilježila Bernadica Ivanković. Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata iz Subotice je nakladnik časopisa *Nova riječ*, koji izlazi od 2013. godine. ■

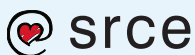
ENG The 2021 nos. 1 and 2 double issue of the *Nova riječ* journal of literature and art offers papers in eight thematic sections across just shy of three hundred pages. The journal includes a selection of short stories by eight authors: Ljubica Kolarić-Dumić, Lajčo Perušić, Mirko Kopunović, Tomislav Žigmanov, Neven Ušumović, Zvonko Sarić, Ivan Vidak and Igor Grbić.

Brzo, lako i zanimljivo ovladajte temeljima hrvatskoga jezika učite kada želite i gdje želite

*A fast, easy and interesting way to learn the basics of Croatian.
Learn when and where you want.*

Sveučilište u
Zagrebu

HiT-1

Prvi sveučilišni on-line tečaj hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika

The first on-line course of Croatian as second and foreign language

Jesenski semestar / Autumn semester

12. rujna – 4. prosinca 2022.

(prijave do 2. rujna 2022.)

September 12 – December 4, 2022

(application deadline is September 2, 2022)

Proljetni semestar / Spring semester

6. ožujka – 28. svibnja 2023.

(prijave do 24. veljače 2023.)

March 6 – May 28, 2023

(application deadline is February 24, 2023)

- 7 nastavnih cjelina u sustavu MoD (utemeljen na Moodleu)
- 150 nastavnih aktivnosti
- 24 sata online nastave u živo
- iskusni lektori, stručnjaci za hrvatski kao ini jezik
- interaktivan, komunikacijski i individualiziran pristup učenju jezika
- mogućnost stipendije
- 7 learning units in the Moodle-based e-learning system
- 150 learning activities
- 24 hours of real-time communication online
- experienced language instructors, specialists in Croatian as L2
- an interactive, communicative and individual approach to language learning
- the possibility of a scholarship

Pogledajte videopriloge o tečaju na mrežnoj stranici

Look at videos about the course at web page

www.matis.hr

Obavijesti i upisi

additional information and enrollment:

ecroatian@gmail.com

Sveučilište u Zagrebu i Hrvatska matica iseljenika

**Sveučilišna škola
hrvatskoga jezika i kulture
27. lipnja – 22. srpnja 2022.**

program za osobe starije od 17

120 sati jezične nastave

tri jezične razine (početna, srednja, napredna)

male skupine

predavanja o hrvatskoj kulturi i povijesti

raznoliki kulturni program

studijski izleti

diploma Sveučilišne škole, ECTS-bodovi

prijave do 27. svibnja 2022.

info: www.matis.hr ili lada.kanajet@matishr

Organizatori zadržavaju pravo izmjene datuma i programa, kao i pravo otkazivanja programa, sukladno aktualnoj situaciji s pandemijom koronavirusa u Hrvatskoj i svijetu, kao i skladu s mogućnostima provođenja programa nakon potresa u Zagrebu i okolici.

University of Zagreb & Croatian Heritage Foundation

**University School of Croatian
Language and Culture**

June 27 - July 22, 2022

the School admits persons above the age of 17

120 hours of language classes

3 levels x 3 sublevels

small groups

lectures on Croatian culture and history

cultural program

study trips

University School Diploma, ECTS credits

registration May 27, 2022

info: www.matis.hr or lada.kanajet@matishr

The organisers reserve the right to change the dates and the programme, and the right to cancel the programme entirely, in accordance with coronavirus-related circumstances in Croatia and abroad, and the impact of the earthquake that occurred in Zagreb and its environs on the ability to conduct programme activities.

9. Revija tradicijske odjeće i izbor najljepše Hrvatice u narodnoj nošnji izvan RH

U organizaciji Hrvatske matice iseljenika i Udruge Stećak
Od 4. do 9. srpnja 2022. u Tomislavgradu

Više na www.matis.hr

EHTF 2022. Volonteri ovoga ljeta na Krapnju

Naziv projekta: Eco Heritage Task Force 2022.

Organizatori: Hrvatska matica iseljenika, Otok Krapanj

Vrijeme održavanja: od 24. srpnja do 6. kolovoza 2022.

Mjesto održavanja: Šibensko – kninska županija, Otok Krapanj

Smještaj sudionika: odmaralište u Brodarici

Voditeljica: Nives Antoljak, nives.antoljak@matiss.hr

Kratke informacije:

Eco Heritage Task Force, volonterski ekološko-obnoviteljski program Hrvatske matice

iseljenika koji već trideset godina okuplja mladež hrvatskog podrijetla trebao bi se održati ovog ljeta u Dalmaciji. Naš ovogodišnji domaćin je otok Krapanj. Polaznici programa sudjelovat će u eko akciji uređenja otoka i pristupa plaži za invalide, čišćenja višestoljetne šume i podmorja. Predviđeni su i radovi na suhozidima.

Uz to, za sudionike će biti organizirane raznovrsne radionice i dodatne aktivnosti kojim će bolje upoznati prirodnu i kulturnu baštinu te ribolovnu tradiciju ovoga područja – radionica hrvatskog jezika i kulture, medijska radionica i izleti po Šibensko -kninskoj županiji.

Više informacija o samom projektu i uvjetima prijave možete dobiti putem e-maila: nives.antoljak@matiss.hr.

lišnoga profesora, poslodavca, hrvatske zajednice, društva ili udruge čiji ste član ili članica).

Sudionici programa sami organiziraju i snose troškove svog prijevoza do Zagreba te nakon završetka programa iz Zagreba. Troškove programa, smještaja i prehrane pokrivaju organizatori.

Broj sudionika ovisit će o aktualnim mjerama i preporukama. Program će se održati u skladu s epidemiološkim mjerama, a u slučaju nepovoljnih zdravstvenih okolnosti organizatori zadržavaju pravo da se program odgodi/otkaže. Sve obavijesti i novosti o programu bit će dostupne na internetskim stranicama www.matis.hr te putem društvenih mreža HMI.

Prijave su u tijeku, a prijavnicu možete zatražiti od voditeljice. Uz prijavnicu, potrebna je i preporuka (učitelja, sveučilišnog

Četvrta generacija stipendista tenisača Marina Čilića

Zaklada tenisača Marina Čilića dodijelila je ovih dana u Zagrebu četvrtu godinu zaredom 20 stipendija mladim glazbenicima i sportašima. Do sada je uručeno 77 stipendija, obnovljeno 6 školskih laboratorija, a sagrađena su i 3 školska multifunkcionalna igrališta.

Stipendisti Zaklade Marin Čilić

Tekst: Uredništvo Foto: Hina

U Zagrebu, 2. veljače ove godine, slavni hrvatski tenisač Marin Čilić uručio je 10 stipendija za mlade glazbenike i 10 školarina za sportaše koji su članovi nacionalne selekcije u olimpijskim disciplinama koje dodjeljuje njegova Zaklada. Na natječaj Zaklade *Marin Čilić* javilo se više od 100 talentiranih učenika i studenata iz svih krajeva Hrvatske. Iza njih su godine marljivog vježbanja i svakodnevni treninzi pa uz puno odricanja, unatoč skromnim prilikama - postižu iznimne rezultate. Iako su još jako mladi, već sada su uzori u svojim zajednicama. Za njih ne postoji nemoguće, a ljubav i posvećenost koju ulažu u ono

Na svečanosti u Zagrebu deset mladih sportaša i deset glazbenika dobilo je stipendije Zaklade u iznosu od deset tisuća kuna.

što rade vrijedni su divljenja. Posrijedi su odlični učenici, treniraju i vježbaju šest puta tjedno, a neki od njih voze se i više od sat vremena u jednom smjeru svakog dana kako bi imali priliku raditi ono što vole. Posuđeni instrumenti i sportska oprema, život u učeničkim domovima i skromne financijske prilike nisu im stale na put, već se trude još više i daju baš sve od sebe kako bi pokazali da je u životu zaista sve moguće.

Sportske stipendije, u vrijednosti od 10.000,00 kn, uručene su Marti Besek (hrvanje), Dorji Blažić (mačevanje), Luki Čurkoviću (atletika), Niki Kukuljan Frleti (gimnastika), Nicolasu Gojkoviću (biciklizam), Matiji Legoviću (skijaško trčanje), Dori Ljutić (alpsko skijanje), Petri Marendić (jedrenje), Gabrijelu Peroviću (taekwondo) i Zrinki Rebić (stolni tenis). Glazbene stipendije, također u vrijednosti od 10.000,00 kn, dodijeljene su Elizabethi Arijji Cone (Rog), Antei Čvorak (violončelo), Antunu Kovačiću (tambura), Hani Knežević (klavir), Momčilu Lakiću (harmonika), Petru Mekiniću (gitar), Ingi Potnar (violina), Ani Mariji Ralašić (klavir), Luciji Šimanović Mišćević (udaraljke) te Josipu Rudeliću (flauta), koji se u sklopu svečane dodjele predstavio izvodeći prigodnu skladbu Antona Stamitzta.

DIRLJIVA MOTIVACIJSKA PISMA

"Ljudi me znaju pitati zašto Zaklada, zašto se uopće s tim opterećujem pogotovo jer se još uvijek bavim tenisom koji

Daroviti stipendisti Zaklade Marin Čilić

zahtijeva puno odricanja!? Evo, ovi mladi stipendisti su razlog zašto me zakladništvo čini sretnim i ponosnim. Kad čitam njihova motivacijska pisma, kroz riječi osjetim koliku ljubav i strast imaju za ono čime se bave, koliko je tu prepreka, odricanja, a svjestan sam iz vlastitog iskustva koliko je trnovit i težak put do zvijezda. Jednostavno, mi iz Zaklade *Marin Čilić* želimo biti odskočna daska na njihovu zahtjevnom putu, da ih nagradimo za sve dosadašnje uspjehe i pokušamo ih potaknuti da ustraju još jače u nastavku njihove umjetničke, odnosno sportske karijere. Želim da poput mene ustraju na

Supružnici Čilić
filantropijom
potiču stvaralaštvo
darovite djece

putu prema vlastitim snovima", izjavio je Marin Čilić. Zaklada Marin Čilić osnovana je 2016. godine, a vizija joj počiva na uvjerenju da svako dijete posjeduje neograničen potencijal. Uz odgovarajuću potporu, predan rad i snažnu vjeru u sebe svako dijete može ostvariti svoj puni potencijal i ostaviti veliki trag u društvu. Uz obrazovne, umjetničke i sportske programe Zaklada pruža djeci i mladima financijsku potporu kako bi mogli pretvoriti svoje snove u stvarnost, istraživši dubine vlastitih potencijala. Zaklada je dosad ukupno dodijelila 77 stipendija. Istodobno, tim zakladnika Marina Čilića obnovio je i šest školskih laboratorija te sagradio tri školska multifunkcionalna igrališta u sklopu projekta *Gem Set Hrvatska* u Slavoniji i na Banovini. ■

ENG *The foundation established by tennis player Marin Čilić held its fourth annual grants ceremony in Zagreb, presenting twenty grants to young musicians and athletes. Seventy-seven grants have been awarded by the foundation to date, and it has built three multifunctional athletic courts in the north-eastern region of Slavonia and the central Croatian region of Banovina in the frame of the Game Set Croatia humanitarian project.*

HRVATSKA BRATSKA ZAJEDNICA 50. OBLJETNICA SKIFESTA

Tekst: **Franjo Bertović**

Foto: **Ivan Begg**

Prošlog vikenda održano je 50. skijaško natjecanje članova Hrvatske bratske zajednice u Americi. Kroz sve te godine svjedočili smo i uživali u okupljanju članova svih uzrasta, koji su svojim talentom te odanošću ovom sportskom i zimskom natjecanju, veselili i napajali zajedništvom sve prisutne.

Posebno je to bilo dojmljivo ove godine, kod proslave zlatnog jubileja, u vrijeme kad pristižu vijesti i doista lijepe poruke iz Pekinga, u Kini - od Zimskih olimpijskih igara. Poruke sportskih natjecanja su vrlo jednostavne i kristalno jasne: prijateljstvo, solidarnost i jednakost za sve. A, to ispunjava srce i dušu s izrazitim zadovoljstvom i spoznajom da činimo sve da život i svijet učinimo još ljepšim, pa tako i našu hrvatsku ustanovu u Americi.

Prvo skijaško natjecanje održano je 5-7. ožujka 1971. u Seven Springs Mountain Resortu nedaleko Pittsburgha, a potom je preseljeno u opet obližnje mjesto Hidden Valley. Tako je već na samom početku trasiran put i okvir ovog doista zabavnog vikenda, koji je ispunjen druženjem i s drugom vrstom zabave. Natjecanje nije održano 2020. i 2021. zbog čudnovatog korona virusa koji je poremetio mnoge naše planove i životne tokove.

U Seven Spring Mountain Resortu natjecalo se je 42 skijaša/skijašica koji su bili svrstani u nekoliko skupina, ovisno o životnoj dobi i spolu. Najbolje vrijeme staze imao je Mike Rakowski, najmlađi natjecatelj je imao 12 godina, a najstariji 73. Natjecanje je vrlo organizirano i uspješno vodio direktor odjeljenja HBZ-a za sport i prosvjetu Derek Luketich-Hohn.

Bilo je lijepo vidjeti mnogo brojnu djecu i roditelje koji su uživali na planinskim padinama u zimskom ugođaju, a potom u prostranoj dvorani hotela. Hrvatska bratska zajednica je još jednom spojila poslovnu stranu sa zabavnom te ukazala na važnost obiteljskoga druženja i osvežila hrvatske kulturne i tradicijske vrijednosti. Mnoga prijateljstva su produbljena i nova sklopljena.

Uz mnogobrojne goste i najvijače SkiFestu su prisustvovali: veleposlanik RH Pjer Šimunović i vojni ataše Tomislav Galić iz Washingtona DC, nacionalni predsjednik Edward W. Pazo, nacionalni potpredsjednik i direktor članskih usluga Franjo Bertović, nacionalna tajnica/blagajnica Bernadette Luketich-Sikaras te urednici "Zajedničara" Lorraine Turkall i Ivan Begg.

Za ples i razonodu u dvorani hotela svirali su TS "Ponoć" i VIS "Zabava". Ovi popularni i vrlo talentirani sastavi iz Pittsburgha svirali su mnoge stare i nove melodije glazbene baštine iz Hrvatske. ■

"Hrvatski stećak" Šimunu Šiti Ćoriću

Tekst: Marin Marić
(www.fenix-magazin.de)

Hrvatski misionar u Švicarskoj fra Šimun Šito Ćorić znao je povremeno dobiti za svoj rad raznolika priznanja i nagrade, ali nije to isticao. U posljednje dvije godine fra Šito je primio nekoliko nagrada i priznanja od kojih izdvajamo najvažnije.

Hrvatsko društvo katoličkih novinara (HDKN) dodijelilo je posebno priznanje "prof. dr. sc. fra Šimunu Šiti Ćoriću za dugogodišnji rad u promicanju tema uz hrvatsko iseljništvo u medij-skom prostoru", a Povjerenstvo Matice hrvatske Stolac polovicom prošle godine jednoglasno je odlučilo dodijeliti mu nagradu "Hrvatski stećak" za osobit doprinos hrvatskoj književnosti. "Nagrađenik je književnik, psiholog i kantautor, ali iznad svega čude-

sno običan redovnik..." (Antun Lučić).

Tu je i posebna Zahvalnica (Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu) za "utemeljenje i predavanje kolegija Psihologija religioznosti u razdoblju od 1990. do 2021. godine". Fra Šito je također dobio Prvu nagradu za pjesmu i videospot "66 – Bila je to godina ljeta" (Vicepostulatura "Fra Leo Petrović i 65 subraće", Mostar), a u sklopu obilježavanja dana pobijenih hercegovačkih franjevaca. Ipak je njemu, kaže, posebno priznanje što od Nove godine tjednik Glas koncila iz broja u broj objavljuje dijelove iz njegove psihološko-teološke knjige "Kako steći vrline koje ljudi (u drugih) najviše vole", a koja će ove godine izići iz tiska.

Uredništvo časopisa *Matice* Hrvatske matice iseljenika čestita od srca fra Šiti, svome stalnom kolumnistu, na ovim vrijednim nagradama. ■

Piše: fra Šimun Šito Ćorić
s_coric@bluewin.ch

Rimski povjesničar i filozof Flavije Kasiodor još tamo u 6. stoljeću napisao je: "Danju i noću obnavljaj uspomene, pretražuj izvore rada! Čuvaj junačka djela i spomenike: sramota je, naime, biti stranac u vlastitoj domovini." A bili smo svjedoci kako se u hrvatskome narodu posljednjih godina siromaški čuva spomen na značajne ljude. Bila je 1600. obljetnica vjerojatno najznačajnijeg čovjeka rođenog na našem etničkom tlu, sv. Jeronima, a za film je svjetskih dometa. Prošlogodišnja 350. godina od mučeničke smrti pod austrijskim mačem najutjecajnijih hrvatskih vođa Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana slične je filmske vrijednosti. Uostalom, kao i 150. obljetnica rođenja hrvatskoga političara, pisca i silno poticajnoga borca za oslobođenje Hrvatske ispod srpske čizme, Stjepana Radića. A ove godine 100. je obljetnica rođenja kulture hrvatske pjesnikinje Vesne Parun, 100. fra Didaka Buntića, čovjeka više razine od "Schindlerove liste" sa 17.000 djece spašene od smrtne gladi ili 190. hrvatskog skladatelja, dirigenta i glazbenog pedagoga Ivana pl. Zajca. Sada padaju nacionalno i kozmopolitski vrlo važne obljetnice: 170. od osnutka Hercegovačke franjevačke kustodije i 130. Hercegovačke franjevačke provincije. Tijekom toga povijesnog razdoblja iz toga našeg kraja služili su i služe franjevci kao lučonoše vjere, prosvjete i kulture ne samo u Republici Hrvatskoj i BiH, nego i u Albaniji, Austriji, Njemačkoj, Švicarskoj, SAD-u, Kanadi, Egiptu, Kini, Africi i još ponegdje. Partizani su 1945. godine uočili važnost te redovničke zajednice

Ne propustite publikaciju HMI-ja!

Pretplata u tijeku: www.matis.hr

Sramota je biti stranac u vlastitoj domovini

Sada padaju nacionalno i kozmopolitski važne obljetnice: 170. od osnutka Hercegovačke franjevačke kustodije i 130. Hercegovačke franjevačke provincije. Tijekom toga povijesnog razdoblja iz toga našeg kraja služili su i služe franjevci kao lučonoše vjere, prosvjete i kulture ne samo u RH i BiH, nego i diljem svijeta.

pa su krvnički smaknuli tih 66-ero franjevac, a većinu preostalih prognali izvan zemlje ili strpali u tamnice. Poglavari su odgovorni da do danas nije ni na hrvatskome ni na svjetskim jezicima zasula ovaj svijet dokumentirana knjiga o tim dobrim djelima i strašnim nedjelima.

Često nepodnošljiv život bio je u našim krajevima pod Turcima, a 1563. srušeni su preostali samostani u Hercegovini. Preživjeli fratri sklonili su se u samostane u Zastrogu i Živogošću.

ka" sela i samostane u Makarskoj, Živogošću i Zastrogu, a narod je pobjegao na otoke ili u Biokovo. Nakon ratova s Turcima i mirom u Srijemskim Karlovcima (1699.), područje Bosanske provincije našlo se u tri države: pod turskom, venecijanskom i austrijskom vlašću. Brigada za vjernike u Hercegovini povjerena je 1700. samostanu u Kreševu pa se on koliko je mogao brinuo tijekom sljedećih 150 godina za tamošnje vjernike. Vjernici duvanjske kotline bili su povjereni samostanu u Fojnici. Župnici nisu

no u smislu što se to nalazi na području moje biskupije". Očito je to premalo od nasljednika onih revnih apostola da se išta pomakne naprijed. Neće tu biti koristi dok su crkvenim poglavarima još i danas u praksi oni načini "koji su joj kanonski u rukama, prisutni uz pomoć zakona" te "otpuštanja" iz reda. Papa Franjo diše jednim drugim duhom. Kad je ono okupio oko sebe biskupe zaređene 2018. godine, među njima je bio i naš "hercegovački" biskup Palić. Tada im je rekao: "Navješćujte mjeru ljubavi bez mjere koja gleda na bezgranični horizont Božjeg milosrđa." Ravnaju li se po tome današnji apostoli?

Primjere i vrijednosti dobrih ljudi iz naše i svjetske povijesti ne smiju pojesti moljci. Za opće dobro najbolje je činiti onako kako je iz vazda važeće perspektive Nazarećanin govorio: "Ne žele se svijeća da se stavi pod varijak, nego na svijećnjak da svijetli svima u kući. Vaše svjetlo neka tako zasja pred ljudima da vide vaša djela ljubavi te slave vašeg Oca nebeskog." Nama je svima dok god možemo svijetliti dobrim djelima, a one slavne "svijeće" stavljati na svijećnjak jer nema istinske slave bez vrline! Inače će se dogoditi kao nekada mitološkom Ikaru, sinu Dedalo- vu. Vješt obrtnik otac načinio mu je za oči svijeta lijepa krila od mekog perja i voska. Ali kad je poletio i približio se suncu, krila su se rastopila, a on pao i utupio se u dubokome moru. Na kraju je jedino more od toga nešto imalo. Dobilo je ime po njemu! ■

U naše vrijeme službenoj Crkvi trebalo je četiri desetljeća da prepozna planetarnu vrijednost međugorskoga fenomena, kao nijednog dosad u našem narodu. Nadalje, tu već stotinu godina razbija narod "hercegovački slučaj", a koji još ni ne miriše na rješenje.

Odatle su tako većinom kriomice služili hercegovačkome puku. Za to područje bilo je važno što je papa Pavao V. obnovio Makarsku biskupiju imenovavši 1615. godine fra Bartola Kačića makarskim biskupom. Tako je cijeli hercegovački sandžakat došao pod njegovu odgovornost. Na samome početku tzv. Kandijskoga rata (1645. - 1669.) Venecijanci su uspjeli nagovoriti Makarsku krajinu s 23 okolna sela da se odmetnu od Turaka i stanu pod njihovu vlast. Turci su se osvetili zapalivši sva "pobunjenič-

imali stalna sjedišta, nego su nekoliko puta godišnje obilazili vjernike, a biskupi svakih nekoliko godina.

U naše vrijeme službenoj Crkvi trebalo je četiri desetljeća da prepozna planetarnu vrijednost Međugorskoga fenomena, kao nijednog dosad u našem narodu. Nadalje, tu već stotinu godina razbija narod "hercegovački slučaj", a koji još ni ne miriše na rješenje. Mjesni biskup Petar Palić nedavno iskreno govori da se "taj razdor još uvijek širi i potiče" te da osjeća od toga teret "jedi-

PREMIJERA BALETA *GISELLE* U ZAGREBU

Balet Hrvatskoga narodnog kazališta u Zagrebu premijerno je 19. veljače 2022. izveo jedan od najpoznatijih klasičnih baleta, *Giselle* Adolphe Adama, u koreografiji španjolskoga koreografa i redatelja José Carlosa Martíneza i pod dirigentskim vodstvom Diana Tchobanova. Zagrebačka publika i kritika oduševljeni su aktualnom postavom ovoga glasovitog baleta, sjećajući se kako je prva hrvatska izvedba *Giselle* održana još prije 125 godina. *Giselle* je utjelovila Asuka Maruo, a sudjeluju svi članovi baletnog ansambla zagrebačkog HNK.

VELIČANSTVENA PREDSTAVA HNK SPLIT

Splitska publika nagradila je ovacijama ekipu premijerno prikazane drame "U malu je uša đava" koja je praižvedena na velikoj sceni splitskog HNK, 11. veljače 2022. Drama čiju je režiju i dramaturgiju oblikovao Mario Kovač, nastala je prema autobiografskom hit romanu Tisje Kljaković Braić. Gledajući dvosatne duhovite pustolovine male Splićanke Tije, njezinih roditelja, bake i djeda osamdesetih godina prošlog stoljeća u gradu podno Marjana publika je uživala od suza do smijeha, nagrađujući cijeli ansambl dugo pljeskom.

POETIKA RADIOVALOVA

Predstava "Halo, halo, ovdje Radio Zagreb" sentimentalni je hommage prvoj spikerici Radio Zagreba Boženi Begović, premijerno postavljen 16. veljače u ZKM-u u režiji Pavlice Bajsic Brazzoduro. Posrijedi je zaigrana dokumentarno-scenska povijesna reminiscencija i dirljiva posveta glumačkoj umjetnosti. Zamišljena je kao podsjetnik na život žene čiji je glas (od 1926.) obilježio rađanje današnjega Hrvatskog radija. Predstava je kolaž fragmenata dokumentarnih materijala i rekonstrukcija dogovodština iz intimnog i profesionalnog života spikerice Begović. Kći književnika Milana Begovića i dubrovačke pijanistice Paule Goršetić, Božena Begović (1901. - 1966.) bila je glumica, dramatičarka, pjesnikinja i prevoditeljica.

GRACIJA FILIPOVIĆ NAGRAĐENA U BERLINU

Na svečanosti tijekom 71. Berlinale hrvatskoj glumici Graciji Filipović uručeno je 14. veljače priznanje *Shooting Stars* koje svake godine najvećim mladim glumačkim nadama dodjeljuje europska organizacija nacionalnih filmskih agencija European Film Promotion. Voditeljica svečanosti je, predstavljajući Graciju Filipović, istaknula kako je ona, osim što je glumica, i plivačica, plesačica stepa i studentica biologije, upitavši je kako uspijeva spojiti sve te naizgled nespojive aktivnosti. Mlada glumica iz nagrađivanog filma "Murina" Dubrovčanka Filipović mudro je odgovorila kako su joj sva ta znanja i vještine važne jer je zahvaljujući njima naučila puno o životu, čvrsto stojeći na zemlji.

ZLATNI VITRAJ

Učilište za umjetničko oblikovanje stakla "Zlatni vitraj" svečano je otvoreno 22. veljače u Stranićima pokraj Poreča u nazočnosti ministrice kulture i medija Nine Obuljen Koržinek, kao prvi događaj u Hrvatskoj od planiranih 22 kojima se obilježava UN-ova međunarodna godina stakla. Glavni akteri ove priče su Porečani, članovi Udruge za promociju tradicionalnih umjetnosti, pa se ovaj projekt divno uklopio u UN-ovu godinu obilježavanja godine stakla.

POKLADNO JAHANJE U VINKOVcima

Više od 70 jahača projahalo je 19. veljače Vinkovcima u sklopu 19. Vinkovačkoga pokladnog jahanja, tradicionalnoga običaja koji se u vrijeme od blagdana Sveta tri kralja do početka korizme održava u Slavoniji. Riječ je o običaju čiji korijeni sežu još u doba Vojne krajine, a ponovno je obnovljen u nizu slavonskih gradova i sela nakon Domovinskoga rata. Udruga Vinkovački šokački rodovi, koju vodi predsjednik Zvonimir Liščić, organizator je Vinkovačkoga pokladnog jahanja.

MURAL ZA 100. ROĐENDAN VESNE PARUN

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu obilježila je 22. veljače 2022. svečanim programom te uz izravan prijenos na svojemu YouTube kanalu - Dan NSK. Tijekom svečanoga programa u predvorju Knjižnice studenti Akademije likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu oslikali su mural *Koralji vraćeni moru*, posvećen Vesni Parun. Ovim umjetničkim činom NSK skreće pozornost na vrijednu ostavštinu velike hrvatske književnice u godini u kojoj se obilježava 100. obljetnica njezina rođenja.

ZVONČARI GREDU

Premda se diljem Liburnije peto godišnje doba otvara na Antonju, 17. siječnja, slijedeći stare običaje burno je i ovih dana veljače na području Općine Matulji kada nakon zaključenja božićno-novogodišnjih blagdana, već na svetkovinu Tri kralja, "zvončari gredu". U ovim krajevima, gdje je zbog nadmorske visine dosta hladnije nego u liburnijskim predjelima uz more, božićno-novogodišnje razdoblje spaja se s *petim godišnjim dobom* te počinje *Pust* koji u dobrom raspoloženju traje do Pepelnice ili Čiste srijede.

KOŠARKA: HRVATSKA SVLADALA ŠVEDSKU NAKON DVA PRODUŽETKA

Nakon tri uzastopna poraza od Finske, Slovenije i Švedske hrvatski košarkaši pobijedili su Švedsku u dvoboju 4. kola C skupine kvalifikacija za SP 2023., u Norrköpingu, nakon dva produžetka s rezultatom 105-98, a s prvom pobjedom Hrvatska je zadržala šanse za plasman u daljnji krug. Igrač Cedevite Junior Goran Filipović bio je prvo ime u hrvatskoj reprezentaciji ubacivši 29 koševa, Filip Krušlin zabio je 21, a Karlo Matković 16. Finska ima tri pobjede, Slovenija i Švedska po dvije, a Hrvatska jednu, dok prve tri selekcije nastavljaju natjecanje. Do kraja kvalifikacija Hrvatska dočekuje Finску, a gostuje u Sloveniji.

CIBONA NAKON DEVET GODINA OSVOJILA KUP KREŠIMIRA ČOŠIĆA

Košarkaši Cibone nakon devet godina čekanja ponovno su se domogli Kupa Krešimira Čosića pobijedivši u finalu, odigranom u riječkoj dvorani Zamet, Cedevitu Junior sa 67-65. Danko Branković bio je s 13 koševa najbolji strijelac Cibone, a za Cedevitu Junior 12 koševa ubacio je Josip Batinić. Cibona je osmi put u povijesti osvojila Kup Krešimira Čosića i tako se izjednačila sa Zadrom koji je do sada bio najuspješniji u ovom natjecanju i pobjednik u posljednja dva izdanja. Cedevita je ostala na sedam naslova osvojenih u razdoblju od 2012. do 2019. kad je ovaj klub osam puta zaredom bio u finalu, a jedini poraz doživio 2013. od Cibone.

ZIMSKE OLIMPIJSKE IGRE - PEKING 2022.

XXIV. zimske olimpijske igre održane su od 4. do 20. veljače 2022. u Pekingu, prvom gradu domaćinu ljetnog i zimskog izdanja Igara u povijesti olimpizma. Sudjelovalo je oko 2.900 sportašica i sportaša iz 91 države. Hrvatska je na Igrama bila zastupljena s 11 sportašica i sportaša u 4 sporta: Filip Zubčić, Matej Vidović, Samuel Kolega te Leona Popović, Andrea Komšić i Zrinka Ljutić (svi alpsko skijanje), Vedrana Malec, Marko Skender i Tena Hadžić (skijaško trčanje), Valentina Aščić (brzo klizanje na kratkim stazama) i Lea Jugovac (snowboard). Na svečanosti otvorenja Igara na stadionu Ptičje gnijezdo hrvatsku zastavu nosili su Zrinka Ljutić i Marko Skender. Očekivano, naši predstavnici najbolje rezultate ostvarili su u alpskom skijanju – Filip Zubčić bio je 10. u veleslalomu, a Samuel Kolega 21., u slalomu je Samuel Kolega bio 15., Filip Zubčić 18., a Matej Vidović 20. U veleslalomu je Zrinka Ljutić bila 28., u slalomu Leona Popović 23., a Zrinka Ljutić 25.

MIKELA RISTOSKI I IVAN MIKULIĆ NAJBOLJI SPORTAŠI HRVATSKE S INVALIDITETOM

Osvajač srebrne medalje na Paraolimpijskim igrama u Tokiju tekvondaš Ivan Mikulić te brončane u skoku u dalj iz Tokija Mikela Ristoski proglašeni su najboljim hrvatskim sportašima s invaliditetom za 2021. u izboru Hrvatskoga paraolimpijskog odbora (HPO) na svečanosti u zagrebačkome hotelu Westin. Nagradu za najuspješniju ekipu, već devetu u nizu, dobile su stolnotenisačice Anđela Mužinić i Helena Dretar Karić koje su u Tokiju osvojile brončanu medalju.

FIFA LJESTVICA: HRVATSKA OSTALA 15.

Hrvatska nogometna reprezentacija zadržala je 15. mjesto na prvoj ovogodišnjoj ljestvici FIFA-e, isto koje je zauzimala i na posljednjoj objavljenoj na kraju 2021. godine. Prvo mjesto i dalje zauzima Belgija ispred Brazila i Francuske, a jedina promjena u prvih 10 dogodila se na četvrtoj i petoj poziciji na kojima su Argentina i Engleska zamijenile mjesta. Osim treće Francuske, preostala dva suparnika "vatrenih" u skorašnjoj Ligi nacija drže deveto mjesto (Danska), odnosno 30. mjesto (Austrija).

EUROPSKA LIGA: SEVILLA IZBACILA DINAMO

Nogometaši zagrebačkog Dinama nisu se uspjeli plasirati u osminu finala Europske lige. U uzvratnom dvoboju 16-ine finala na svom su terenu svladali šesterostruki pobjednik ovog natjecanja Sevilleu s 1-0, no kako je u prvom dvoboju Sevilla bila bolja s 3-1 prošla je dalje s ukupnih 3-2. I u Maksimiru i na stadionu *Ramon Sanchez Pizjuan* u Sevilli strijelac za Dinamo bio je Mislav Oršić.

“... LIJEPA LI SI, ...”

POVRH KARINSKOGA ZALJEVA,
U PLANINSKOME KRŠU, NA 300 M
NADMORSKE VISINE, VISOKO U ŠPILJI
DUGOJ 255 M, IZVIRE RIJEKA BIJELA,
POSEBAN HIDROGEOLOŠKI FENOMEN,
DULJINE OKO 3 KM I NEKOLIKO SLAPOVA
IZNIMNE LJEPOTE I BLISTAVO BIJELIM
SEDRENIM ZAPREKAMA PO KOJIMA JE
VJEROJATNO I DOBILA IME.